

NURETTİN TOPÇU DÜŞÜNCESİNDE YENİ BİR İNSAN, MİLLET VE TOPLUM MODELİ

Fevzi YETİK

**Haziran 2024
DENİZLİ**

**NURETTİN TOPÇU DÜŞÜNCESİNDE YENİ BİR İNSAN, MİLLET VE TOPLUM
MODELİ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı**

Fevzi YETİK

Danışman: Prof. Dr. Mehmet MEDER

**Haziran2024
DENİZLİ**

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Fevzi YETİK

ÖN SÖZ

Bu çalışmada daha önce sistemli bir şekilde konu başlıklarının içerik ve anlam açısından tam olarak bütünsel bir bakış açısıyla ele alınmayan insandan millete oradan topluma ve devlet sistemine doğru giden ruh dünyasının maddeden manaya doğru sürüklenen “iradî hareket” ve “ahlâkî isyan” teması işlenmiştir.

Giriş bölümünde araştırmanın konusu ve problemi, amacı ve önemi, kapsamı ve sınırlılıkları, yöntemi, temel kavramları hakkında bilgi verilecektir.

Birinci bölümde Nurettin Topçu’nun hayatı ve ilmi kişiliği hakkında bilgi verilecektir. Bu bölümde mütefekkir Nurettin Topçu’nun Türk düşünce sistemindeki özgün yeri irdelenecektir.

İkinci bölümde insan kavramı, insanın özelliği ve öznelliği, Nurettin Topçu’nun insan anlayışı, insanın isyanı, ahlâkî olanın ve hareketin ulaşacağı nihaî uğrak; millet tasavvuru, milleti oluşturan unsurlar, milliyetçilik ve Nurettin Topçu düşüncesindeki yeni millet ve “Anadolu Milliyetçiliği” hakkında bilgi verilecektir.

Üçüncü bölümde toplum, toplumun teşekkülü, yeni bir toplum modelinde yarının nasıl olması gerektiği üzerine Nurettin Topçu’nun özgün fikirleri incelenecek devletin mahiyeti, otorite, Nurettin Topçu düşüncesinde sosyal devlet anlayışı, “demokrasi ve meritokrasi” konuları tartışılacaktır.

Sonuç bölümünde ise Nurettin Topçu’nun düşünce dünyasının Türk düşünce sistemine katkıları açıklanacaktır.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde katkıda bulunan Tez Danışmanım Prof. Dr. Mehmet MEDER’e teşekkür ederim.

Fevzi YETİK

ÖZET

NURETTİN TOPÇU DÜŞÜNÇESİNDE YENİ BİR İNSAN, MİLLET VE TOPLUM MODELİ

YETİK, Fevzi

Yüksek Lisans Tezi

Genel Sosyoloji ve Metodoloji ABD

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Mehmet MEDER

Haziran 2024, 118 Sayfa

Nurettin Topçu, yaşadığı 20. asırda Türk düşünce sistemine hakim seküler, materyalist, mekanist, determinist ve pozitivist akımları tenkit ederek, maddeden ruhun derinliklerine doğru mistik bir “hareket”, derunî bir irade kuvvesini hayatın anlamına yükleyen “Yarınki Türkiye”yi, nev-i şahsına münhasır yeni bir paradigma ile, “yeni bir insan, millet ve toplum modeli” tasavvuru ile açıklayan bir düşünür olarak kabul edilebilir.

Nurettin Topçu; genelde insanlığın, özelde memleketi “Anadolu”nun sorunlarıyla ilgilenen, teoriyi pratikte göstermenin gerekliliğini savunan, Doğu kültürü ile Batı medeniyetini yaşayarak analiz etmeye çalışan bir şahsiyettir. Onun şahsiyeti “hürmet, merhamet ve mesuliyet” üzerine inşa edilmiştir. Bu inşa sürecinde kırk yıl öğretmenlik yaptığı dönemde öğrencilerine ve insanlığa, gerek yazdıkları gerek konuştukları gerek söyledikleri ve gerekse davranışları ile karakter eğitimi vermeye çalışarak; izzet-i nefsinde düşkün, maddeye ve bedenî ihtiraslara, körü körüne bağlanmaya, modern köleliğe, uysallığa, sorgusuz sualsiz sürü psikolojisine isyan eden bireylerden müteşekkil millet ve toplum modeli oluşturma saikiyle hareket etmeye çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Topçu, İnsan, Millet, Toplum, Ahlâk, İsyan, Hareket, Demokrasi, Meritokrasi

ABSTRACT**NURETTİN TOPÇU THOUGHT A NEW HUMAN, NATION AND SOCIETY MODEL**

YETİK, Fevzi

Master Thesis

Department Of General Sociology and Methodology

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet MEDER

June 2024, 118 Pages

Nurettin Topçu, the most difficult and latest understood the 20th century; inhabited by secular judges to Turkey thinking century, materialist, mechanistic, by criticizing deterministic and positivist currents, a mystical deep into the soul of the matter " move ", which installs the meaning of life derunî a will 'all the forces' Tomorrow's Turkey is sui to it has an important place with an exclusive new paradigm and a new model of human, nation and society.

Nurettin Topçu is an idealist, patriotic, a person who is compatible with the rhetoric and action of the essence of being an essence of humanity, especially his native country "His personality is built on" reverence, compassion and accountability. During this period of forty years of teaching during his construction period, he tried to give character and education to his students and humanity with his writings and speeches. acted with the motive of creating a community model.

Keywords: Nurettin Topçu, Human, Nation, Society, Morality, Rebellion, Movement, Democracy, Meritocracy

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NURETTİN TOPÇU’NUN HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ

İKİNCİ BÖLÜM

NURETTİN TOPÇU’NUN DÜŞÜNCESİNDE İNSAN VE MİLLET ALGISI

2.1. İnsan Nedir?	14
2.2. İnsan, İrade Ve İsyan.....	18
2.3. Ahlâk Ve Hareketin Değeri	24
2.3.1. Ahlâk.....	24
2.3.2. Hareket ve Hareketin Değeri	31
2.4. Millet Nedir?	33
2.5. Milleti Oluşturan Unsurlar	34
2.5.1. Dil Ve Kültür Birliği.....	35
2.5.2. Tarih Ve Vatan Birliği	35
2.5.3. Soy ve Din Birliği	36
2.6. Millet ve Milliyetçilik Ayrımı	37
2.7. Nurettin Topçu’nun Milliyetçilik Anlayışı.....	39
2.8. Anadolu Milliyetçiliği	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NURETTİN TOPÇU’NUN DÜŞÜNCESİNDE YENİ BİR TOPLUM VE DEVLET MODELİ

3.1. Toplum	48
3.1.1. Toplum Nedir?	48
3.1.2. Nurettin Topçu Düşüncesinde Toplum.....	49
3.1.3. Cemaatçi Toplum.....	56
3.1.4 Toplum Ve Kooperatifçilik.....	57

3.1.5. Din ve Toplum	57
3.1.6. Toplum ve Eğitim	61
3.2. Nurettin Topçu'nun Devlet Anlayışı	68
3.2.1. Devlet Nedir?	68
3.2.2. Yeni Bir Devlet Modeli	71
3.2.3. Devletin İlkeleri	72
3.2.3.1. Hakimiyet.....	73
3.2.3.2. Mesuliyet	73
3.2.3.3. Ahlâk.....	74
3.2.4. Millî Devlet.....	75
3.2.5. Batıcılık.....	76
3.2.6. Milliyetçi Sosyalizm	79
3.2.7. Demokrasi Eleştirisi.....	87
3.2.8. Meritokrasi.....	90
SONUÇ	92
KAYNAKLAR	99

KISALTMALAR

AS : Anadolu Sosyalizmi
TMC : Türkiye Milliyetçileri Cemiyeti
Age : Adı Geçen Eser

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim sürecinde desteklerini her daim hissettiğim, bilgisi ve tecrübesi ile bana rehberlik eden, verdiği güven ile bütün engelleri aşmamı sağlayan, insan sevgisiyle beni etkileyen, kendisini tanımaktan ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum, engin tecrübesi ve yol göstericiliğiyle desteğini her zaman hissettiğim Prof. Dr. Mehmet MEDER'e en samimi duygularla şükranlarımı sunarım.

Yüksek Lisans eğitimi sürecinde disiplinli ve analitik düşüncüyü verilerle analiz etme yeteneği geliştirmemizi sağlayan Prof. Dr. Türkan ERDOĞAN'a; konjonktürel farkındalık bilincinin gelişmesinde katkıları olan, farklı ve özgün bakış açılarıyla düşünce ufkumu geliştiren Prof. Dr. Güney ÇEĞİN'e, tezin tashihinde desteği olan ve beni yüreklendiren öğretmen arkadaşlarım Nesibe Didem BALTACIOĞLU ve Hasan ŞAYAN'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

Son olarak, lisansüstü eğitimim süresince sürekli beni destekleyerek her zaman yanımda olan ve beni cesaretlendiren, çok değerli ve sevgili eşim Arzu'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Kendilerine ayırmam gereken zamanı yüksek lisans eğitimime ayırdığım çok kıymetli çocuklarım Muhammed ve Adem'in beni anlamaları dileğiyle...

Fevzi YETİK

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca sosyal bir varlık olan insanın düşünsel uğraşlarının esas amacı sürdürülebilir bir yaşam elde etmesidir. Bu uğraşlar objektif kriterlere ve somut, doğrulanabilir verilere dayandırılarak metotlu bir çalışma haline getirildiğinde bilim alanına girmiş olacaktır. Bu uğraşların bilimsel bir kimlik kazanması evrensellik ve genel geçerlik özelliğini kazanmasını da beraberinde getirecektir. Böylelikle ortaya çıkan bilimsel çalışmalar insan hayatını kolaylaştırmak ve daha yaşanılabilir kılmak amacına hizmet emek üzere yapılmaktadır.

İnsan kendi ihtiyaçlarının tamamını kendi başına karşılayamayan, hemcinslerine her yönden bağlı ve mecbur olan bir yapıda olması hasebiyle bir arada yaşama, bir toplumda bulunma mecburiyetindedir. Sosyal varlık olan insan içgüdüsel olarak hareket etme, sınırsız bir özgürlüğü yaşama, egosunu tatmin etme gibi isteklerini de gerçekleştiremez. Onun hâl ve hareketlerini, tavırlarını, davranışlarını belirleyen, şekillendiren ya da engelleyen kurallarla sürekli yüz yüze kalacaktır. Bu durum onun şahsiyetinin ve karakterinin oluşmasını da derinden etkileyecektir.

İnsan birliktelikleri veya kolektif yaşam, insanları belirli bir zaman ve mekânda birçok farklı unsurları mündemiç şuurlu toplulukları oluşturmaya sebep olmuştur. Bu toplulukların en önemlilerinden biri millettir. Bu olgu, bilinçli bir idealin tezahürüdür, birlikte yaşama ülküsüne dayanmaktadır. İnsandan aileye, oradan millet ve daha karmaşık bir birliktelik olan toplumun egemen bir gücü icat ederek normatif bir kalkan görevi görececek hükmedici bir kuvvete ve güce ihtiyacı ortaya çıkaracaktır. Bu güç toplumu içten ve dıştan koruyup kollayan bir iktidara sahip olan devlettir.

Dünyadaki bilimsel çalışmalara insanlık adına ve insanlık için hizmet etmiş şahsiyetlerin düşünce hayatında müstesna bir yeri vardır. Özellikle sosyal bilim çalışmalarında ülkemizin önemli düşünce ve fikir ustaları yetiştirdiğini söyleyebiliriz. Bunlardan farklı bir yere sahip olan ahlâk filozofu, isyana özgün bir anlam yükleyen mistik bir düşünür, yeni bir insan millet ve toplum modelinin inşa edilmesini savunan Nurettin Topçu'nun önemli bir yere sahip olduğu savunulabilir. Bu çalışmada kendisinin fikir dünyasına eklediği anlamlı ve spesifik düşüncelerinin analizi yapılacaktır.

Yapılan çalışmalara bakıldığında Nurettin Topçu hakkında yapılmış bütünsel bir yaklaşımın gerçekleştirilmediği görülmektedir. Genellikle daha dar kapsamlı yalnızca

insan, eğitim, ahlâk, din eğitimi, irade, edebi şahsiyeti, başkaldırı etiği, medeniyet tasavvuru, batıcılık anlayışı, diğer düşünürlerle yüzeysel karşılaştırmalar gibi tek tek konular ele alınarak incelenmiş ve bununla yetinilmiştir. Biz ise Nurettin Topçu düşüncesinin ana sacayakları üzerine insan, millet, toplum ve devlet anlayışının karşılaştırmalı bir analizini yapmaya çalışacağız. Tek tek konuları değil bütünsel bir yaklaşımla, tümdengelim yöntemine uygun bir çalışma gerçekleştireceğiz.

Literatür taraması yapılırken ilk önce Nurettin Topçu'nun bütün eserleri derinlemesine okunmuş, akabinde hakkında yapılmış çalışmalar, yazılmış yazı, sunum ve tez çalışmaları incelenmiştir. Yapılan incelemede ele aldığımız insan, toplum ve millet modelini bir bütün olarak ele alınıp incelenmediği, yalnızca tek tek konuların araştırma konusu yapıldığı görülmüştür. Buradan hareketle Nurettin Topçu düşüncesinde yeni bir insan, millet ve toplum modeli, sistematik bir şekilde, bütünsel bir yaklaşımla araştırma ve tez konusu yapılmıştır.

Araştırmanın Konusu ve Problemi

Nurettin Topçu'nun insan, millet ve toplum konuları üzerine bir ideali olup olmadığı derinlemesine analiz yapılmış; insan nedir? İnsanın varlık sebebi nedir? İnsanın isyanı ne anlama gelmektedir? Nurettin Topçu'nun ahlâk anlayışının parametreleri nelerdir? İnsan, irade ve isyan üçlemesinde nihai hedef nedir? Hareket ve hareketin değeri nedir? Millet ve Milliyetçilik arasındaki ince nüans nedir? Anadolu Milliyetçiliğinin diğer milliyetçilik varyasyonlarından farkı nedir? Yeni bir toplum modelinde belirleyici unsurlar nelerdir? Batıcılık ve sosyalizm fikirlerinden ne anlaşılmalıdır? Dinin toplum hayatındaki yeri ve dini sömürü haline getiren zihniyete karşı Nurettin Topçu'nun tavrı ne olmuştur? Eğitimin önemi ve akıbeti üzerine neler söylenmiştir? Millî devlet anlayışı, milliyetçi sosyalizm ve demokrasiye yönelik eleştirileri hangi bağlamda değerlendirilmelidir? Yarınki Türkiye idealinin gerçekleşmesi mümkün müdür? Nurettin Topçu'yu karamsarlığa iten belli başlı olumsuzluklar nelerdir? Gibi sorulara yanıtlar verilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı Nurettin Topçu'nun insan, millet ve toplum konusundaki düşünce ve görüşlerine derinlemesine bir analiz yapmaktır. İnsan, millet, toplum ve devlet konusundaki görüşlerinin düşünce hayatımıza neler kattığı, farklı bir bakış açısı olup olmadığı irdelenmiştir. Bu çalışmanın özel amacı ise, Nurettin Topçu okumaları veya fikirleri üzerine yapılacak bilimsel çalışmalarda özgün bir kaynak olacaktır.

Araştırmanın önemi ise yapılan literatür taramasında bu alanda yeni bir insan, millet ve toplum modeli konusunda farklı ve özgün bir şekilde, bütüncül bir yaklaşımla yapılmış ilk çalışma olmasıdır.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışmada öncelikle birincil kaynaklar olan Nurettin Topçu'nun bütün eserleri (ders kitapları olarak yayımlanan Ahlâk, Sosyoloji, Psikoloji Felsefe ve Mantık dâhil) derinlemesine okunarak analiz yapılmıştır. Bunun yanında hakkında basılmış özel sayılar, yazılmış yazılar, makaleler ve tez çalışmaları taranarak okunmuş ve bu kaynaklardan faydalanılmıştır. Konu olan insan, millet ve toplum modeli sosyolojik bir bakış açısıyla sınırlandırılarak ele alınıp incelenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmalar yapılırken belirli bir planlama çerçevesinde hareket etmek gerekmektedir. Bu planlama yöntem ya da metot olarak kavramsallaştırılmaktadır. Metot, araştırma sürecinde belirlenen hedef veya amaca ulaşmak için izlenen yol olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte araştırılan bir konunun bulunarak ortaya çıkarılması sanatı olarak da tanımlanmaktadır (Çelebi, 2004:131). Buradan hareketle her araştırmanın her bilimsel çalışmanın bir yöntemi vardır.

Bu çalışma nitel bir araştırma olup araştırmada betimsel analiz metodu kullanılmıştır. Bu metotta araştırma konusu kapsamına giren dokümanlar ele alınıp incelenerek sistematik bir şekilde analiz edilmiştir. Bu çalışmada doküman incelemesi tekniği kullanılarak Nurettin Topçu'nun insan, millet ve toplum konusundaki düşünceleri ile ilgili kaynaklar taranmış, birincil ve ikincil kaynaklara başvurulmuştur.

Nurettin Topçu'nun belirlenen konularla ilgili düşüncelerini ele alan kitaplar, tezler ve makaleler incelenmiştir. Bu minvalde öncelikle düşünürün kendi eserleri üzerine uzun okumalar yapılmış, elde edilen veriler tez içeriğine göre tasnif edilmiş, düşünürün insan, toplum ve millet konusundaki görüşleri derinlikli olarak analiz edilmiştir. Araştırmanın ana evreni Nurettin Topçu düşüncesi olurken örneklem tekniği olarak siyasi veya politik durum örneklemesi kullanılmıştır. Belirtilen örneklemekten, bir toplumdaki insanların inanış, ideoloji veya hassas kabul ettiği durumlara odaklanması (Baltacı, 2018:258) nedeniyle yararlanılmıştır. Bu örneklem kullanılarak Topçu'nun düşünceleri arasından seçilen “yeni bir insan, millet ve toplum modeli” konusundaki görüşleri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Temel Kavramları

Araştırmamıza temel olan kavramlar; insan, irade, isyan, ahlâk, eğitim, millet, milliyetçilik, Anadolu Milliyetçiliği, toplum, milliyetçi sosyalizm, millî devlet, demokrasi ve meritokrasidir.

İnsan, düşünme ve konuşma yetileriyle diğer canlılardan farklı olan, geçmişini anı ve geleceği idrak edebilen, doğayı ve çevresini değiştirebilen şuurlu bir sosyal varlıktır.

İrade, insanı herhangi bir durumla karşılaştığında kendince karar verebilme yetisidir.

İsyan, belirli bir amacı gerçekleştirirken iç ve dış etkenlerin engellemelerine kendi iradesini kullanarak başkaldırmasıdır.

Ahlâk, insanın yapıp ettiklerini, hal ve hareketlerini davranışlarını belirleyen, biçimlendiren ve değiştiren kurallar manzumesidir.

Eğitim, insanın doğumundan ölümüne kadar süren, istenilen davranış kalıplarını geliştirme ve biçimlendirme sürecidir.

Millet, aynı soy, vatan, dil, kültür ve ülkü birliğiyle bir araya gelen aynı ideali gerçekleştirmek için oluşturulan birlikteliktir.

Milliyetçilik, insanların belli unsurlarla bir araya gelerek oluşturdukları birliktelik bilincidir.

Anadolu Milliyetçiliği Anadolu'yu vatan bilen, birlikte yaşama ve geleceği birlikte inşa etme ideali üzerine oluşturulan bir şuurlu birliktelik mefkûresidir.

Toplum, belli bir toprak parçası üzerinde bir araya gelen farklı etnik ve kültürel unsurları içinde barındıran bir birlikteliktir.

Milliyetçi sosyalizm, hak adalet ve eşitlik üzerine kurulan, özünü millî değerlerden alan, haksızlıklara karşı bireyi koruyan manevi değerleri önemseyen bir anlayıştır.

Milli devlet kendine ait dilini, kültürünü, değerlerini koruyan, insanları dış güçlere karşı savunan, toplumda hak ve adaleti tesis eden, hukuk karşısında eşitliği sağlayan otoriter bir organizasyondur.

Demokrasi, insanların yönetimde söz sahibi olduğu ya doğrudan katılım sağladığı ya da dolaylı olarak temsilciler seçerek devleti yönetme yetkisini devrettiği yönetim şeklidir.

Meritokrasi, Devletin yönetim kademesinde görevlerin ehline verilmesi gerektiğini liyakate göre yöneticilerin seçilmesi gerektiğini savunan görüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

NURETTİN TOPÇU'NUN HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

Yaşanılan coğrafya, o coğrafyada hüküm süren iklim, zaman geçirilen sosyal ve fiziksel çevre, insanın kişiliğinde, karakterinde, düşüncesinde, yaşayış ve davranışlarında derin izler bırakabilmektedir. Memleketi olan Erzurum'un insan tabiatına tesirlerini Topçu'da da görmek mümkündür. Sert, haşın, otoriter, kimi zaman soğuk ve vakur, kimi zaman yakınlarındaki insanlara fedakârlık yapmaktan kaçınmayan bir şahsiyete sahiptir. Çocuk yaşta iken ailesiyle beraber İstanbul'a göç etmiş, Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemindeki çalkantılı döneme denk gelmiş, modern cumhuriyetin kuruluşuna tanıklık etmiştir. Batı hayranlığı ve taklitçiliği ile yeni bir düzeni kurma, yeniyi mukabil eski olan her şeyin toplumun hafızasından silmeye çalışma çabası, metropol bir şehre uyum sorunu, köyden kente göç ile kentlerdeki demografik ve kültürel alandaki değişimler onu derinden etkilemiştir. Batıya, Fransa'ya eğitim amaçlı giden bir gencin farklı bir medeniyetle karşılaşması, yeni bir dünya tasavvurunun kendi ülkesinde tatbikinde yaşanan sorunsallar manzumesi ile zihniyet bunalımlarına çare arayışı fikirlerinin şekillenmesinde rol oynamıştır. “Memleketime vefa borcum var,” diyerek Sorbon Üniversitesinde akademik kariyer teklifini kabul etmeyerek geri dönmesi, Sorbon Üniversitesinde başarılı bir şekilde ilk felsefe doktorasını yapan Türk olmasına ve ülkesini uygun şekilde temsil etmesine rağmen kendi ülkesinde üniversitelerde görev verilmeyerek liselerde Felsefe öğretmeni olarak kırk yıl öğretmenlik yapması onun düşünce dünyasını zenginleştirmiştir.

Nurettin Topçu Fransa'da okurken öğrencisi olduğu Maurice Blondel'in (1961-1949) hareket (aksiyon), Henry Bergson'un (1859-1941) mistik anlayışından ve Louis Massignon (1883-1962) İslam tasavvufu alanındaki çalışma ve düşüncelerinden derinden etkilenmiştir.

“Conformisme et Revoltê” (İsyan ve Uysallık-Türkçeye “İsyan Ahlâkı” olarak çevrilmiş ve kitap olarak basılmıştır.) adlı çalışmayla Sorbon Üniversitesinde ilk felsefe doktorasını yapan Türk olarak tarihe geçmiştir. Hazırladığı doktora tezi, yılın en başarılı tezi seçilmiştir. Bu çalışmadan dolayı kendisine bir altın saat veya Amerika'ya bir seyahat ödülü teklif edilmiş, kendisi bu teklifleri reddederek Türk bayrağının akşama

kadar gönderde kalması isteğini bildirmiştir.¹ Bu isteği kabul edilmiş. Tez savunma sınavına giren adayları çoğunlukla kendi milletinden arkadaşları, ülkesinden Fransa'ya gelerek okuyan veya iş için bulunan insanlar, devletin elçilik veya konsolosluk görevlileri tarafından kalabalık bir şekilde desteklenirken, Nurettin Topçu'nun tez savunmasında on beş yirmi kişilik az sayıda bir grup bulunmuştur. Bunların arasında Türk arkadaşları, öğrenci temsilcileri, tanıdığı ve beklediği pek kimse gelmemiştir. Bu grupta Adnan Adıvar ve eşi Halide Edip Adıvar vardır. Kendisi bu desteği ömrü boyunca unutmayacak, Halide Edip Adıvar'ı yıllarca hayırla yâd edecektir. Bu arada diğer adaylara gösterilen duyarlılığın kendisine gösterilmemesi kendisinde yıllarca unutamayacağı buruk bir anı olarak kalacaktır (Işık, 2019:69-70).

1934 yılında yurda döndüğünde içinde bulunduğu ruh halinin bulanıklaşması, zihnindeki imanî ve itikadî sorulara cevap arayışı onu tasavvuf şeyhi Abdülaziz Bekine'ye götürmüştür. Daha sonraları defaten aslen Tatar Türkü olan Abdulaziz Efendi olmasaydı Peygamberimi hakkıyla tanıyamayacaktım,” (Işık, 2006:87) diyecektir. Buna benzer bir durumu Necip Fazıl Kısakürek'in Fransa'da felsefe eğitimin bırakıp dönmesinin ardından yine tasavvuf şeyhi Vanlı Abdulhakim Arvasî'den etkilenmesinde görmek mümkündür. Topçu'yu bu mutasavvıfa bağlayan saikler, ruh dünyasında kopan fırtınaları dindiren, sözü ve özünün bir olması, ilmiyle amel etmesi, ibadet etmenin karşılığı olmadığına inandığı için aldığı maaşı almayarak kendi hayatını idame etmesi, sabırlı, sakin huzur veren bir şahsiyete sahip olması gibi özelliklerdir. Bekine'yi, materyalist düşüncenin ruhunda açtığı yaraları mistik dünyanın kapılarını ona açarak tedavi eden bir hekim olarak görmüştür. Ölümüyle adeta onda âlemlerin ölümü hissi uyandırmış ve yıllarca onun etkisinde kalmış ve onun eksikliğini hissetmiştir.

Avrupa'dan dönünce en yakın arkadaşlarından biri, çocukluk ve okuldan sıra arkadaşı, Sırrı Tüzeer'e bir gün “Sırrı, çok perişanım, hoca da papaz da adam aldatıyor” (Kutlu, 1976:115) demesi, toplumsal bir hastalık olan ikiyüzlülüğe ve aldatmaya duyduğu nefreti ifade etmektedir. Lakin bir toplumda ahlâkî olgunluk ve itibar anlamında en üst makamda görülen din adamlarının kötü davranışlar sergilemesi onu derinden etkilemiştir.

¹ Sorbon Üniversitesi'nde her tez savunma sınavı yapılan öğrencinin mensubu olduğu devletin bayrağı, sınavın yapıldığı saatlerde üniversitenin girişindeki Fransız bayrağıyla yan yana göndere çekilmesi geleneği vardır.

Erzurum Kongresi'nin organizatörlerinden, Millî Mücadele'nin ilk destekçilerinden ve ilk Büyük Millet Meclisi'nin milletvekillerinden olan Hüseyin Avni Ulaş, Topçu'nun aile dostudur. Çocukluğundan beri kendisi üzerine derin tesirler bırakmış olan Ulaş, onun fikir dünyasında “Millet Mistikleri” (Işık, 2006:87) kategorisinde ilk şahıs olarak yer almıştır. Ulaş'ın üvey kızı Fethiye Hanım'la evlilik yapması ve resmî ideolojiye keskin eleştirilerinden dolayı, Bergson üzerine yazdığı doçentlik tezine ve Hilmi Ziya Ülken himayesinde eylemsiz doçent olmasına rağmen, üniversitelerde kadro alamadığı belirtilmektedir.

Galatasaray Lisesinde sorumluluk sınavına kalan öğrencilerin Mantık dersinden geçmesi için “...itibarlı insanların çocuklarıdır, mutlaka dersten geçsinler,” talimatına rağmen başarılı olmayan üç öğrencinin dersten bütünlemeye kalması üzerine düşününden bir gün sonra, İzmir İsmet İnönü Lisesine sürgün edilmiştir. 1939 yılında çıkarmaya başladığı Hareket Dergisi'nde “Çalgıcılar” adlı hikâyesinden dolayı mobbinge uğraması sonucu İstanbul Vefa Lisesi'ne sürgün edilmiştir. Akabinde 1944 yılında Denizli Lisesi'ne sürgün edilmesi, bu tarihten bir yıl sonra İstanbul Erkek Lisesine tayin edilmesi gibi birçok kez baskı, mobbing ve sürgünlerle geçen bir hayat yaşamıştır.

Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel Nurettin Topçu'nun öğretmenidir. Aynı zamanda yurt dışına eğitim için gitmesini teşvik emiş, Topçu Fransa'da öğrenim gördüğü yıllarda kendisi de maarif müfettişi göreviyle bu ülkede incelemelerde bulunmuş ve görüşmüşlerdir. 1944 yılında bakanlıktaki bir soruşturmada Nurettin Topçu'nun görevinden alınması için bakanlıkta çalışma başlatılmış, bu işlem den dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ile görüşmesinden sonra vaz geçildiği anlaşılmıştır (Işık, 2019:123).

Bir süre İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde ek ders ücreti karşılığında görev yaparken okul muhasebesinin ücretini kendisine vermek istemesi üzerine ücreti almamıştır. Okul müdürünün bunun için ödenek geldiğini, bu ek ders ücretinin hakkı olduğunu, alması gerektiğini söylemesi üzerine O, “Din görevi hasbi olmalıdır (gönüllülük esasına göre). Buradan yetişenler din adamı olacaklar. Ben hasbi olmalıyım ki onlar da hasbi olmalıdır.” diyerek örnek bir hayatın yetiştireceği öğrenciler üzerindeki tesirini göstermek istemiştir (Işık, 2019:132-133).

İki yıl İstanbul Erkek Lisesinde Felsefe öğretmenliğinin ardından İstanbul Vefa Lisesinde de dokuz yıl öğretmenlik yapıp 1955 yılında İstanbul Haydarpaşa Lisesine tayin edilmiş, bu okulda bir yıl görev yaptıktan sonra İstanbul Erkek Lisesine tayin edilmiştir. Yaş haddinden emekli oluncaya kadar bu okulda öğretmenlik yapmıştır. Ayrıca 1946- 1961 yılları arasında Robert Kolej’de de tarih öğretmenliği yapmıştır.

Üniversitede görev yapmayı çok istemesine ve başvuru yapmasına rağmen Hilmi Ziya Ülken maiyetinde eylemsiz doçent olarak üç yıl çalışmış, bu süre zarfı dikkate alınarak kendisine profesörlük verilmesini talep etmiş; fakat oluşturulan komisyon tarafından bu talebi uygun görülmemiştir.

1961 seçimlerinde siyasete girmesi için farklı partilerden kendisine milletvekilliği ve senatörlük adaylığı teklifi getirilmiş; Konya’dan Mevlana’ya duyduğu derin sevgi ve hürmete binaen bu teklifi kabul etmiştir. Talebelerinin bilumum ittifakla beyanlarına göre kendisi seçilmesini istemeyip, ilmi çalışmalarla hizmet etmeyi istemiş, sonuçlanan seçim sonuçlarına göre seçilememiştir. Bu seçimlerde Milliyetçiler Derneği’nden elli civarında öğrencisi ve yakın arkadaşları, dostları milletvekili veya senatör olarak seçilmiş; ancak bir süre sonra “milliyetçi” olanlar, siyasetçi kimliklerini ön plana çıkarmışlardır (Işık, 2019:204).

Milliyetçiler Derneğinin resmi başkanı olmamasına rağmen yıllarca bu derneğin çalışmalarına katkıda bulunmuş, öğrencilerinin ve takipçilerinin de bu dernekte aktif çalışmalarını salık vermiştir. 1965 yılından itibaren sosyalizm üzerine açıkladığı düşüncelerinden dolayı bir grup Milliyetçiler Derneği üyeleri, Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Emin Alpkan, Nevzat Yalçıntaş gibi aynı veya yakın çizgide bulunan insanlar tarafından sert bir şekilde tenkit edilmiştir. Bu dönemde kendisi bu dernekten uzaklaştırılmış ve yalnızlığa itilmiştir. Bazı öğrencileri tarafından yeni bir dernek olan “Türkiye Milliyetçiler Derneği” adında bir oluşumu gerçekleştirdikleri ve kendisinin bunu dışardan desteklediği anlaşılmaktadır. Bu durumu öğrencisi olan Orhan Okay’a gönderdiği bir mektupta şöyle izah etmektedir: “Benim yazmayışım huzursuzluktan, burada zamanı iyi kullanma imkânsızlığından ileri geliyor. Hâlimde hiçbir değişiklik yok. Aynı bataklıkta çırpınmaktayım. Eski dernekten ayrılan gençler “Türkiye Milliyetçiler Cemiyeti” adıyla yeni dernek kurdular. Eskisi gibi çalışıyorlar, seni bekliyorlar” (Okay, 2016:137-138). Okay’a yazdığı 11 Nisan 1965 tarihli başka bir mektubunda yine serzenişlerine, hayal kırıklıklarına, insanların ve Müslümanım diyenlerin çelişkili ve tutarsız hâl ve hareketlerine, vefasızlıklarına hayıflanmaktadır:

“Bizim buradaki halimizin, dış yüzünü bilmem, iç yüzünü yürekler yarası bulacaksınız. Derneğin ayrılış ve kopuşundan bahsediyorsun. O da bir şey mi sanki? Ayrılıp kopmayan ne kaldı burada? Hizmetine ömrümü harcadığım memlekette dostlarım kalmadı gibi bir şey. Adeta yapayalnızım, boşlukta ve adeta etrafımdakilerden başka bir dünyadayım. İnsanın düşkünlüğünü, sefaletini bilirdim ama ruh sefaletinin bu kadar karanlığını görmemiştim. İnsan diye emek verdiklerimin hemen hepsi de ruh ve mana mefhumuna yabancı, menfaat kölesi birtakım haşarelermiş. Ahlâksızlığın ummanı olan bu Şark’ı yaşadıkça tanıyorum. Burada insanı fenerle arayanlar yanılmamışlar. “Müslümanız diyen insan yığını” yok mu? Onlar Şark’ın en aşağı tabakasını teşkil ediyor. Müslümanlık, yaşanan şekliyle Müslümanlık Şark’ı bitirmiş. Buraya artık ne ilim girer ne ahlâk ne de Allah uzanır bunlara. Bunların önce her şeyi bırakıp insanlık devrine girmeleri lazım” (Okay, 2016:139).

Nurettin Topçu bir taraftan öğretmenlik yaparken diğer taraftan konferanslara ve dergi çalışmalarına devam ederek 1974 yılında altmış beş yaşında, yaş haddinden emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra çok sevdiği ve mabet gibi gördüğü okuldan, sınıftan ve öğrencilerinden ayrı kalmasına daha fazla ömrü vefa etmemiştir. Emekli olduktan sonra okula ve öğrencilerine duyduğu özlem bazı zamanlarda onun İstanbul Erkek Lisesinin bahçesine kadar gelip dışarıdan öğrencilerini seyrederek duygulanmasına ve gözyaşı dökmesine sebep olduğu görülmüştür. Nihayet bu emeklilikten yalnızca dokuz ay sonra pankreas kanserinin son safhası teşhisi konulmuştur.

Nurettin Topçu, çoğu yazısında anlaşılamadığını ifade etmektedir. Emin Işık’ın aktardığına göre, hastalığının son dönemlerinde kendisine refakatçi kaldığı bir gecede kendisinin ona, bu hastalıktan kurtulup iyileşeceğini, güzel eserler vereceğini, milletin ona ihtiyacı olduğunu söyleyince; kendisinin yazınca ne olacak, dediğini; buna mukabil milletin daha fazla kendisini tanıyıp ondan istifade edeceğini, bunun üzerine bir ah çekerek “Mevlana’sını anlamayan bu millet beni anlasa ne olacak, anlamasa ne olacak, dediğini yazmaktadır (Işık, 2019:216).

Nurettin Topçu’nun ömrünün son günlerinde kendisi ile Necip Fazıl Kısakürek’in “Ruhçu Sosyalizm” meselesinden dolayı aralarının açık olduğunu bilen Yurdakul Dağoğlu, ikisinin son kez birbirini görerek helalleşmesi için bir plan hazırlamıştır. Önce Nurettin Topçu’ya giderek Necip Fazıl Kısakürek’in kendisini ziyaret etmek istediğini, kendisini kabul edecek mi diye sorduğunda Nurettin Topçu,

bundan memnuniyet duyacağını, baş üstünde yeri olduğunu söyler. Bunun üzerine Dağoğlu, Necip Fazıl Kısakürek'e giderek Nurettin Topçu'nun hastalığının son safhasında olduğunu, herkesin ziyaretine geldiğini, kendisinin neden gelmediğini merak ettiğini söyleyince, onun ziyaret etmeye karar verdiğini ve hastanedeki odaya girerek: “Nurettin sen yiğit çocuksun! Bir ömür boyu ruhunun çektiği ıstırapın yanında bedeninin çektiği bu acı ne ki? Allah demenin yasak olduğu bir devirde, seninle birlikte bayrak açtık. Korkma, vur tekme gir içeri!” Bunun üzerine Topçu'nun kendisine: “Deli oğlan! Onu ancak sen yaparsın” dediğini aktarmaktadır. Kısakürek'in “Vur tekme gir içeri” dediği cennettir. Topçu'da buna mukabil cennetin kendisine daha çok yakıştığını ima etmektedir (Işık, 2019:217).

10 Temmuz 1975 günü iradesi ile hür hareketini “isyan ahlâkı”yla yoğurarak yaşadığı altmışaltı yıllık hayatını son durak olarak gördüğü ilâhî durakta tamamlamıştır. Geride 1957 yılında yazdığı “Ebedi Hayat” adlı hikâyesindeki son demlerini, anlaşılamamasını, dostlarının vefasızlıklarını, hayal kırıklıklarını, hayatta iken değeri bilinmeyen, fakat sonradan anlaşılan insanların duygularına içeren bir yazısı kalmıştır.

“Biliyorsunuz ki ben öldüğüm zaman siz yatağımın etrafında toplanmıştınız. Hepiniz ilk defa bir insan görüyormuş gibi beni seyrediyordunuz. Hakikatte beni ilk defa seviyordunuz. Bense dostlarımın ilk samimi toplantısını etrafımda görerek kendimi mesut hissediyordum. Siz bende gizli niyetler araştırmıyordunuz. Hepiniz de ilk defa yalnız kalbinizle yanıma gelmişsiniz. Allah'ın yarattığı gibi birer insandınız. İlk defa olarak beni yalnız benim için, evet ne servetim ne kuvvetim ne de aranızdaki silik hayalim için, hatta içinizden bazınızın benimsediği fikirlerim için de değil, yalnız benim için sevdiğiniz o sahne, herkesin ömürde ancak bir defa yaşadığı sahne idi. Her insanın ancak ölürken elde edebildiği o anı ben dünyada yaşarken elde etmeyi çok özlemiştim. Bu büyük emelin bütün sahipleri gibi ben de içinizde hüsrarla dolaşmışım. Dostluktaki vefasızlıkla insanoğlunda gördüğüm nankörlüğün yanında hep bunun için ağladım. Siz ölüm döşegimin etrafında sanki bu vefasızlığın acısını çekiyor ve nankörlüklerinize tövbe ediyordunuz” (Topçu, 2018a:282-282).

Topçu, Batı'da iyi bir kariyer teklifi almasına rağmen, “Ben ülkemin parasıyla okudum, ülkeme hizmet etmek boynumun borcudur,” diyerek ülkesine dönmüştür. Kendi ülkesinin meselelerini iyi analiz edebilen, bütün hayatını Anadolu insanının ıstıraplarını yaşayarak dile getiren, çektiği çile ile olgunlaşan, ıstırapları ile güç kazanan,

aklı ve kalbi kendinden çok ülkesinin geleceği ve insanları için çarpan müstesna bir insan olarak kabul edilmektedir (Konukman, 1976:71).

Topçu, fikir köleliğine, “bana bir şey olmasın da ne olursa olsun” korkaklığına, haksızlık karşısında boyun eğen şahsiyetsizliğe, adaletsizliğe, emeğin sömürülmesine karşı çıkarak, “Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır” şiarını kendine düstur etmiş bir şahsiyettir. “Hiç olmazsa Moğol askerlerine son bir gayret ve direnişle avucundaki çakıl taşlarını atan büyük mutasavvıf büyük âlim Şeyh Necmettin Kübra’yı örnek alalım” diyen bir karaktere sahiptir (Yüksel, 1976:75).

Nurettin Topçu, ruhsuz, duygusuz, kaba ve riyakâr hareketlere kızar, gösteriş için ve dalkavukluk kokan davranışlardan iğrenen bir insandı. Gösterişçi siyasetçiyi, dalkavuk yazarı, sahtekâr tüccarı, merhametten yoksun doktoru, hile ile iş yapan esnafı, rüşvetçi ve irtikâpçı memuru, çığırkan ve dini ticarete satan mevlithanı, kasıntı yapan imamı ve velilik taslayan şeyhi aynı cinsten görür; bunların birbirinden farkı yoktur diyen bir insandı (Işık, 1976:88).

Nurettin Topçu, var olmayı hareket etmek olarak gören ve milleti bu konuda düşünmeye davet eden, modernizmin tasallutu altında mağdur olmuş bir medeniyetin çocuklarına kendi ruh dünyalarını hatırlatmaya çalışan bir dönemin canlı örneğidir. Farklı bir perspektifle varlık âlemine yeniden çıkma iradesini ahlâkla bütünleştirmeye çalışmıştır. “Yarıncı Türkiye” yolunda ruh ve şahsiyet adamları ile birlikte hürmet, merhamet, hizmet, aşk, ahlâk, hareket ve isyanla iradesini kullanan bir şahsiyettir (Çetin, 2016:44).

Topçu’nun temel gayesi insanları modern kölelikten kurtaracak olan adil bir toplum düzeninin kurulmasıdır. Bu düzenin ekonomik çerçevesi üzerine düşüncelerini ileri sürerken geleneksel muhafazakâr anlayışlara uygun olan bir yol izlemiştir. İnsanlık için henüz halledilmemiş sorunlara eğilirken ahlâkî bir yaşayış biçimini temel alan bir düzen ve sistemden dem vurmıştır. Bireysel özgürlüklerin korunarak insanların sürüleşmesine engel olmaya çabalamıştır.

Kimi zaman kendinin mükemmel olmadığını ifade ederken, aslında insanların kendisini tam olarak tanımadığını, içinde bulunduğu ruh haleti karşısında döktüğü gözyaşlarına da kimsenin şahit olmadığını belirtmektedir. O, hiç kimsenin görmediği yerlerde işlediği günahlarını, zaafılarını bilmediklerini; iç dünyasında yaşadığı fırtınaları,

duada ve namazda, yani Allah'ın huzurunda, ruhunun karşısında döktüğü gözyaşlarından da kimsenin haberdar olmadığını savunmaktadır (Civelek, 2017:15).

Topçu, sınıfı kapısını “içeri girilen en kutsal kapı sınıf kapısıdır” şeklinde ifade etmektedir. Okulu ve sınıfı yüce bir mekân, ders vermeyi ibadet olarak görmüştür. Öğrencisi Emin Işık, vefatından bir hafta önce kendisine şöyle dediğini aktarır: “Kırk sene öğretmenlik yaptım, mabede nasıl girdiysem sınıfa da öyle girdim” (Işık, 2019:130).

Öğrencilerine insan olduğu için değer veren, ‘insan saygı görmeyi hak keder’ kaidesini kırk yıllık öğretmenlik hayatı boyunca kendine düstur olarak seçen, mabede girer gibi okula giren ve kendisinden kırk yaş küçük öğrencilerine saygısızlık olmasın diye bacak bacak üstüne atmayı hayâsına aykırı olur düşüncesiyle bundan imtina eden, insan sevgisini kalbinde yaşamış bir muallim olarak kabul edilebilir.

Cemil Meriç'in “Bir adamı tanımak için; düşüncelerini, acılarını, heyecanlarını, bilmemiz lazım hiç değilse”(Meriç, 2009:22) dediği gibi Nurettin Topçu'yu tanımak için büyük bir devletin çöküşünü ve çöken enkaz üzerine yeniden yeşertilmeye çalışılan yeni bir medeniyetin acılarını, sancılarını, yokluk ve sıkıntılarını derinden yaşamış, toplumdaki hercümercin, yeniden dirilişin ve aslına rücu etmenin ağırlığını ve sorumluluğunu omuzlarında hissetmiş bir düşünce insanı, bir aksiyon ve hareket adamı olarak görmek gerekmektedir.

Topçu, ömrü boyunca memleketi olarak gördüğü “Anadolu Vatanı” ve “Anadolu Milleti” olarak düşündüğü Türk Milletine vefa borcum var, düşüncesiyle yaşamış, insanların dertleriyle dertlenmiş bir ahlâk ve hareket adamıdır. Batı ve Doğu medeniyetlerini yaşayarak görmüş, analizlerini yapmış, farklı kültürleri karşılaştırmış, “Yarınki Türkiye” tasavvuruyla yeni bir insan, millet ve toplum modelini geliştirmiştir. Bu modelin ana hatlarını farklı yayınlarda yayımlanan yazılarında, özellikle 1939 yılından ölümüne kadar kendisinin kurduğu “Hareket” dergisinde ve yazdığı kitaplarında görmek mümkündür. Bu çalışmada bu birincil kaynaklardan faydalanılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

NURETTİN TOPÇU'NUN DÜŞÜNCESİNDE İNSAN VE MİLLET ALGISI

2.1. İnsan Nedir?

İnsan kavramı farklı düşünürler, dinler, ideolojiler ve düşünce sistemlerine göre farklı tanımlarla açıklanmıştır. Kendi türüne has özellikleri olan bu varlık, evrendeki en muğlak en zor anlaşılan ve durumuna göre en merhametli ya da en tehlikeli tür olabilmektedir. Dini inanışlarda insanın Tanrı tarafından yaratıldığı, bazı düşünür akım ya da ideolojilere göre kendi kendini yaratan, geliştiren öze sahip bir varlık, ya da evrimleşerek diğer canlılardan farklılaşan fizyolojik ve bilişsel özellikleriyle madde ve ruhtan ibaret bir canlı türü olarak kabul edilebilmektedir.

Türk Dil Kurumu insanı “toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı” olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2024).

İnsanın tanımı bağımsız bir felsefi disiplin ve felsefi antropolojinin önemli sorusudur. Bu sorunun anlaşılması ve anlamlandırılması filozofların subjektif düşünme biçimlerini de beraberinde getirmektedir. Filozofların insan anlayışını anlamak onun düşünceleri anlamada kilit bir rol üstlenmektedir (Ketenci ve Topuz, 2013).

Yukarıda belirtildiği gibi insanı ortak tek bir tanımla ifade etmek mümkün olamamaktadır. Filozoflar ve düşünürler farklı özellikleri ön plana alarak bu konudaki görüşlerini ortaya koymuşlardır. Felsefi açıdan insanı anlamaya yönelmeden önceki ilk sorular doğayı anlama ve bilmeye ilişkin sorulardır.

Antikçağda birçok filozof bu soruyla ilgilenmiştir. Sokrates'ten önceki düşünürler insanı, doğanın yapısında var olan logos ile ilişkili olarak değerlendirmiş, tek başına akla sahip olarak değerlendirmemişlerdir. İnsanın da kendini tanıma çabası kendini araştırması Herakleitos'ta ilk defa belirtilmiştir. Ardından Sokrates, Platon, Aristoteles etik ve siyasi açıdan insanı ele almışlardır, insanın logosa (akıl) sahip olması özelliği ön plana alınmıştır Aristoteles için insanı tanımlamak, insanı insan yapan, diğerlerinden farklı kılan özelliklerine odaklanmak, insanın ontolojik özelliklerini ele almak anlamına gelmektedir. (Tüysüz, 2022).

Aristoteles'e göre insanda üç temel etkinlik vardır. Bunlar bilme, eylemde bulunma ve yaratmadır. O'na göre; ‘insan us sahibi’ olarak görülmektedir. Us, ruhun

düşünmesini ve kavramasını sağlayan yeti olarak bir bilme yetisi olarak değerlendirilmektedir. İnsan bilgi üretme olanağına sahiptir. İnsan, kendini belirleme gücüne sahip, seçeneklerini değerlendiren ve kim olduğunu ya da olacağını seçerek bu anlamda eylemde bulunan bir konumdadır (Ketenci ve Topuz, 2013).

Kant'tan önce insanın anlama yetisi ile zihin kelimeleri aklın öncesinde yer almıştır. Kant ise akıl kavramını ön plana almıştır. Kant, aklın sınırlarını detaylı ele almıştır. Kant'a göre insanı insan yapan özerk ve özgür aklının olmasıdır (Kant, 2015). Kant açısından insan iyi ya da kötü olarak tanımlanamaz, insan yeteneklerle potansiyellerle var olmaktadır ve gelişiminden sorumludur (Aktürk, 2022).

İnsanı farklı bir bakış açısıyla ele alan düşünürlerden biri de Topçu'dur. Modern antropolojinin “iki ayaklı, dik yürüyüşlü, düşünen varlık” (Topçu, 2018c:15) olarak tanımladığı insanı o, yaratılanların en şerefli ve aynı zamanda varlıklar arasında en sefilisi olarak görmektedir. Ona göre dıştan kendisine musallat olan sefaletlerin dışında kendi içindeki sefaletler de hayatını çekilmez hale getirmektedir. Dağların kabul etmediği emaneti yüklenen insanın sefaleti içten ve dıştan gelen, içinden çıkılamayan zorlu çelişkiler yaşamasından ileri gelmektedir. Allah'a doğru yönelmesinde en önemli unsurlardan olan ahlâkî erdemlerin yanında o, en zelil hayvani reziletleri de içinde barındırmaktadır. Her insanın ruh yapısında bir hayvan saklıdır, kimi tilki gibi kurnaz kimi aslan gibi cesur kimi yılan gibi sinsi ve ısırıcı olabilmektedir. Mesleklere bakıldığında buna benzer bir yapının olduğu görülmektedir. Kimi insanların savaşçı, kimilerinin tüccar, kimilerinin politikacı, kimilerinin müfettiş ya da gazeteci olarak kendine uyan meslekleri tercih ettiklerini ifade etmektedir (Topçu, 2018c:31).

Topçu, insanı İslam inancına uygun bir çerçevede açıklar. Onun referans noktası Kur'an'dır. İnsan anlayışı Batılı mistik düşünürlerden Bergson, Massignon ve Blondel; Türk ve İslâm düşünce sisteminde önemli bir yere sahip olan Hallac-ı Mansur, Mevlânâ ve Yunus Emre'den etkilenecek oluşmuştur.

Blondel'in “aksiyoner” insan profili onda kendi felsefe sisteminin ana omurgasını oluşturan “hareket” ile açıklanabilir. İnsan durağan bir varlık değil, sürekli dinamik ve hareket halinde bir varlıktır. Bu hareket önce düşüncede başlar buradan fiiliyata geçer. Fiiliyata geçmeyen ve belli bir ideale hizmet etmeyen bir hareket sadece hayvanlar gibi insiyaklarına hizmet eden hareketten farksızdır. Egoist kaynaklardan nemalanan duygularla hayvanî heva ve heveslerinin peşine düşen muhteris insan, esas

dünyaya geliş sebebini idrak etmekten acizdir. Buna mukabil özgeci (aileye, millete ve insanlığa yönelen) kaynaklardan beslenen duygular insanın yücelmesine, iradesinin değerlendirilmesine vesile olacaktır (Topçu, 2016d):16).

Topçu, insanın ruhunun üç yetisi olduğunu belirtmektedir. Bunların ilki, hisler varlığımıza yayılarak ıstırapların kâinata çevrilen gözlemleri takip etmektedir. Bu aşamada insanın duygulanması onun var olduğuna inanmasını beraberinde getirmektedir. İkinci aşamada aklın aktif olarak rol oynamasıyla düşünce oluşmaktadır. Fikirler, idealar, alınan kararlar, felsefi söylemler, hisleri takip eden bu aşamanın ürünüdürler. Üçüncü aşamada ise hareket başlayacaktır. Hislerden gelen düşünce, aşka ve ıstıraba dönüşerek hareket iradesine dönüşecektir. Böylelikle insan bir damlalık organizmadan Allah’a doğru meylederek uzanan ve hareketini gerçekleştiren bir varlık haline gelmektedir (Topçu, 2016a:19).

Topçu’ya göre kendi ümmetini kurtaramayan peygamber nasıl talihsizse, yaşadıklarını eserlerinde gösteremeyen sanatkâr da aynı şekilde talihsizdir. Aynı zamanda aynı kişi kendini de kurtaramamıştır. Âlemi kurtarmak kendini kurtarmak demektir. Gerçek kurtuluş insanları ve cemiyeti kurtarıştır. Kurtarıcı insan dar bireyciliğinin ve toplumun üstünde bir yere sahiptir. O bireyseliğe ve topluma cihat açan insandır. Topçu bu tip insana şahsiyet sahibi insan demektedir. Yeni insan ideali dediği bu şahsiyetli insan tasavvurudur. Şahsiyetli insanın özellikleri hayat kurallarına sahip olmak, bu kurallara dogmatik bir şekilde tabi olmak ve kendi yaşayışında tatbik edebilmektir. Bunları gerçekleştiren şahsiyetli insan karakter sahibi insandır. Bir hayat kuralını kendi hareketlerinde yaşatan ve buna göre hareket eden insan iman adamıdır. İman aşk ile bir arada oluşur. Şahsiyet sahibi insanın ilk özelliği budur. İkinci özellik ise sorumluluk bilinciyle hareket etmektir. Sorumluluk sahibi insan Allah’a, kendisine ve topluma karşı sorumluluk hissi duymaktadır. Yaptıklarının sonucunda bir ceza veya mükâfat değil, hür iradesiyle ve hareketiyle kendi yarattığı bir bilinç halidir (Topçu, 2017d:236-237).

Topçu, fert ve şahsiyeti iki farklı varlık olarak değil, insanın iki ayrı yüzü olarak görmektedir. İnsanda ferdiyet ve şahsiyet çatışması sürekli var olacaktır. Ferdiyet insanı biyolojik ve fizyolojik yapısına ve menfaatlerine hapsedmektedir. Bu durum insanı Allah’a ulaşmak için başladığı ilk hareket noktasında tökezletmektedir. İnsan kendi benliğini ve toplumu aşarsa şahsiyet kazanmış olacaktır, hareketini tamamlayabilecektir.

İnsanın şahsiyet kazanması kendi varlığının bilincine varması, varoluşun kendisinin bir ıstırapı olduğunu idrak etmesi ile mümkün olacaktır.

Kendi sınırlı varoluşunun ve ıstırapının farkına varıp kendi iradesi ve merhamet duygusunun itici kuvvetiyle harekete başlayacaktır. İrade zorunlu olarak hareket şeklinde ortaya çıkmaktadır. İradenin hareketinde insan, insanlık, aile, toplum, devlet basamaklarını geçerek sonsuzluğa ulaşacaktır. Herhangi bir basamakta durmak veya kalmak söz konusu değildir. Bu harekette insanın kendini mesul hissetmesi ve böylelikle Allah’a ulaşarak onunla birleşmesi gerçekleşecek, vuslat son bulacaktır (Kösedağ, 2017:76-77).

Hareket irade ile başlarsa olumludur. Bu irade bahsedildiği gibi küll-i veya cüz-i irade şeklinde değil, tek ve bir olan özü itibariyle Allah’a ait olan iradedir. Gerek insanı insanlıktan hayvan derekesine indirecek olan nefsanî istek, arzu ve ihtiraslar, gerekse de hürriyetini elinden alan, onu uysallık bataklığına saplayıp yaratıcılığını köreltecek toplumcu uysallık zihniyeti insanı esas idealinden uzaklaştıracaktır. Bu engellere karşı insan iradesinin reaksiyonu Allah’ın insanda isyanı şeklinde gerçekleşecektir. Topçu’nun “İsyan ahlâkı” dediği şey bu kategoride değerlendirilmelidir.

İnsanın hareketi kendi özünde başlar, oradan aileye, millete, cemiyete, devlete ve en sonunda Allah’a ulaşır. Hareket metafiziğinde insan, âlem, irade, mesuliyet, hürmet üzerine inşa edilmiş ahlâk, hürriyet, aşk, ıstırap ve hakikatin bilgisini fertten topluma, oradan Allah’a uzanan bir süreçte aktif bir varlıktır (Eker, 2017:220). İnsan, hareketinde mesuliyet bilinci olan bir varlıktır. Kant’ın “beni iki âlem hayran bırakıyor: Biri içimdeki vicdan, diğeri dışımdaki yıldızlı âlem” (Strathern, 1998:41) dediği insanın mistik dünyası ile alakalı olan yönüdür. Yalnızca bedensel vasıflarla tezyin edilmiş bir varlık olmaktan ziyade, deruni bir idrak melekesini haiz müstesna bir varlık olması onu önemli hale getirmiştir. İnsanı insan yapan değerlerin içselleştirildiği bir varlık olması, kendisinin bunun bilincinde olması ile irade sahibi şahsiyetli birey toplumu ihya edecektir.

Topçu, insanlığın şahsiyeti oluşurken kadim bir geçmişten gelen ulvi hasletlere göre büyüklüğünün ölçüldüğünü belirtmektedir.

“Şahsiyetimiz, yüzlerce yıl ruh yaşımızın şuurundan ibaret bir sentezdir. İnsan denen şahsiyet köklerini maziye salmış bir ağaç gibidir. Kökler yüzyılların derinliğine gömülürse, şahsiyet büyüktür. Bin yılları aşarsa şahsiyet harikadır. Şahsiyet mutlak

manada bütün maziyi, mazi olaylarının muhteşem sentezini kaybettiği zaman, işte bu insanları tımarhane kliniklerinden buluyoruz. Hafızasız fert olmadığı gibi, hafızasız millet de olmaz'' (Topçu, 1978:68).

İnsan kendi benliği ile ilâhî benliğe ulaşma kabiliyetine sahiptir. Benliğini kemiren, kin, haset, hırs gibi kötü hasletleri bırakarak bunların yerine affetme, merhamet, tevazu gibi erdemleri alarak hayvan derecesinden insanî dereceye, oradan ilâhî varlığa ulaşacaktır. Onun isyanının bir ciheti ve ideal olarak gördüğü anlayış bu şekilde kabul edilebilir (Mutal, 1976:94).

2.2. İnsan, İrade ve İsyân

Topçu, insanın en önemli özelliğinin onun düşünebilen bir varlık olması değil, irade sahibi bir varlık olması şeklinde ifade etmektedir. Yine insanı yokluktan kurtaracak, hürriyetini, kaybetmekten alıkoyacak olan şey iradelerin gerçek sahibi olan Allah'tır. Onun iradeye dayalı metafiziğinin temelinde irade, yani insanın hürriyeti vardır. Bu hürriyet onun şahsiyetinin temel dinamiğidir. Batı düşüncesinin aklı ön plana çıkararak seküler bir bakış açısıyla içgüdüsel olana meyletmeyi hürriyet kabul etmesi (Kaplan, 2006:63), Topçu'da ruhun derinliklerindeki vicdan ve mistik olan manevi değerlere dayanarak karşılık görmektedir. Bu, insanın özündeki o mutlak cevherin ortaya çıkarak Allah'a ulaşip onunla bir olmasıdır.

Topçu, insanın iki dünyası olduğunu belirtmektedir. Bunlar, hırsları ve ihtiraslarıyla sürünen vücudu, fizyolojik yapısı ile aşk için yaratılan ruhudur. Vücut ruha dayanan bir köprü veya insanı aşka götürecek olan yol olmazsa varlığa sarılmış bir bela olmaktadır. İlahi irade ile harekete aracı olmadıktan sonra insanın ruhunda darlık ve tatminsizlik kaynağı olacaktır (Topçu, 2018g:40). İnsanı sadece acıdan kaçınan, haz peşinde koşan, mutluluk avcısı bir varlık haline getirecek, ruhu beden ıstıraplarına esir edecek bir anlayışı kabul etmemektedir.

İnsanı diğer canlılardan ve özellikle hayvanlardan ayıran, onu üstün kılan temel özellikler, melekeler, yetenekler olduğunu kabul eden Nurettin Topçu, bu melekeleri şöyle sıralamaktadır:

1. Akıl, İnsanı dünyaya sultan yapan cevher olup onun eseri olan ilim, merhamete göre daha küçüktür. Görünmeyenden gelip yine görünmeyene doğru giden gizil bilginin

eşyada ortaya çıkması sistemli bir kuruntudan ibarettir. Akıl soyut olanın soyuta indirgenmesinde aracı olan, düşünmeyi sağlayan bir melekedir.

2. Duygu, akıllı harekete geçiren kuvvet olup insanı kendi varlığının farkına varmasını sağlayan kuvvedir. Topçu duyguları ağaca benzettiği insanın güzel, çirkin çiçekleri ve kokuları olduğunu belirtir. İnsan, duygularla avunur, hayatın zorluklarına katlanır, aldanır, birbirini aldatır. Hayatlarına geçici bir anlam katar, rüyalarına tat verir, hayat çilesine teselli olur.
3. Sezgi, ölümsüzlükten, sonsuzluktan gelen bir ışık, gerçekliklerin kapısıdır. Topçu'ya göre, aymazlıktan bir silkinme, bir hikmet kımıldanışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Varlığın kendinden kalarak dış kabuğundan derine inmesi, kendi kendinde derinleşmesi, orada kendini bulma arayışıdır. Onun öncülük ettiği felsefi gerçeklik, göğü gördüğü halde uçamayan müjdelenmiş aczi temsil etmektedir. Bergson'daki içten gelen kuvvetli algılamalar, hiss-i kablel vukular, mistiklerdeki ilhamlar veya peygamberlerdeki vahiylerdir. Bir bakıma mistik sezgi olarak kabul edilecek his, İlahi varlığın idrak edilmesi, bunun ayırdına varılmasıdır (Bergson, 2017:71).
4. Aşk, ümitsiz varlığı sonsuzluğa uçuran kanat, sonsuzluğun ümidi, varlıkların tümüyle dolup taşan bir aşkın duygudur. Topçu, aşkı eşyada yaşamaya, eşyanın insanda yaşayışına şahit olma durumu olarak açıklar. Aşkı, her an yeni dünyaların yeniden yaratılma şevkine, ebedi ruhlardan insanlara doğru giden bir akıma, yokluktan sonsuzluğa bir geçiş olarak görmektedir. Geçmiş ile bugünün yer değiştirmesi, geçmişin ana, anın geçmişle birlikte kaynaşmasıdır.
5. İhtiras, İnsanın eşyadan ayrılarak akabinde her şeye sahip olması, sonsuzluğu kavrayan gücün insanda nöbet tutmasıdır. Topçu, ihtirası varlığın kendi kendine sığmayan iktidarı, aslına dönme iradesi olarak görmektedir. Ene'l Hak diyenlerin, Allah'a kavuşmak için yanıp tutuşanların, hasret çekenlerin murada ermeleri durumudur.
6. Merhamet ise yukarıda sayılanların hiçbirine benzemeyen, diğerlerinin buna zemin hazırladıkları, yaklaşan gayretleridir. Bu meleke Allah'la ansızın buluşma durumudur. Merhamet bu melekelerin her birine sirayet etmezse bunlar eksik kalır. Topçu, merhametsiz ilimi mutluluk vermeyen sihirbazlığa benzeterek merhamet dışında yaşayan duyguları birer azap ve sefalet olarak görmektedir. Merhametsiz sezgilerin kibirden başka elbisesi olmayan bir varlığa, merhametsiz aşkı cinnet ve cinayete, merhametsiz ihtirası zulme benzetir. Dolayısıyla akılda, sezgide, duyguda,

aşkta ve ihtirasta merhamet olmazsa insanın benliğini kemirici birer zararlı haşere olabileceklerdir (Topçu, 2019a:39-40).

Topçu'ya göre insanın iradesi temelde ilâhî iradeye bağlı ve onunla aynı şeydir. İlâhi irade, aile, millet, medeniyet isteyen bireylerin bütün hareketlerinde, inançsız bireylerin hareketinde bile kendisini saran sonsuzluk endişesi şeklinde bulunur. Felsefinin kasvetli yüzü, kendi mizacı, toplumdan dışlanmışlığının verdiği ıstıraplar gibi birtakım sebepler onu yalnızlığa sürüklemiş, yalnız bırakmış, kendisini yalnız hissetmeye sebep olmuştur (Şahin, 2006:69).

İnsan kâinatta var olan en gelişmiş donanıma sahip varlıktır. Bedensel hareketleri, bilinçli bir yapıyla birleştiğinde diğer tüm canlılara hükmedebilecek bir güce sahiptir. Geçmişte yaşadıklarını yaşadığı anda tahayyül edebilen, geleceği tasarlayabilen yegâne varlıktır. Ancak bedeni istek ve hevesleriyle hareket ettiğinde en aşağı yapıdaki hayvanlar derecesinde düşebildiği gibi, ahlâkî olgunluğu toplumsal hayatta tatbik ettiğinde kendi dışındakilere katkıları da olabilen en yüksek seviyeye sahip varlıklardan biri de olabilmektedir. Ona göre, insanın isyan hareketinde ilk inkılap kendisinin dışından cezbedici istek ve iştahların tatminini reddederek, başkalarının ıstıraplarını, sefaletlerini benimseyerek onlarla hemhal olmaktır. Bu durum insandaki merhamet duygusunun tecellisidir. Bu rahmet pınarından beslenen insan sefaletten selamete kavuşmaktadır. Ben merkezli biyolojik ve ekonomik bir varlık olan insan, ahlâkî bir varlığa tekâmül ederek öncekinin idare etmeye başlayacaktır. Ömrü boyunca nefesine mahkûm olarak onun emrinde yaşayan insan hayvani bir hayatın sefaletini çekecektir. Robotik, duygusuz, hissiz, hayvani içgüdülerden sıyrılan insan sorumluluk şuuru ve merhamet duygusuyla en ulvi karaktere yükselmiş olacaktır (Topçu, 2018c:17-18).

Topçu'ya göre isyan, insanın kendi hür iradesiyle bir taraftan kendi nefsinin mülevves(iğrenç) hezeyanlarına karşı, diğer taraftan onun iradesini elinden alarak kör bir itaatkârlığa iten toplumsal baskıyı ekarte etme çabası ve hareketidir. İnsan bu isyanıyla onu yüceleştirecek olan harekete mâni olan tüm baskılara da karşı çıkmış olacaktır. Dolayısıyla, ondaki isyan ahlâkî, determinist ve egoizmden farklıdır. Mutluluk ve pragmatist bir ahlâkî gayeden ziyade insanı yüce bir varlığa ulaştıracak harekete geçmek gayesi esastır (Öner, 2016:60).

Topçu'nun isyan ahlâkının özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Allah'ın insandaki insana karşı olan isyanıdır.
2. İnsanı baskılayan, onu Allah'tan uzaklaştıran iç ve dış engellere karşı harekete geçmektir.
3. İnsanı yüce bir varlığa ulaştıracak harekete geçmek gayesi esastır.
4. Teori ile pratiğin aynîleştiği bir isyandır.
5. İnsanlar arasındaki ilişkilerde ve toplumda görülenlerdeki aksamalar ve haksızlıklara karşı bir isyandır.
6. İnsanı toplumsal uysallık durumuna götüren hale karşı bir isyandır.

Yukarıdaki kriterlerden yola çıkarak Topçu'nun verdiği örneklerde insani çevreleyen ve baskılayan böylelikle onu hedefe ulaşmada alıkoyan ihtiraslardan, içgüdülerden, nefsanî heva ve heveslerden; bununla birlikte onu toplumsal uyumculuk zihniyetinden kurtaracak bir ahlâkî harekete ihtiyaç vardır. Çünkü bunlar, insani Allah'a ulaşma ve onunla birleşme hareketinde engeller olarak belirmektedir. Bunun yanında toplumsal alandaki, eşitsizlikler, adaletsizlikler haksızlıklar ve emek sömürsüne de isyan etmek Allah'ın insandaki isyanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Allah'ın insandaki insana karşı isyanı bulunmaktadır İsyân mistiğin, mutasavvıfın hareketidir. Allah ile birleşme arzusundaki mistik ona kavuştuktan sonra kendindeki ulûhiyetin belirtilerini görüp kendini ve herkesi sorumlu gören, bu uğurda yaşadığı toplumda lanetlenmeyi göze alabilen ve ölümü hararetle isteyen, farklı bir duyguya kapılan, “bizim Allah'ımız, isyanın Allah'ıdır.” diyen aşkın bir ruhun isyanıdır (Şehsuvaroğlu, 2011:74).

İsyân, bireyin içinde yaşadığı ortam veya toplumun gidişatından memnun olmayıp ona başkaldırması olarak da kabul edilebilir. Nurettin Topçu'nun “isyân” kavramına yüklediği mana ise çok farklıdır. Onun isyanı, Allah'ın insandaki isyanıdır. İnsanı en yüksek makam olan ilâhî makama ulaştırarak, Allah'la birleşmesini sağlayan harekette engellere karşı gelmektir. Bu isyan bir yandan insanın iradesini engelleyici kendi arzu, istek, heva, heves ve içgüdüsel iştiaqları olduğu gibi, hürriyetini elinden alacak; onu uysallaştıracak bir uyumcu toplum düzeni de olabilmektedir.

İnsanın metafizik âleme hareketinde Allah'ın insandaki insana karşı isyanı bulunmaktadır. Yani Allah insana karşı isyan eder. İman ile imansızlığın savaşını da bu

isyanda görmek mümkündür. Allah'ın insan ruhundaki hareketi de hürriyetini; Allah'a ulaşma isteğindeki hürriyetini sağlamış olur (Işık, 2006:170).

“Bizim anlamak istediğimiz isyan ne beynimize ne nefsimize ait arzulara ne içtimai gayeler ne de merhametten başka duygulara bağlı isyandır. Bizim isyanımızın ancak sonsuzlukta gayesini arayıcı olduğunu ve âlemşümül merhamet kaynağından doğduğunu söyledik. Nefsimizle hiç alakası olmayan ve bizi mesuliyetle harekete geçiren merhamet, isyan irademizin ilâhî kuvvetlidir. Bizim isyanımız anarşi değildir; ebedi ve âlemşümül merhamet nizamına bağlılıktır. Onda, gayesi olan ve kendisine ihtirasla çevrilmiş bulunduğu namütenahi kuvvete itaat vardır. Bu itaat, en mükemmel teslimiyettir. Her isyanda bu manada hem de bir itaat vardır, denebilir” (Topçu, 2016c:78-79).

Burada insanın isyanında göz önünde bulundurulması gereken sorumluluk, merhamet ve teslimiyettir. İnsan hür iradesi ile hareket ettiğinden dolayı yaptıklarından ve yapamadıklarından sorumludur. Sorumlulukla harekete geçiren merhamet, isyan iradesinin ilâhî kuvvetli olmasından ötürüdür. Buradaki isyan anarşist bir isyan değil, sonsuz ve evrensel olan bir merhamete bağlıdır. Bu merhamet insanı ilahi olanın mutlak itaatine götürmektedir. Topçu'nun en mükemmel teslimiyet dediği bu itaattir. Örneğin insanın kendi hür iradesiyle hareket ederken içgüdüsel ve dış etkenlerin etkisiyle onu ilahi olana kavuşturmasına sebep olacak engelleri ortadan kaldırmaya çaba sarf etmesi özgürlük olarak kabul edilecektir. Çünkü insanı mutlak, nihai durağa ulaşmasına, Allah ile birleşmesine ket vuracak iç ve dış mihraklar her zaman olacaktır. Önemli olan bu iç ve dış etkenleri ortadan kaldırarak özgür iradenin nihaî durağa ulaşmasını ve Allah ile birleşmesini sağlamaktır.

Topçu'nun isyanının bir yönü de insanlar arasındaki ilişkilerde ve toplumda görülenlerdeki aksamalar ve haksızlıklara karşıdır. Sefalete ve toplumdaki adaletsizliklere, komşuları veya halkı fakirlik ve çaresizlik içindeyken lüks içinde har vurup harman savuran müsrif, duygusuz, sefih ve bencil insanlara kızmakta ve bu duruma isyan etmektedir. Toplumun bireylerin ulvi hasletlerini körelterek onları haris ve bencil olmalarına sebebiyet vermesine kızmaktadır. Hayatı boyunca kötüye, kötülüğe, zulme, zalime, haksızlığa, adaletsizliğe ilgisizliğe aşktan yoksun olmaya, habis duyguya, ihtirasa, nefساني heveslere karşı isyan etmiştir ve bunun mücadelesini vermiştir (Balım, 20016:49).

Topçu, toplumsal iradenin sebep olduğu ve bireyin özgürlüğünü kısıtladığı varsayımından hareketle toplumsal uysallık durumunu eleştirmekte, bu duruma isyan etmektedir. Ona göre toplumsallaşma bireyin bilincini kuşatarak onun etkili bir dayanışma şeklinde uyumlu ve toplumun baskılarını analiz etmeden kabul ettiğini, bunun da onun hareketini kısıtladığını, iradesini körelttiğini kabul etmektedir (Yıldırım, 2004:125).

Topçu'nun "Allahsız İsyan" diye kavramlaştırdığı isyanın öteki yüzünde Max Stirner, J. J. Rousseau ve Schopenhauer'un isyanlarını işlemiş ve eleştirmiştir. Ona göre Stirner'in bencil egosunu tatmin etmek uğruna anarşist bir tavırla tüm değerleri ve kurumları alaşağı etme düşüncesiyle hareket etmesi insanın zafiyet içinde olduğunu gösterir. İnsanın özgürlüğünün önünde engel olarak gördüğü doğaya, dine, ahlâka, topluma ve devlete karşı çıkmış, bunların ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuştur. J. J. Rousseau ise bireyin doğal iyi hâlinin bir topluma girdikten sonra bozulduğunu, dolayısıyla toplumdan doğaya dönünce kötülüklerin biteceğini savunmuştur. Schopenhauer ise hayatın kendisinin ıstırap olduğunu vurgulayarak varlığa isyan etmiş, mutluluğu yoklukta bulmaya çalışmıştır (Kurşunluoğlu, 2017:37-38).

Stirner, Rousseau ve Schopenhauer'un isyanları hayatta gördükleri, eşitsizlik, adaletsizlik, kötülük gibi durumlar karşısından insanın insana ve var olan düzene isyanıdır. Nurettin Topçu ise bunları eleştirerek isyanını Allah'a ulaşma yolundaki hareketinde insanın kendi içindeki ve dışındaki arızalı engellere karşı yapmıştır (Topçu, 2017c:201-215).

Topçu, insanın sahip olduğu melekeleri, dikkat edilmesi gereken halleri, âleme bakış açısını "Damlalar" adındaki yazısında yaptığı üçlemelerde sunmuştur (Topçu, 2019a:143-145).

Sonuç olarak, Nurettin Topçu'nun isyanı, alelade mevcut sitelere, değer yargılarına, ahlâk nizamına, toplumsal yapı ve kurumlara başkaldırı olarak görülebilecek bir kırıcı, yıkıcı ve yok edici anarşist hareketten uzaktır. Onun isyanı öz benliğinin hürriyetini harekete geçirecek dinamikleri engelleyecek olan iç ve dış etkenlere bir karşı duruştur. Benciliğin ve uysallığın iradeyi bozacak veya engelleyecek her türlü baskılarına ket vurmaktır. İnsanı fizyolojik ihtiyaç ve insiyakların esaretinden, cemiyetin ferdiyeti yok eden konformist baskısından kurtarmak esas gaye olmaktadır. İradesiyle başlayan hareketini başlatırken sorumluluk bilinciyle ve iman ile yoğrulan;

merhamet duygusuyla hız kazanan, bencil ve hoyrat bir anarşist tavrıdan uzak asıl gayesi ilâhî iradeyle birleşmek olan bir hareketin pratiğe dökülmesidir.

Yeni bir insan anlayışında Topçu'nun gayesi lütfeder gibi mutluluk bağışlayan insan değil, insanda sorumluluk bilinci uyandıran bir insan tipolojisi görmektir. Kin ile hakkı yaşatan değil, hakikat aşkıyla hakkını arayan, yaşatan insan gereklidir. İslam peygamberinin ‘‘Güneşı sağıma, ayı soluma koysanız yine bu işten vazgeçmem’’ Dava aşkıyla her şeyi reddeden dava insanı, bir mesuliyet insanı lazımdır (Topçu, 2017d:214).

2.3. Ahlâk ve Hareketin Değeri

2.3.1. Ahlâk

Ahlâk, bir toplumda yaşayan insanların toplumsal alanda ve bireyler arası ilişkilerde yapıp ettiklerini, hal ve hareketlerini, davranışlarını ilişkisel tutumlarını belirleyen, değiştiren, yapılandıran, engelleyen ya da ortaya çıkmasını sağlayan kurallar manzumesidir. Toplumdan topluma, zamana ve mekâna göre değişen, evrensel olma durumu sürekli tartışılan, tüm insanlığı bir şekilde etkileyen, çoğunlukla in formel kurallardır. Bir sistem bütünü olarak kabul edilen ahlâk, bireylerin grupların veya toplumların doğru ya da yanlış kabul edilen davranışlarını belirlemektedir (Aktan, 2009:39)

Ahlakilik ve ahlâksızlık ilk insanların sosyalleştiği günden bu yana konuşulan, tartışılan bir konudur. Birçok alana indirgenmiş olan versiyonlarını görmek mümkündür. ‘‘İş ahlâkı’’, ‘‘görev ahlâkı’’ ‘‘meslek ahlâkı’’, ‘‘inanç ahlâkı’’ gibi birçok alanda tezahürleri bulmak mümkündür. Tamamında yüceltilen özelliklerin ön plana çıkması önemsenmiştir. Erdemli olma, cesaret, dürüstlük, adaletli olma, vatansever olma gibi genelleyici hasletleri içerirken; zamanında randevusuna gitme, sözünde durma, çat kapı misafirliğe gitmeme gibi özele ait olanı da içermektedir.

Tarihsel süreçte birçok düşünür ve filozofun ahlâk ve ahlâk felsefesi konularında birtakım fikirler beyan ettikleri görülmektedir. Bu minvalde birtakım sorulara cevap vermeye çalıştıkları aşikârdır. Ahlâk nedir? Bir davranışın doğru ya da yanlış olması neye göre belirlenmektedir? Evrensel bir ahlâk yasası var mıdır? İnsanlar ahlâkî eylemde bulunurken özgür müdür? Gibi ilkçağdan günümüze kadar düşünürler tarafından süregelen birtakım sorulara yanıtlar verildiği bilinmektedir. Sokrates, Platon, Aristoteles, Farabi gibi düşünürler ahlâkî eylemlerin amacını mutluluk kabul ederken,

Epiküros gibi hedonist düşünürler bunun amacını acıdan kaçarak hazzla yönelme şeklinde olduğunu ileri sürmüşlerdir (Weber, 1998:46). Bunun yanında Kant ahlâkî eylemin amacını “ödev” olarak kabul etmiştir.

Sokrates’in ahlâk anlayışının temelinde bilgelik vardır. Erdemli olma ile bilgili olmayı eşdeğer olarak kabul etmektedir. O, iradenin iyiye yönelmesi olarak kabul edilen erdemli olma bilgeliğe ve iyi olan bilgi ile birlikte olmaya indirgemektedir. Yine ona göre hiç kimse bile bile kötülük yapmaz; kötülük yapmak bilgisizlikten gelir (Gökberk, 1967:57).

Platon’un ahlâk anlayışının temelinde ise “iyi idesi” vardır. Ona göre iyi idesi bilginin de doğruluğun da temelini oluşturmaktadır. Her ne kadar bilgi ve doğruluk güzel olsa da iyilik bunların da en güzeli. İnsana düşen görev iyilik idesinin peşinden koşmaktır. Ancak bu şekilde mutluluk elde edilebilir (Platon, 1980:248).

Epiküros’un ahlâk anlayışının temelinde acıdan kaçınmak, haz veren eylemlerde bulunmak esastır. Ona göre haz insana mutluluk veren bir histir. Bütün eylemlerin ereği haz olmalı, hayat akılcıca ve ölçülü olarak yaşanır ve mutluluk bir gönül esenliğine ulaşılabilir. Bunda da bilgelik en yararlı haslet ve en yüksek iyi olmaktadır (Gökberk, 1979:19).

Kant’ın ahlâk anlayışının temelinde “ödev” metaforu önemli bir yer tutmaktadır. Yapıtlarına bakıldığında “iyi irade”, “kategorik imperatif” ve “özgürlük” kavramlarının önemli yer tuttuğunu görmek mümkündür. Özellikle özgürlük Kant’ın ahlâk öğretisinin ekseni kabul edilebilir. Eleştirel bir felsefi söyleme sahip olan Kant, insanın temel ereğinin mutluluğa ulaşmakla açıklanamayacağını belirtir. Ona göre mutluluk ereği için içgüdüler yeterli olabilmekte ancak içgüdüler dışında insanda var olan akıl melekesinin düşünülebilir bir dünyaya insanı götürmesi de bir gerçektir. Bu da insanı düşünülen dünyadan gelen bir ahlâk yasasına götürmektedir. Bu ahlâk yasası da ödev olarak görülmektedir (Gökberk, 1967:418).

Kant’ın etik anlayışında “ödev” kavramı en temel motif olarak yer almaktadır. Ona göre ödev salt ödev olduğu için yapılır, başka hiçbir şey için yapılmaz. Bununla ilintili olarak en iyi şey, iyiyi istemek ve iyi niyettir. İyi niyet de her insanda kendiliğinden vardır. Bu da bütün ahlâkî eylemlerin ilkesi konumundadır (Kant, 1995:42).

Emile Durkheim'in ahlâk anlayışında çocuk eğitiminin önemli bir yeri vardır. Ona göre çocuğun doğasında psikolojik olarak iki önemli temel özellik vazgeçilmezdir. “Çocuksu gelenekselcilik” ve “çocuğun ima ve emir kipine karşı olan duyarlılığı”. Ona göre eğitim aracılığıyla çocuğa ahlaki bilinç aşılanabilir. Burada çocuğun alışkanlıklara karşı doğal eğilimine ve emir kipine karşı aşırı duyarlılığı göz önünde bulundurulmalıdır (Durkheim, 2004:133).

Ahlâk üzerine görüşleri bulunan belli başlı düşünörlere yukarıda yer verilmiştir. Nurettin Topçu'nun bu düşünö ve filozofların ahlâk anlayışlarından etkilendiğini ve bunlardan yararlandığını söylemek mümkündür. Türkiye’de ahlâk konusunda önemli bir yeri olan, yazdıkları eserlerinde özellikle 19950-1960 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına bağı liselerde ders kitabı olarak okutulan Ahlâk ders kitabı ve ahlâk konulu yazılarının bulunduğı “Ahlâk Nizamı” adlı eserinde bu konudaki görüşlerine ulaşmak mümkündür. Topçu'nun ahlâk anlayışı bu literatür üzerinden de ele alınarak incelenebilir.

Nurettin Topçu'nun ahlâk anlayışı tekkeye kabul edilen talebe ile şeyhi arasında geçen hikâyede belirtilen üç ilke üzerine inşa edilmiştir: Kulun işine karışmamak, Allah'ın işine karışmamak ve yalan söylememek. İki dünya arasında bağı kurarak sonlu ve sonsuz dünyalardaki işleyişe müdahale etmeme üzerine kurulu bir sistem tasavvuru oluşturulmuştur (Poyraz, 2006:48-49).

Topçu'nun ahlâkî eylemi “hareket”te görmesi, onun şahsiyetçiliğe vurgu yapması ve irade sahibi bireylerin hürriyeti savunması ile birlikte değerlendirilmelidir. Düşüncede üretilenin pratik hayatta karşılığı olmalı, yani kuvveden fiile bir geçiş gerçekleştirilmelidir. Hareketle kastettiğı insanın kendinden geçerek, millete, devlete ve oradan nihai olarak Allah’a varması, onunla bir ve bütün olmasıdır. Bu hareket Hallac-ı Mansur’daki ve Mevlana’daki ilâhî aşktır. Bu hareket esnasında engelleyici olan tüm mihraklar ortadan kaldırılmalıdır. İnsanı bu harekette engelleyecek olan bireysel ve toplumsal etmenlere isyan etmek gerekir. Onun isyanı kurulu düzene, topluma ve devlete yönelik gerçekleştirilmesi düşünölen anarşist bir eylem değildir.

İnsanı insanlıktan çıkarıp hayvani hasletlere sürükleyecek olan ihtiraslara ve şahsiyeti yok edip hürriyeti ortadan kaldıracak olan konformist (uysal) toplum düzenine karşıdır. İnsanı Allah’a götüren yolda engel olarak gördüğü her şeye isyan etmek, Allah'ın insandaki hareketi veya isyan şeklinde ortaya çıkacaktır. Buradaki temel konu

insanileşme sürecindeki insanın hareketi ve isyanıdır. Bu süreçte insanın kendini ahlâkî çerçevede gerçekleştirmesi ve nihai olarak Allah’a ulaşarak onunla bir olma isteğidir.

Topçu, ahlâkın temelinde gördüğü prensipler olan hürmet, hizmet ve merhametin kendinde bir aşk ahlâkî oluşturduğunu savunur. Her işte, eylemde, faaliyette ve genç nesillerin terbiyesinde aşkın ne derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu minvalde;

“Bizim ahlâkımız hürmet hizmet ve merhamet prensiplerini kendinde birleştiren aşk ahlâkıdır. Her şeyden önce Allah’ın yüzlerde güleceği yaşta içgüdülerinin üstüne yükselemeyen gençlere aşkı sevdirmeliyiz. İlmin, sanatın, ahlâkın ve hepsinin gayesinde aşkın âşıkları olmayı ideal edinecek bir nesil yetiştirmeliyiz. Bu işi başardığımız anda, hasta bir kinden başka bir kudret taşımayan komünizm eriyerek kaybolacaktır. Ahlâkî dinden ayırmak mümkün olmadığına göre İslam’ı dosdoğru ve derinliğine tanıtılabilecek yeni kültür kurumlarına ihtiyaç vardır” (Topçu, 2018e:32).

Ahlâk insanın insanileştirilmesi için ölçü getirir. Her ahlâk anlayışının kendine özgü bir insan düşüncesi vardır. Ahlâk bu insanileştirme düşüncesini kurallara bağlayıp somutlaştırmak amacındadır. İnsanı insan yapan sahip olduğu değerlerdir. Toplum da kendi değerler sistemini oluşturarak tatbikini ister (Poyraz,2006:51). Temel ölçü burada hak ve adalet kavramlarıyla açıklanabilir. Hak edene hak ettiğini vermek değil, haklının hakkı olduğu şeylere sahip olmasıdır, adalet. Adaletin sağlanması ise toplum ve hâkimiyeti tekelinde bulunduran devlettir. Devletin yazılı normlarla bir düzen tesis emesi ve tatbikatını sağlaması asli görevidir. Aksi takdirde insan hak ve hürriyetlerin gaspı kaosa ve devleti çöküşe götürür.

Topçu, tarih boyunca birkaç ahlâk sisteminin birbiriyle sürekli mücadele halinde olduğunu belirtir. Bunlar akılcı, deneyci, duygucu ve dini ahlâklardır (Kök, 2006:128).

Akılcı ahlâkçılar, sadece aklın değerleri koyabileceğini, gerçekliğin üstünde idealin düşünülmesi ve gerçekliği bunun üzerine inşa etmenin aklın işi olduğunu savunur. Bu düşüncüyü savunanlar erdemlilik ile bilgiyi bir kabul ederek bunların temel amacı olarak da mutluluğu öne sürerler. Kötülüğün kaynağı olarak bilgisizliği koyarlar. Sokrates, “bir insan bile bile kötülük yapmaz” diyerek ahlâkî iyi-kötü üzerine inşa etmiştir. Bilgi ortaya koyan akıl, ahlâk için de yeterlidir. Topçu’ya göre bunlar ideal olan ile ahlâkî olguları karıştırdılar. Oysaki bilgi ahlâkî olguların sebebi değil, onun sonucudur.

Deneyci ahlâkçılar, iyyinin kötöden ayırt edilmesini yeterli bulmaz, onun tatbik edilmesi gerektiğini savunur. Erdemli olmak fikri tek başına yeterli değildir. Önemli olan onun pratikte ortaya çıkmasıdır. Bu da gerçek hayatta tecrübe edilerek gerçekleşir. Zevk, acı gibi duyguları yaşamadan ne anlamı olduğu bilinmez. Ahlâkî hareket gerçeklikten sonra onun bilgisine ulaşır (Kök, 2006:128).

Duygu ahlâkçıları, ahlâk idealine akılla ulaşılmaz görüşünü savunur. Hayatın amacı zevk almak değil, kalpteki yüksek duyguların doyumunu sağlamaktır. Topçu'ya göre J.J. Rousseau'nun kalp ve Schopenhauer'in merhamet ahlâkı buna örnektir. Rousseau'ya göre ahlâkın kaynağı ne akıl ne deney ne de toplumdur. Onun kaynağı bencilikten uzak menfaatin olmadığı ulvi duyguların kaynağı olan kalptir. İnsan iyi bir varlık olarak doğar, fakat onun bu ulvi duygularını yok edip yerine kibir ve menfaati koyan toplumdur. İlk insanlar doğada özgürdü, toplumsallaşma onu esir etti. Eğer toplum olmasaydı doğa insanı ilâhî bir aşk ve şefkat ile saracaktı. O, mutlu ve ahlâklı olmak için insanların toplumdan kaçarak doğaya sığınması gerektiğini savunur (Rousseau, 2011:8-10). Bu bağlamda Rousseau'nun isyanı bireyi köleleştiren topluma ve onun yarattığı kültüre ve medeniyetedir. İnsanın toplumdan uzaklaşarak doğaya dönüşü mümkün olur mu? Sorusuna cevap vermek zor olacaktır. Toplumdan kaçarak insanı ve kalbini kurtarmak için sığındığı doğa, toplumsuz bir bireycilik anlayışını getirmiştir. Bu ise sonuçsuz ve hayali bir ütopya olarak kalacaktır.

Merhamet ahlâkının temsilcisi, Schopenhauer'e göre tüm varlıklar gibi insan da iradenin eseridir (Schopenhauer, 2014:9). Yaşam isteğı olan irade aynı zamanda acı ve ıstırapların da kaynağıdır. İrade amacına ulaştığında doyum gerçekleşir. Her doyum ise yeni istek ve arzuların oluşmasının önünü açar. Doyum ve istekler engellenince da acılar kalır. Ona göre insan kendi dışındakileri benliğinden ayrı olarak görmez. Dolayısıyla başkalarının acılarını da kendinde görür, bütün insanlara merhamet eder. İradenin inkârıyla şefkat ve merhamet ile başlayan sonunda Budizm'in Nirvana'sına ulaşan ahlâkın dünyasına girilir. Bu da aslında yoklukta kaybolmak anlamında bir isyandır. Topçu, Scopenhauer'i da sert bir şekilde eleştirmektedir. İradenin intiharı olarak kabul edilecek dünyayı bütün dünyaların en kötüsü olarak kabul edip varlıktan, hayattan, devletten ve hayatta zevk veren her şeyden yüzünü çevirmek, hayatın tüm kötü taraflarına bakıp her şeye lanet okumak münzevi ruhların isyanı olarak kabul etmektedir.

Topçu'nun eleştirdiği bir diğer düşünür biyolojik ahlâk taraftarı F. Nietzsche'dir. Onun isyanı sürü olarak gördüğü toplumun eksik ve kusurlu taraflarınadır. Bu kusurlu kitlelerde güçlü “üstün insan” ahlâkına sahip bireylerin toplumdan kaçarak kendi benliğiyle kendine yetebileceği bir gururu savunur.

Topçu'nun diğer ahlâkî düşüncelerden ayırdığı ve en çok değer verdiği dini ahlâktır. Ona göre dini ahlâkın amacı ilâhî iradeyi yerine getirerek ona göre davranmaktır. Allah insanın aşağı yaratıkların seviyesine inmemesi için ona sorumluluk yüklemiştir. Akıl da bu sorumluluğu kabul etmiştir.

Topçu'nun Mehmet Akif'in düşüncesinde bulduğu, kaynağını ilâhî olana dayandırdığı ve merhamet duygusuyla meydana gelen toplumcu sorumluluk ahlâkı önemli bir yer tutmaktadır. Bütün mistik ve veli olan insanlarda görülen âlemdeki her sıkıntı ve sefaletten sorumlu tutan ilâhî bir merhamet duygusu onun isyanının kaynağını oluşturmaktadır (Mollaer-a, 2016:127-128).

Dini ahlâkı iki farklı şekilde görmek mümkündür. Birincisi halkın dini ahlâkı, ikincisi kâmil insanların ahlâkıdır. Halkın ahlâkına göre Allah insanların mutluluğunu istemektedir. Mutluluğu bulmak için Allah'ın iradesine göre hareket ederek ona layıkıyla ibadet etmek gerekir. İkinci yol olan kâmil insanların ahlâkında esas olan mutluluğu bulmak değil, Allah'ın iradesini kendinde tatbik ederek, ona ulaşmak ve bir olmaktır. Bu noktada din ile ahlâk bir olur. Millet mistiklerinin, velilerin ve peygamberlerin ahlâkı dini ahlâk kapsamındadır.

Topçu, ahlâk konusunu temelini oluşturan İslam Ahlâkının İslam dünyasında artık bir hayat ve hareket alanı bulmadığını öne sürmektedir. İslam ahlâkının esaslarından hürmet ve merhametin kalplerde yer bulmadığından mustarıptır. İnsanların köylerde veya şehirlerde birbirlerine hürmet etmeyerek basit nedenlerle birbirini boğazlamaları, halkın kanunlara ve ul'ul-emre itaatinin kalmadığını, ul'ul-emr makamında bulunanların halka hürmet göstermediğini, insanların birbirlerini istismarı yanında insanların din kelimelerini kendi şahsi menfaatleri için kullanan ve esnaflaşan bir din adamları zümresinin hürmetten habersiz olduklarını belirtmektedir. Toplumdaki hayatın sefaletlerini görmezden gelerek namaz kılıp hacca giderek Müslüman olduklarını vehmeden insanların taş gibi duygusuz ve elemsiz olduklarını ne amirde ne esnafta ne sokakta ne ailede merhametin kalmadığını, aydınların vaatlerinden bu milletin bir şey beklememeleri gerektiğini öne sürmektedir (Topçu, 2018e:138).

Nurettin Topçu, toplumun hemen her alanında insanların başarılı olma hevesiyle vicdanın sesinin kesilmesinden mustarıptır (Çetin, 2017:458). Günümüzde vicdanın kendisine ulaşmanın mümkün olmadığını; bunun temelinde başarı, sahip olma, en iyi olma, herkesin üstünde makam ve mevkiye sahip olma gibi egoist takıntıların insanların gözünü bürümesinden kaynaklandığını savunmaktadır. Bu durum herkesin kendi vicdanını yok etme yarışına girme şeklinde ortaya çıkmıştır. Oysaki vicdan, insanın iç muhakeme yapmasını, kendini dengelemesini sağlayan en önemli ruhsal mekanizmadır.

Nurettin Topçu'nun ahlâk düşüncesinde hakkın teslim edilmesi üzerine oluşturulan ahlâkın gerçekleştirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Doğanın, insanın ve her şeyin üstünde onları yaratan Allah'ın hakkı vardır. Burada insanın görevi, ilâhî mesajın gösterdiği yolda hayatını ikame etmek, insanlığa ve Allah'a hizmet etmek, insana bu dünyada verilen süreyi en iyi şekilde kullanarak dünyayı güzelleştirmek ve hayatını iyi değerlendirmektir (Civelek, 1976:19).

Topçu'da mistik iman ve estetik iman kavramları ahlâkın en yüksek değerlerini ifade eder. İnsanın hür iradesiyle hareket ederek belli uğraklardan geçip ilâhî olana ulaşması sürecinde ilâhî iradenin kendinde belirmesi, velilerde görülen tamamıyla bir teslim oluş olarak kabul edilebilecek mistik bir imanı gerektirir. Bu imanda aşkın bir seyri sülûk, ilahî aşka gark olmuş bir ruh haleti meydana gelir. Mistik bir imana yakın olan estetik imanda ise sanatkârların yaratıcılıklarının ortaya çıktığı, eserinde kendi aşkın duygularını, heyecanlarını yansıttığı bir hal bulunmaktadır. Sanatın yüksek faaliyetinde bulunan iman estetik imandır. Kendi duygu, düşünce ve ıstıraplarını yansıttığı sanat eylemlerinde bir nevi profan olana tapınmayı yaşar. Sanatçı buradan geçerek mistik imana ulaşır (Topçu, 2017c:162). Bu açıdan ideal sanatçı, ideal dindara yakın bir hal yaşar. Dolayısıyla sanatkâr sayıklayan bir filozof olarak da kabul edilebilir.

Topçu'ya göre ruhu kuvvetli olan insan ahlâklı insandır. Kin, nefret, zulüm, kıskançlık, düşmanlık gibi kötü hasletler kuvvetsiz olan ruhlardan ortaya çıkmaktadır. Ahlâklı olan insan ruhsal kuvvetini arttırdıkça kötülüklerden kurtulmuş olacaktır. Yine yalancılık, dalkavukluk, riyakârlık gibi kötü huylardan temizlenerek olgunlaşır, yükselir, kâmilî insan derecesine ulaşır (Topçu, 2018f:35).

2.3.2. Hareket ve Hareketin Değeri

Hareket, bütün canlılarda temel ve belirgin bir özellik olup kımıldanma, bir yerden başka bir yere geçme, yer değiştirme gibi anlamlara gelmektedir. Nurettin Topçu ise insanı hayvani niteliklere indirgemenin yanlış olduğunu, esas hareketin düşüncede başlayarak Allah'a doğru bir yönelişi ifade ettiğini belirtmektedir. Ona göre gerçek hareket her defasında en ilkel ve basit bir karar almada veya ayrılıkta bütün evrene yayılma, oradan sonsuzluğa geçme, sonrasında sonsuzluktan aldığı ibretle, sahip olduğu zekâ ve iradenin kuvvetlerini kullanarak bireysel dünyasına dönerek buradan evrenle ilişki kurmaktır (Topçu, 2019a:20).

Nurettin Topçu'nun hareket felsefesinin temel nitelikleri, bilgi, bilim, ahlâk, sanat, din, toplum, millet, devlet alanlarında tebarüz eder. Hakikatin bilgisi demek olan hikmet aklın kâinatı anlama ve anlamlandırma çabasıyla ortaya çıkmıştır. Bilimsel bilgi kuru, yüzeysel bir kaynaktan değil, derin bir ahlâkî aşkınlıktan neşv ü nema bulmuştur. Bundan dolayı pozitif bilim fetişizmi ya da teknolojik esaretin kurbanı olmayacaktır (Elibol, 2006:77).

Hareket Felsefesi, insanın kendini aşma, kendini yine kendi özünde bulmaya çalışma felsefesidir. İnsana özgü olan hareket, onun varlıklar arasında en müstesna derecede olmasını sağlamaktadır. İnsana hak ettiği değeri kazandıran kendine özgü bir haslettir. Hareket, diğer canlılardaki gibi kımıldanma, bir yerden başka bir yere yer değiştirme egzersizi değil, bilinçli olarak bir ideale hasredilen ulvi bir mücadele serüvenidir. Aşkla, imanla yoğrulmuş bir faaliyette bulunma çabasıdır. Sonsuzlukla birleşme, kendini bulma, kendi özüne dönüp onunla bir olma sanatıdır. Bu bağlamda hareketi olmayan insanın imanı da düşüncesi de ideali de yoktur. İnsan bu yönüyle eksikliğini gidermeye, kusurlarını örtmeye, hamlığını atmaya çalışmaktadır (İrğat, 2017:12).

Ahlâk, insanı insan yapan değerlerinin toplamından ziyade Allah'ın insanı hayvan derecesine indirecek olan engellerden azade edecek Allah'ın insandaki beşeriyete isyanından ibarettir. Bu isyan, insanı ruhsal açıdan temizleyerek kâmil olma vasfını elde etmesini sağlayacaktır.

Sanat, tatmin olmaz bir ihtirasın simgesi değil, amacına ulaşmış olan ruhun dinginliğini ifade eder. Kabiliyet kendinden menkul bir özellik değil; ancak mistik bir

kıvılcımın dışavurumu ile kendini gösterebilir. Sanatçı bu mistik dinginliğe tabiatı ve kendine yabancı olanı taklit ile değil kendi özüne, kendi tarihine dönerek ulaşabilir.

Din, inancın bir bütün olarak önce ruhsal alanda sonra ruhtan bedene yayılan bir doğrultuda yaşanmasıyla kendini gösterebilir. Tek başına inanç(düşünce), harekete geçmeden, pratikte (amelde) kendini göstermeyince bir şey ifade etmeyecektir. Teorik inanmışlığın pratik hale gelmesi ile bütünsel bir din realitesi görülmüş olacaktır.

Topçu'nun bu felsefi temellendirmesi batı düşüncesine hâkim olan, insanı bilim ve tekniğin ruhsuz özelliklerine müptela eden pozitivist, pragmatist ve sosyolojist düşünce kalıplarına karşı millî bir felsefi düşünme biçimi olarak tasavvur etmesidir. Ruhsuz bir bedenin fizyolojik ihtiyaçların temininde araçsal olması bir tarafa vicdanı olan romantik bir varlığın faydacı ve uyumcu tutumlarına karşın kendini ve içinde yaşadığı toplumun ortak menfaatlerini gözetmesi tabidir.

Hareket, isyan ve isyanın karşısında toplumsal uyumculuk denilen konformizm bulunmaktadır. İnsanların kendi içyapısına, duygularına, hissiyatına, ihtiraslarına, kendi dışındaki birey ya da toplulukların baskılayıcı dayatmalarına, toplumsal mutlak itaat ile “iyi insan”, iyi yurttaş olma anlayışına Allah adına isyan ederek harekete geçmesi esastır (Kara, 2016:16).

Topçu'nun hareket felsefesinin temelini oluşturan “İsyan Ahlâkı” Hallac-ı Mansur'un “En'el-Hak” dizgesinden mülhem, tasavvufi bir nitelik ihtiva etmektedir. Temelde insanın kendi iradesiyle nefsin hezeyanlı isteklerine bir başkaldırışı, harareтли bir şekilde Allah'a kavuşma isteği bulunmaktadır. Burada insanın Allah'ın ahlâkı ile ahlaklanması, ona tamamıyla teslim olması düşüncesi hâkimdir (Ayık, 2011:100).

İsyan ahlâkıdaki isyanın dayandığı iradenin harekete geçmesi için hürriyet şarttır. Hürriyet de içgüdüsel tatminin esiri haline gelen insanın sorumsuzluğunu ifade eder. İnsan şuurlu ve sorumluluk sahibi bir varlık olması hasebiyle hayvandan ayrılmaktadır. Hareketin temel dinamiği sınırsız bir hürriyet değil, sorumluluk olmalıdır. İnsan kendini ne kadar sorumlu hissederse o kadar hür olacaktır. Sorumluluk kaygısı ve sonrasında düşünmeyi, düşünme de hareketi beraberinde getirmektedir (Ayık, 2011:100).

Topçu, hareketi varlığın ortaya çıkışında ana dinamik olarak kabul etmektedir. Blondel'in: “hareket, insan ile Allah'ın bir terkididir” ifadesiyle insanın Allah'a kavuşma, vuslata bir son verme arzusuyla dolu olan, bunu Allah'ın insandan istediği ve

ona yaptırdığı iradi bir refleksle gerçekleştiren bir mücadele olarak görmektedir. Hareket, insanı içten etkisi altına almaya çalışan, dıştan kuşatan, onun kâmil insan olmasını engelleyen unsurlara başkaldırmasıdır.

Hareket, bir isyanı Allah'ın bizzat insandaki isyanını ifade eder. İsyen etmemiş bir kimse ona göre asla hareket etmemiştir (Şehsuvaroğlu, 2011:125). Her özgürce yapılan hareket isyandır. İnsanın gerek kendi içyapısındaki engellerden gerekse de dıştaki onu sarmalayan ve özgürlüğünü kısıtlayan toplumcu uyumculuktan kurtulması Allah'ın insandaki isyanıdır. İsyen, insanı sonsuzluğa olan hareketindeki bağlardan kurtulma refleksidir.

Anadolu insanı her zaman kutsal davasını gerçekleştirmek için hareket adamı olmak zorundadır. Hareket insanı kendi yapan değerlerle var oluşunu sağlayacaktır. Var olma mücadelesi onu yeniden şahsiyet sahibi, hür bir insan yapacaktır. Bu hür oluşta sorumluluğunun gereği evrensel ahlâka ve evrensel merhamet duygusuyla hareket etmeye sevk edecektir.

Topçu, bir mistik olarak kabul edilebilir ancak, onu bir fideist olarak görmek doğru değildir. Akıllı inançlarına kurban ederek, salt iman ve inançla düşüncesini açıklamamıştır. Akıl ve iman bir arada sentezlenmiştir. Aklın ve kalbin alanları ve işlevleri farklı da olsa tamamıyla birbirinin karşısı değildir. Ona göre akıl yürütme eylemi şahsın şahsi inancının ve iradesinin eseridir (Birgül, 2011:79).

2.4. Millet Nedir?

İnsanlar aynı atadan geldiklerine inanarak millî bir tarih şuuruna sahip olurlar. Aynı vatanda aynı dili konuşurlar, aynı kültürü, aynı folkloru, aynı gelenek ve görenekleri kabul ederler. Bireylerde aidiyet bilinci, millete ait olma ve onun değerlerini özümseyerek yaşama ideali yerleşir. Kùltürler ve diller milletin varlığıyla yaşadığı gibi, milletin oluşabilmesi için de ortak değerlerin olması gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu, milleti, “çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarihi, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu” şeklinde tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2024).

Millet kavramının tanımlarına bakıldığında öne çıkan iki belirgin tanım bulunmaktadır. Bunlardan biri, genel kabul gören Antony D. Smith'e aittir: “Millet, tarihi bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleğı, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak

bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunun adıdır” (Smith: 2007:32) Smith, bu tanımlamada görüldüğü gibi milleti kolektif bir kimlik olarak görmektedir.

Weber, duygu birliği içinde hareket eden ve kendini bağımsız bir devlet şeklinde ifade edebilen bir kitle olarak milleti tanımlarken (Weber, 1991:45), Renan, geçmişe bağlılık ve geleceğe ilişkin temennilerin temelinde kültürün bulunduğunu, kültürün de milleti meydana getirdiğini öne sürmüştür (Renan, 2016:15).

İbni Haldun insan ırkını tasnif etmek için bazı antropologların da savunduğu gibi genetik faktörleri ve özellikle cilt rengini esas kabul etmiştir (Haldun, 1998:45).

Millet ve milliyetçilik üzerine yazıları bulunan Ziya Gökalp ise milleti şu şekilde tanımlamıştır:” Millet ne ırkî ne kavmî ne coğrafi ne siyasî ne de iradi bir zümre değildir. Millet; lisanca, dince, ahlâkça ve güzel sanatlarca, müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış, fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir. Türk köylüsü onu dili dilime, dini dinime uyan diyerek tarif eder” (Gökalp, 2014:37). Gökalp’in bahsettiği, bu birlikteliğin en önemli dayanak noktası birlikte yaşama ve geleceği birlikte inşa etme idealidir.

Yusuf Akçura, etnik yakınlık ve dil birliğini esas alarak “ırk ve dilin esasen birliğinden dolayı içtimai vicdanında birlik hâsıl olmuş bir cemiyet-i beşeriye” şeklinde milleti tanımlarken (Akçura, 1987:29); Mehmet Ali Ayni millet kavramının kavim olarak kabul edilemeyeceğini, kavmin özellikle belli bir grubun dilde birliğini ve hayat tarzındaki benzerliği şeklinde ifade edilebileceğini öne sürmektedir (Ayni, 2011:50).

Hilmi Ziya Ülken, millet kimliğini gerçekleştiren milletlerin mekânsal alanı aşarak diğer yönlerden de millet olma bilincine sahip olurlar. Bu bilince ulaşan milletler vatan kazandıkları gibi bu vatanlarını kaybedebilirler. Yeni vatan kazanma veya vatanlarını kaybetme millet bilincini yitirmelerine sebep olmaz. Ancak uzun süren vatansızlık bu bilincin yok olmasına sebep olacaktır (Ülken, 1948:205).

2.5. Milleti Oluşturan Unsurlar

Milleti oluşturan bir takım ortak değerler, unsurlar vardır. Bu unsurlar uzun bir zaman zarfında “vatan” denilen belli bir mekânda insanların birliktelik ruhunu bir toplulukta yaşamasıyla oluşur. Millet şuurlu bir birlikteliktir, İstikbalin teminatı için nesilden nesile aktarılan bir mefkûre, bir davanın ortaya çıktığı topluluklardır.

Milleti oluşturan unsurlar: Dil birliği, kültür birliği, vatan birliği, tarih birliği, soy birliği, din birliği, ahlâk birliği şeklinde sıralanabilir.

2.5.1. Dil ve Kültür Birliği

Dil, bir milleti oluşturan en önemli, özgün ve belirgin olan karakteristik özellik olarak kabul edilebilir. Aynı dili konuşan insan toplulukları bir araya gelerek duygu ve düşüncelerini paylaşmakta ve bir milleti meydana getirmektedir. Dili yok olan milletler kimliklerini ve öz benliklerini kaybederek yok olmaktadır. Ancak aynı dilleri konuşup aynı millî değerleri paylaşmayan birçok millet vardır. İngilizler Amerikalılar, Kanadalılar, Güney Amerika milletleri aynı dilleri konuştuğu halde aynı millî kimliğe sahip değildir. Dolayısıyla yalnızca dil birliği milleti oluşturmaya yetmediği gibi, dil birliği de milletleri kesin bir biçimde ayırmamaktadır (Topçu, 2018h:76).

Bir milletin ilk zamanlarından beri oluşturduğu maddi ve manevi değerlerin tamamı o milletin kültürünü oluşturur. Medeniyet evrensel iken, kültür millîdir, yani bir millete aittir. Kültür milletleri birbirinden farklı kılmakta özgün olmasını sağlamaktadır. Kendi hayat felsefelerini yaşamalarını, hayata bakış açılarının kendilerine ait olmasını sağlamaktadır. Milletler kültürleri sayesinde yükselerek maddi ve manevi değerlerini gelecek kuşaklara aktarmaktadırlar. Aynı kültürü yaşayan insanlar arasında birlik ve beraberlik ruhu canlanmaktadır.

2.5.2. Tarih ve Vatan Birliği

Tarih birliği, aynı kökten, atadan ve aynı soydan gelme duygusunun oluşturmuş olduğu akrabalık bağı ile bağlı olduklarına inanan insanların taşıdıkları ortak bir geçmişe ve millî tarihe bağlanma davasıdır. Tarihte yaşanmış önemli olaylar (göçler, büyük savaşlar, afetler vb.) milletlerin hatırasında uzun yıllar kuşaktan kuşağa aktarılacak canlı kalmaktadır. Bu duygu insanların aynı tarihe ait olduklarını, geçmişte başardıklarını gelecekte de yapabileceklerine inanmalarını sağlayan bir ülküdür.

Vatan, bir milletin üzerinde belli bir ülkü birliğiyle ve tarihi bilinçle yaşadığı, kutsal olduğuna inanılan toprak parçasıdır. Aynı vatan üzerinde yaşayan insanlarda bir aidiyet ve bağlılık duygusu oluşmaktadır. Bazı insanlar için vatan, uğruna canlar feda edilecek ulu bir değer olabilmektedir. Vatan olmadan millet ve devletten bahsetmek

mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla vatanının kaybeden milletlerin zamanla millet olma bilincini de kaybetmesi kaçınılmaz olacaktır.

Topçu, milleti oluşturan öğelerden biri olan tarih ve vatan birliği konusunu aynı geçmişten, soydan gelen insanların bu birliktelik şuuruna sahip olması için vatan topraklarının bütünsel olması, bölünmemiş olması, yeknesak yani birbirine benzer yerleşim bölgelerinden oluşması ve doğal sınırları olması şeklinde ele almaktadır (Topçu, 2018h:74).

2.5.3. Soy ve Din Birliği

Milleti oluşturan unsurlardan biri de kimine göre olmazsa olmaz kimine göre de diğer unsurların tamamlayıcısı olarak kabul edilen soy birliği, aynı soydan veya ırktan gelen insanların kader birliğidir. Aynı kanı taşıyan, aynı ahlâk kurallarına bağlı, aynı örf ve adetleri yaşayan, aynı ideali içselleştirmiş bireylerin oluşturdıkları birlikteliktir. Bir yerde kan soy sop birliğidir. Ulus devlet inşasında en önemli etmenlerden biri de bu birlik ruhu olmuştur.

Aynı dine, inanç sistemine bağlı insanlar arasında meydana gelen manevi bir birliktelik ruhunu yansıtır. Nurettin Topçu gibi birçok düşünür Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonra İslam ruhunu özümseyerek bugünkü “Anadolu Türk Milleti”ni oluşturduğunu savunur. Bununla birlikte din birliğinin, milleti oluşturmadığını savunan görüşler de bulunmaktadır.

Topçu'ya göre, her milletin bir dini vardır. Aynı dini kabul eden insanlar birbirlerini sevmekte, aynı duygulara sahip olmakta ve bir arada yaşamak istemektedirler. Bu minvalde dini bayramların millî bayram şeklinde kabul gördüğünü görmek de mümkün olabilmektedir (Topçu, 2018h:76).

Topçu, milleti oluşturan unsurların maddî ve ruhsal unsurlar olduğunu belirtmektedir. Soy, toprak ve emek gibi maddî unsurlar ile din, dil ve dilek gibi ruhsal unsurların birliğinden millet oluşmaktadır. Yalnızca bir unsur tek başına milleti meydana getiremez. En az birkaç unsurun bir araya gelmesiyle milletin varlığı ortaya çıkmaktadır (Topçu, 2018h:84).

2.6. Millet ve Milliyetçilik Ayrımı

Nurettin Topçu düşüncesinde millet ile milliyetçilik kavramları birbiriyle bağlantılı olmasına rağmen aynı manada kullanılmamıştır. Millet, aynı din, soy, vatan, ülkü birliğine dayalı bir insan topluluğundan oluşan bir realite iken; milliyetçilik bir ülkü birliği, bir ideal, bir şuurdur. Millet olma bilinci ile hareket eden insanın aileden sonra Allah’a ulaşmak için uğradığı ikinci duraktır (Suveren, 2014:36).

“Millet kökleri mazide, gövdesi halde bulunan, dalları ve yaprakları istikbale uzanan, geçmişte, halde ve gelecekte hatıraları, temayülleri ve tasavvurlarıyla birleşmiş olan varlıktır. Maziden gelip halden geçerek istikbale akan bir nehir gibidir. Milleti yaşatan hayati kuvvetler onun mazisinde gömülüdür” (Topçu, 1972:17).

Geçmiş, bugün ve gelecek; milleti millet yapan değerlerin oluşumunda ana yapıcı unsurların yoğrulduğu zamandır. Geçmişini unutan veya unutturan bir milletin şahsiyeti köksüz ve eksik kalmakta; millî şahsiyet buna göre teşekkül etmektedir. Geçmiş, an ve gelecek iç içe ve birbirinin devamı ve tamamlayıcısı olmaktadır.

“Millî hayat, mazinin derinliklerinden gelerek istikbale doğru akan bir nehir gibidir. Ölüler bizi yaşıyor; biz yarınki dirilere hayat vereceğiz. Gece günden, gün geceden çıkıyor; diri ölüden, ölü diriden çıkıyor. Eski nedir diye bir bilmece soran olursa, ona cevabımız pek basittir: Bizden evvel yaşayanların ayak izleri, kol, kalp ve kafalarının beraber çalışarak bıraktıkları eserlerdir. İhtiyar küremizde vücutların ihtiyarlaması, ruhları gençleştirici oluyor” (Topçu, 2017d:293).

Yukarıdaki Topçu’nun görüşüne göre milliyet, duyuş ve inanış tarzını zorunlu kılan, maddi ve manevi özelliklerin yoğurduğu toplumsal bir şahsiyeti ifade etmektedir. Milliyet bireysel ruhun samimi hareketlerine bağlanmadıkça ve bu bireysel ruh da bir inanca dayanmadıkça siyaset ve idarenin aracı durumuna düşmekte, zamanın durumuna göre değişmektedir. Milliyetin öncü şahsiyetleri ise siyasetin bekçileri haline gelmektedirler. Her dönemde milliyet mefkûresi gibi kutsal bir davada gençliğin statükonun yararına olan düşüncelerin etkisinde kalarak ruhlarını kurtaracak ruhsal bir imandan uzaklaşmış oldukları görülmektedir.

İslamcı, milliyetçi düşünce sisteminde milliyetçiliğin İslâmî değerlerle yoğrularak Türklük bilinciyle aynîleştiği görüşü hâkimdir. Müslümanlık ve Türklük birbirini tamamlayan unsurlardan teşekkül etmiştir. Dolayısıyla Türklerin İslam’ı kabulünden sonra bugünkü şuur aşılanmıştır. İslamcılar, Türk milliyetçiliğinin Fransız

ihtilalinden sonra ortaya çıkan modern bir anlayış olarak kabul edilmesini doğru bulmamaktadırlar. Onlara göre bu mefkûre bin yıllık bir maziye sahip, kökleri geçmişte saklıdır (Şen, 2011:15).

Cumhuriyet dönemi İslamcılığında ahlâk üzerine kurulu bir düşünce sistemi geliştiren Nurettin Topçu, önemli bir yere sahiptir. Ancak onu diğer düşünürlerden ayıran en temel özellik kuralcı, formalist bir anlayışa karşı olması ve değişime, reforma, “İslami oluş”’a değer vermesidir. Şekilcilik ve kurallara bağınaz bir şekilde itaat etmeyi yererek, faydacı ve menfaat üzerine kurulu bir din tasavvuruna, İslam’ın siyasallaştırılmasına karşı çıkmış, “İslamcı” kimliğini hiçbir zaman kullanmamıştır (Yetim, 2017:14).

Cumhuriyet’in ilk yıllarında gerçekleştirilen inkılaplar neticesinde Turancılığın “ırk”’a dayalı milliyetçilik mefkûresinden ziyade Ziya Gökalp’in “kültür milliyetçiliği”’ne yaklaşıldığı iddia edilebilir. Ancak mistik ve ruhçu-dinî bir milliyetçilik tasavvuru ile seküler bir milliyetçilik anlayışından dolayı ondan da farklılık arz etmektedir. Topçu’nun anlayışının özünde “Türkler İslâm’la şereflendikten sonra millet olmuşlardır” görüşü hâkimdir.

Topçu’nun millet konusunda mustarip olduğu en önemli husus “Batı taklitçiliği”’ne saplanmış bir “körlük” ’tür. O, körü körüne pozitivist bir anlayışla kendi değerlerini küçümseyen zavallı bir parazit zümrenin anlayışını yermektedir. Batı medeniyetine intisap etmeye çalışan iki farklı millet bulunmaktadır. Birincisi, kendi millî kültürünü kendisi yaratmış, izzetli ve şerefli milletler; ikincisi kendi kültürünü yaratamamış ev sahibinin sofrasına konan parazit ve sömürge ruhlu milletlerdir. O bugüne kadar iki farklı düşüncenin ortaya çıktığını, ikisinin de yanlış olduğunu savunmaktadır. Bunlardan ilki, batının sadece bilim ve tekniğinin alınması; ikincisi de hem bilim ve tekniği hem de kültür ve medeniyetinin birlikte alınmasıdır. Bu iki hareket, bu şekilde batı medeniyetinin seviyesine çıkılabileceğini savunan hareketlerdir. Ona göre, her iki hareket de batıyı gerçek anlamda idrak edememişlerdir (Topçu, 1972:63-64).

Topçu milleti iki tür bela sardığını ifade etmektedir. Bunlardan biri dini menfaatlerine aracı yapan din hocası, diğeri ise Avrupa görmüş kendi geçmişinden ve milletinden utanç duyan sözde aydındır. Bunların arasında bir de bu iki grubunun uşaklığını yapan ikiyüzlü insanlar bulunmaktadır. O; dini, milleti ve saltanatı hocaların içten yıktığını, bizi Avrupa’ya bir asırdır boyun eğdiren orada eğitim gören aydınların

ezikliği olduğunu iddia etmektedir. Millete bunlardan büyük bela, insana paradan büyük düşman olamayacağını belirtmektedir (Topçu, 2017e:36).

Topçu, milletin ruhunu yaşatan ve onu ölümsüzleştiren şahsiyetlerin olduğunu savunmaktadır. Mevlâna, Yunus Emre, Remzi Oğuz Arık, Hüseyin Avni Ulaş gibi kendi tabiriyle kendilerini millete feda eden ve onları ölümsüzleştiren “Millet Mistikleri” olarak tanımladığı kahramanlar vardır. Ona göre vatani büyük yapan üzerindeki mezarlardır ve bu mezarlardaki büyük zatlardır. Büyük ölüleri olmayan milletlerin sonsuza kadar yaşayamayacaklarını savunmaktadır. Anadolu toprağının altında bin yıllık bir geçmişten bize geçen ve ruhlarımıza güç veren ebedi ruhlar, yabancıların olumsuz etkilerinden bizi kurtarıcı rolü oynamaktadırlar (Karaman, 2009:12).

“Türk milleti Anadolu’da kurulurken burada yerleşen bütün hayat temelleri birleştirilmiştir. O zaman gaye ve emel birliği içinde aynı dili sevmiş, aynı imana sahip, bedenini ruhuyla anlaştırmış ve onun iradesi ile düzenlenmiş aynı ahlâk kaidelerine sarılmış, hem de aynı ırkın hamurundan yapılmış, toprağı aynı kanla sulanmış; genci ihtiyarına itaatle, ferdi devletine minnettar, devleti halkına şefkatli, Allah hâkimiyetine hep birlikte teşne, bir büyük Sevgili ’ye hep birlikte âşık; gökleri dua, toprağa secde kokan bir vatana hep birlikte bağlı bir millettik” (Topçu, 2017d:159-160).

Topçu, milletin var olma sürecinde manevi değerlerin ön plana çıkarıldığı bir milletleşme olgusundan bahsetmektedir. Fertlerin gaye birliğinden, taşıdıkları imanlarından, dilinden, soyundan, karşılıklı ilişkilerindeki anlayıştan, fert ve devlet ilişkisinin karşılıklılık özelliğinden ve sonsuzluğa hareketinde vatan aşkından millettten ve devletten geçerek Allah’a ulaşma şevkinden birleşmiş bir bilinç haline geçişin resmini çizmektedir.

2.7. Nurettin Topçu’nun Milliyetçilik Anlayışı

Nurettin Topçu’nun milliyetçilik anlayışı, ırka dayalı, şoven, kaba ve ruhsuz bir anlayış değil; insan, iman ve İslâmî bir kaynaktan beslenen spiritüalist-ruhçu, mistik bir milliyetçiliktir. Onun milliyetçiliğı, Cumhuriyet döneminin laik, seküler, yeni materyalist milliyetçiliğine karşı, 1071 Malazgirt Zaferiyle Anadolu’yu vatan yapan, İslâmî bir ruhu bu topraklardaki insanlara aşıl原因arak bir bilinç uyandıran, millî tarihi ve millî coğrafyasıyla geleceğı inşa etme idealini savunan bir milliyetçiliktir. Batı

taklitçiliğine ve İslam'ı reddeden anlayışlara da karşı çıkmış, spesifik bir anlayışı benimsemiştir.

Türkiye'de batıcılıktan ırkçılığa kadar farklı milliyetçilik fraksiyonları ortaya çıkmasına rağmen Topçu bu milliyetçi anlayışlarının tamamına karşı çıkarak tarihsel, kültürel ve sosyal yapımıza uygun ruhçu bir milliyetçilik anlayışı savunmuştur (Doğan, 1976:6). Resmî ideolojinin savunduğu yüzeysel-yapay bir anlayışı kabul etmemektedir.

Topçu'nun milliyetçilik anlayışında en önemli vurgu İslâm dini konusunda yapılmıştır. Onun milliyetçiliğinin esasları:

1. Milletin ahlâkını gelenek ve göreneklerini, yaşam tarzını, kalbini yoğurmuş olan İslam dini, milletin dinidir.
2. Vatan, üzerinde yaşanılan bereketli Anadolu toprağıdır.
3. Soy olarak bin yıla yakın bir süreçte Orta Asya'dan gelip Anadolu'da kaynaşmasıyla oluşan, aslını, töresini kaybetmeyen Oğuz Türkleri soyudur.
4. Dil, asırlardır aslını kaybetmeyen tarihi süreçte olgunlaşan ve böylelikle varlık olarak yaşayan Türk Dili'dir.
5. Devlet, çoğunluğu köylülerden oluşan toplumun iradesini yaşatan, merkeziyetçi, otoriter ve sorumluluk sahibi devlettir.
6. Ekonomik sistem, halkın bütün sosyal ihtiyaçlarını karşılayan, bütün bireyleri iş ahlâkıyla donatan ruhçu, milliyetçi, sosyalist sistemdir (Topçu, 1978:80).

Topçu Anadolu milliyetçiliği dışındaki diğer bütün milliyetçilik anlayışlarını tenkit etmektedir. Yaşadığı dönemde milliyetçiliğin yalnızca komünizm düşmanı olarak kabul edildiğini, işçisini az ücretle çalıştırıp sömüren ve milletin genel yararını düşük ücretle satan insanlarda doktriner bir mana, bir karakter bulunmadığını savunmaktadır.

Türkçülük hareketi içerisinde önemli bir yer tutan Törükçülük akımında Türk tarihi, kültürü, dili ve töresine bağlı milli kimliğin korunması, geliştirilmesi ve modern bir kültürel kimlik inşası esas alınmaktadır. Bu açıdan bir taraftan kültürel mirasın korunarak gelecek nesillere aktarılması diğer taraftan modern bir anlayışın yerleştirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Buradaki anlayış modern bir kültür milliyetçiliği bağlamında değerlendirilebilir. Aynı kaynaklardan beslenen Anadolu Milliyetçiliğinde de benzer bir ideal görmek mümkündür. Törükçülük anlayışında Batıcılık akımının ve sekülerleşmenin etkisi daha fazla görülmektedir. Buna karşılık Anadolu Milliyetçiliği anlayışında dini, imani ve itikadi kısaca İslami ve mukadesatçı bir sosyalist anlayış baskındır.

Topçu'nun savunduğu Anadolu Milliyetçiliği ile Ziya Gökalp'in benimsediği Törükçülük arasında kültür milliyetçiliği bağlamında da bir benzerlik görülse de Anadolu milliyetçiliğinde Anadolu vatanı temasının ön plana çıktığı görülebilmektedir. Her ikisinde törenin etkisi ve moralist bir yaklaşım görülürken Törükçülükte bu durum daha belirgin olmaktadır. Yalnız Anadolu milliyetçiliğinde töre, anane unsurlardan sadece biri olarak kabul edilmektedir.

Törükçülük anlayışında kültür milliyetçiliğine önemli bir yer verilirken, Anadolu milliyetçiliğinde geçmiş, an ve gelecek ile ilgili tasavvurlar ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla gelecekte kurgulanacak bir “Yarımkı Türkiye” ideali çerçevesinde daha geniş bir düşünce görülmektedir.

Sonuç olarak; Törükçülük anlayışında seküler ve modern bir yaklaşım söz konusu iken Anadolu Türk Milliyetçiliği anlayışında modernizmi de dikkate alan maddi ve manevi değerler gibi amillerin ön plana çıktığını görmek mümkündür.

Bununla birlikte Anadolu Türk milliyetçiliğinin önemli unsurlarından kabul ettiği Anadolu toprağına farklı bir mana yüklemektedir. Bu vatan toprağına Müslüman Türk'ün ruhunun sindiğini ve bu mukaddesatçı ruhla yoğrulduğunu ifade etmektedir. Vatan, millet ve bireylerin ortak ruhunu kendisinde barındırmaktadır. “Millî Tarih”le yoğrulmuş “millî vatan” özelliğini kazanmış olmaktadır.

Topçu'nun milliyetçilik anlayışı, millî ve evrensel değerleri birlikte içermektedir. Yurt gerçeklerinden ve realiteden mülhem milleti millet yapan değerler olan din, dil, tarih, vatan, kültür, ülkü birliğine dayanan ülkenin bütünlüğünü esas kabul eden bir milliyetçilik anlayışı savunulmaktadır. Onun anlayışı “Anadolu” toprağına kavrulmuş, İslam ruhu sinmiş geleceği birlikte inşa edecek bir milliyetçilik anlayışıdır. Hayalperestliğe kaçan, soyun(ırkın) kutsallaştırıldığı, farklı etnik kökenden gelenlerin ötekileştirilmediği bir milliyetçilik anlayışını tercih etmiştir. Bu, sahiplenme duygusu yoğun bir şekilde görülen vatan toprağı üzerinde kendi millî tarihini ve kültürünü içselleştirerek yaşayan bir milletin mensubu olan bir anlayıştır (Balım, 1976:50).

Topçu'nun milliyetçilik anlayışında milliyetçilik, medeniyetçilik ve İslam bir arada yoğurulmuştur. Tarihi, coğrafi ve ekonomik etkenlerin etkisiyle yeni vatan olan “Anadolu”da yeni bir millet ortaya çıkmıştır. Bu yeni milletin mayası, İslam, özü soylu Oğuz Türkünün soyu, yaşam koşullarına uyum Hitit tarım hayatının dinamiklerinden oluşmuştur (Çalen, 2017:85). Bu milliyetçi anlayışın barındığı yer ona ruhunu vermiş

olan Anadolu toprağıdır. Bu toprakların, millî kimliğinin oluşumunda derin tesirleri olduğunu, burada kâinat ile hayatın hikmetlerinin bir şuur olarak yeşerdiğini savunmaktadır. Anadolu insanının ıstırapla yoğrulduğunu, milletin parasıyla okuyup geri dönen ve kendini aydın olarak tanıtan bir zümrenin gerçekte Anadolu insanına hiçbir şey vermediğini savunmaktadır (Bilge, 2011:173-174).

Topçu, milleti oluşturan temel unsurlardan soy birliği, vatan birliği, emek birliği, dil birliği, vicdan birliği gibi birliklerden yalnızca birine bağlanılamayacağını; bu birliklerin tamamının birlikte milleti oluşturabileceğini, yüz şekli ve ifadesinin bizimki ile aynı olmayan, bizim dertlerimizle hemhal olmayan, bu topraklarda yaşamayan, bizimle bu topraklara emeğini ve kanını vermeyen, aynı dili konuşmayan, aynı içtenlikle dileklerimizi yaşatmayan, inandıklarımıza hiç inanmayan insanlarla bir millet oluşturulamayacağını savunmaktadır. Belirtilen esasları bir üstünlük olarak kabul etmek doğru olmayıp, insanlık için birlikte çalışmanın gücünü, ruhların aynı minvalde hareket ederek bireyleri ve menfaatleri aşan bir gerçekliği bulmanın yolu görmek mümkündür.

Türk milliyetçiliği için bir rönesans yapmanın zamanının geldiğini savunan Topçu, bu hareketi bu günkü neslin başarabileceğini ifade etmektedir. Buna inanmayan insanların olduğunu, bu günkü gençliğin kusurları varsa bunun müsebbibinin onu yetiştirenler olduğunu, en büyük yanlışlığın gençliğe yeterince değer verememekten kaynaklandığını, aşırı bir alaysama veya aşırı bir güven duygusunun buna zarar verdiğini, doğru olanın ölçülü olmaktan geçtiğini belirtmektedir. Ona göre bu nesil bir rönesans yapma kudretine sahiptir (Topçu, 2107d:84-85).

2.8. Anadolu Milliyetçiliği

Anadoluculuk veya Anadolu Milliyetçiliği büyük düşünce hareketleri olan Osmanlılık, İslamcılık, Batıcılık ve Turancılık akımlarına tepki olarak ve bunlardan çok sonraları ortaya çıkmıştır. Ana düşünce akımlarının hepsinin ana gayesi Batı medeniyeti karşısında Osmanlı Devleti'nin çöküşünü engellemek, ona yeni bir ruh üfleyerek modern dünyada söz sahibi olan bir medeniyeti ihya etmektir. Anadolucular olarak bilinen bu akımın temsilcileri ise Anadolu toprağının Türk milletinin tek ve gerçek vatanı olduğu iddiasını öne sürmüştür. Bu akıma göre Anadolu'da kurulmuş tüm eski medeniyetlerin varisi olan bu vatan toprağı batı medeniyetini de beslemiştir. Bu akımın

temsilcileri Mükrimin Halil Yinanç, Remzi Oğuz Arık, Cevat Şakir Kabaağçlı (Halikarnas Balıkcısı) ve Nurettin Topçu'dur.

Mehmet Kaplan, Remzi Oğuz Arık'ın bir gün kendilerine öğüt verirken milliyetçilik konusunda iki nokta üzerinde durduğunu belirtmektedir (Kaplan, 1976:11).

Bunlar:

1. Bir milliyetçi uzmanlaştığı alanda her zaman birinci sınıf insan olmalıdır.

2. Uzmanlığının yanında memleket konularına kendi özel meseleleri gibi önem vermelidir.

Burada milliyetçi insanın yaptığı her işte, çalıştığı her alanda, yaşadığı muhitte örnek olarak gösterilmesi, her haliyle birinci sınıf adam olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun yanında millî meselelere yaklaşımı kendi özel hayatındaki meselelere yaklaşımı gibi olmalı. Millî meselelerde sahiplenme duygusuyla hareket etmelidir anlayışı görülmektedir.

Topçu, “Anadolu Milliyetçiliği” anlayışını benimserken bunun kapsayıcı olması gerektiğini savunmaktadır. Hemşericilik anlayışının milliyetçiliğin önüne geçmesini kabul etmemektedir. Sivaslının Kayseriliye, Adanalının Urfalıya yabancı gözüyle bakmasının yanlış olduğunu ve bunun bir zaaf olduğunu vurgulamaktadır. Kuvvetli olabilmek için millî şuurla hareket etmek gerekir. İl ve mahalliyetçilik olarak gördüğü mikro milliyetçilik anlayışlarının ortadan kaldırılarak ahlâk ülküsünü kendinde barındıran bir Anadolu tipi oluşturulmalıdır (Topçu, 2017d:141)

Anadolu insanının millet olgusunu tamamlamasında iki farklı ruh yapısı birleşmiştir. Battal Gazi ve Alparslan'ın mücadeleci, savaşçı kuvveti temsil eden yanı ile Nasreddin Hoca'nın toplumsal yaraları ve felaketleri zekâsının ironik tahayyülleri ve Yunus Emre'nin, Mevlana'nın aşka ve sevgiye dayalı yanını bir arada görmek gerekmektedir. Bu aşkın duyuş ve düşünüş tarzı ne Buda'nın ne Schopenhauer'ın metafizik anlayışına benzemektedir. Anadolu insanı medeniyeti, metafiziği kendi vatanında, kendi dünyasında yaşayarak öğrenmiştir. Yeni düşünüş tarzındaki metafizik bilincini İslam dini verirken, İslam felsefesinin Anadolu toprağında yeni bir veçheyle ortaya çıkmasını sağlamıştır (Topçu, 2017d:126-127).

Sosyoloji okulunun dayandığı sosyal determinizm anlayışı, Ziya Gökalp tarafından benimsenerek kendi milliyetçilik davasının temelini oluşturmuştur. Gökalp,

ferdi topluma kurban ederek “fert yok, toplum var” anlayışı ile ferdi bencilik ahlâkı çıkaracağı yerde ferdi şahsiyeti inkâr etmiş, iktidar sahibi bazı kişi veya grupların istek ve arzularını, toplumu ilahlaştıran bir istek ve arzuları amacını gütmüştür. Onun Durkheim’in sosyal kadercilik anlayışını kopya etmekten öteye geçtiği söylenemez. Yalnızca ideolojisinin uygulama sahasında biri olumlu, diğeri olumsuz iki tarafı bulunmaktadır. Olumlu tarafı uzun yıllardır zaaflarıyla ümitsiz olan Türk toplumuna kendi gücünü şuurunun aşılmasıdır. (Olumsuz Taraf) Diğer tarafta toplumun kendi kendine yeterli görülmesi, derin bir kendini beğenmişlik olarak görülebilmektedir (Topçu, 2017d:40).

Topçu, toplumsal realiteye mutlak itaati ahlâk ideali haline getiren Ziya Gökalp’i, son nesillerin ideal yaratmaktan aciz ve bitkin hale gelmiş bir ruhun temsilcilerinden biri olarak görmektedir. İdeal olarak gördüğü Turancılık mevhumu ise sistematik bir içerikten uzak, kalp ile akıldan kuvvet uman bireyde fedakârlık bekleyen, gerçek meselelerden bihaber çocuk rüyası şeklinde hayali bir düşünceden öteye gidememiştir. Yabancı düşünür ve düşünce sistemlerinin toplumun bünyesine uymayan, bazen toplumun içindeki düşünürler vasıtasıyla milleti korumak ve yaşatmak idealini değersizleştirmek ve unutturmak hülyasıyla “gözlerini kapayan, görevini yapan adamı” ideal haline getirmeye çalıştıklarını görmek mümkündür. Uyuyan ve gözleri kapalı uzak ve kendine yabancı diyarları sayıklayan rüya davasının karşıt tezi olarak da yine başka bir yabancı dava benimsetilmeye çalışılmıştır. Bu dava Slav ırkının egemenliği fikri üzerine kurulan, Türk tarihine yabancı, kutsalına düşman ve ekonomik gerçekliği her şeyin üstünde gören bir dava olan komünizm davasıdır (Topçu, 2017d:24-25).

Topçu, milliyetçilik anlayışını temellendirirken farklı temayülleri de ele alarak eleştirmektedir. Özellikle milliyetçilikte Turancılığı esas alan anlayışa sert eleştirileri bulunmaktadır. Milliyetçilik ideolojisinin tabiatında bu görüşü menfi tarafta görmektedir. Turancılık davasını kabul edenlerin milliyetçilik davasının tezi değil, antitezi olduğunu, bu anlayıştakilerin de Araplaşma ve Acemleşme furasına körü körüne bağlanan toplumu sözde kendine getirmek için hareket ettiğini savunmaktadır. Türk milletine gerçekte yabancı olan Araplık ile İslam dinini birbirine karıştırarak, yabancından sıyrılmak isterken, kendi özünden kopma felaketine saplandığını ifade etmektedir. Aynı zamanda kendi millî bilincini kazanmak için Türk ırkından yeni bir millet ortaya çıkaran Anadolu vatanının toprağını ve tarihini dışlayarak belirsiz bir Turan ülkesi vehmine kapıldıklarını belirtmektedir. Bugünkü kültür ve buhranın ilk

sorumluları olarak bu anlayışı göstererek, bu buhrandan kurtulmanın tek çaresi olarak yeni nesilleri İslam ruhu ile kültür ve iman kazanan Anadolu'ya geri dönüşünü hazırlamaktır (Topçu, 2017d:41).

Turancılık anlayışı eleştirisinde bu anlayışın hareket noktasının çürük olduğunu söylemektedir. Soyu milletle karıştıran bu anlayış yalnızca bir Latin milleti, Slav milleti ya da Cermen milletin olmadığı idrak etmemiştir. Turandan birçok kavim ayrılmış, birçoğu ise kendi başına milletleşme olgusunu gerçekleştirememiştir. Bunlar aynı soydan gelenleri bir isimde meydana getirmek istegindedirler. En önemli müdavimlerinden biri olan Ziya Gökalp toprak birliğini milletin asli unsurlarından görmemiştir. Oysaki İsviçre'deki oluşumun bir toprak parçası üzerinde kurdukları dilek birliğiyle farklı soydan kitlelerin milleti teşekkül ettiğini kabul etmese de hakikat olarak görmek mümkündür. Buna karşın Türkiye'de, Azerbaycan'da, İran ve Harzem memleketlerinde yaşayan Oğuz soyunu tek bir millet kabul etmek doğru değildir (Topçu, 2017d:147).

Topçu gerek Hareket dergisinde gerekse de diğer neşriyatlarda yayımlanan yazılarında batı medeniyetinin ilhamını Sokrates'ten aldığını; buna karşılık yeni millet modelinin özü ve mayasının İslam ve Kuran olacağını, İslam Rönesans'ına Kur'an'dan işe başlamak gerektiğini belirtmiştir (Alver, 2006:258).

Anadolu'yu dokuz yüz elli yıl önce vatan haline getiren Anadolu milleti bu topraklarda çok daha eski zamanlardan beri yaşayan Hititler gibi kavimlerin Oğuz Türk soyu ile Türklüğünü unutmadan kaynaşarak yeni bir medeniyet gibi muazzam bir medeniyeti inşa etmiştir.

Topçu, Türk millî tarihinin Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleri ve İslamlaşmalarıyla başladığını savunmaktadır. Göçebe olan Türklerin Anadolu topraklarına yerleşmeleriyle çiftçi olduklarını, Şamanlıktan kurtulup İslam'ı kabul ettiklerini, eskinin ilkel inançlarını bırakarak sonsuzluğun iradesine sahip olduğunu belirtmektedir. Millî tarihimizde yapılmış en büyük inkılabın İslam'ın Türk'ün ruhunda ve ahlâkında yaptığı inkılap olduğunu savunmaktadır (Topçu, 2017d:154).

İslam diniyle tanıştıktan sonra Anadolu Türk Milletinin ahlâkî yapısındaki olgunluk ve insanlığın başka milletlerde görülmediğini savunmaktadır. Moğollar Bağdat'a girdiklerinde taş üstünde taş bırakmamış, beş yüz yıllık bir medeniyeti de yok etmişlerdir. Halife Mutasım'a hazinelerinin yerini söyledikten sonra onu bir çuvala

koyarak atlı askerlerine çiğneterek öldürmüşlerdir. Buna mukabil Anadolu Selçukluları ile Suriye Selçuklularının yaptığı savaşta Anadolu Selçuklu Sultanı Süleyman Şah kendini savaş meydanında öldürmüş, bunu öğrenen Suriye Selçuklu Sultanı kendisi arayarak cesedi bulmuş, başında “bütün soyunuza zulüm ettim” diyerek ağlamış ve ordusuna matem emri vererek cenaze namazını bizzat kendisi kıldırıştır. Yine onuncu yüzyılda Haçlılar Kudüs’ü ele geçirdiklerinde Müslüman ve Musevi büyük halkı kılıçtan geçirmelerine rağmen yüz yıl sonra Selahattin Eyyubi, Kudüs’ü geri aldığı anda hiçbir insanın burnunu dahi kanatmamıştır. Birinci misalde ırka bakıldığında Türk ırkına yakın ya da Turancılara deyimiyle aynı olan bir ırkın Moğolların zulmüne karşılık Müslümanlık seciyesini kazanan bir milletin merhamet ve şefkat abidesi olduğu fark edilecektir. İşte bunda İslam’ın ruhuyla yoğrulmuş bir milletin yüceliği görülmektedir (Topçu, 2017d:155).

Topçu, Türk milletinin her hamle yapıp ayağa kalktığı anda, bir kuvvet olduğu devirlerde karşısına çıkan üç oluşumdan, kendi tabiriyle üç kanlı partiden bahsetmektedir (Topçu, 2017d:256). Ona göre, bunların üçü de haksızlıklara karşı çıkarak hak iddiasıyla saf insanların aklını çelmiş, dünya düzeni kurma iddiasıyla dünyayı zindana çevirmiş ve Anadolu insanının başına bela olmuştur. Bunların üçü de Yahudiler tarafından kurulmuştur. İlki, Şiilik olup Yahudi Abdullah Sebe’nin kurduğu ilk Müslümanlar arasında nifak tohumu ekerek Mazdek inancını İslam kılıfıyla ve yeni bir mezhepsel anlayışla yaşatmaya çalışmıştır. Esas amacı bütün malların ve kadınların herkese mubah olduğu anlayışı ile ahlâkî yoksunluğa ve yozlaşmaya sebep olmuştur.

İkinci parti Masonluk olup o da Yahudilerin icadıdır. İnsanlık dini olarak karakterize edilen ve belli insanların kardeşliğine dayalı olduğu iddiasını kabul etmemektedir. Gizli bir komite gibi çalışan bu grubun gayesi insanların birbirine yardımını esas almayıp insanlığa karşı yalnız kendilerini koruyan kindar bir anlayışa dayanmaktadır. Ona göre hakiki Müslüman mason olamaz. Çünkü Anadolu’yu yurt edinmiş bütün vatandaşlar kardeştir. Yalnızca kardeşliği, birlik beraberliği ve dayanışmayı bir millette değil, bir komitede aramak yanlıştır.

Üçüncü kanlı parti olarak belirtilen oluşum ise Bolşevik Partisidir. Bu parti de Ona göre Yahudilerin insanlığın başına bela ettiği bir harekettir. Bu anlayış Anadolu’ya kuzeyden, Rusya’dan girerek insanlık ve hak davası olarak kendini kabul ettirmeye çalışan bir facia olmuştur. Komünizm olarak da kendini sistemleştirmeye çalışan bu parti çalınan hakları geri almayı şiar edinen, kin ve intikam üzerine kurulmuş bir

oluşumdur. Oysaki bunlar insan ruhunu kinle tedavi edilemeyeceğini idrak edememişlerdir. Dinler aşkı kinin yerine koyarken komünizm aşkı ve dini kaldırarak yerine kin duygusunu yerleştirmek istemiştir (Topçu, 2017d:257-258).

Topçu'ya göre yeni milletin adı Anadolu Türk Milleti, tarihi ise Müslüman Anadolu tarihidir. Anadolu Türk Milliyetçiliği mefkûresi, ırkçı ya da ırk üzerine inşa edilmiş bir dava değil, ruhçu milliyetçilik davasıdır. Batı milliyetçiliği maddeyi kutsallaştırarak ruhları karartmasıyla ve robotlaştırmasıyla insanlığın hayatını karartmıştır. Bunun karşısında merhamet ve şefkati özümsemiş bir ruhçu milliyetçilik davası bulunmaktadır. Bu Anadoluçuluk 'tur, Anadolu Türk milliyetçiliği davasıdır.

Topçu'ya göre, kaderini üzerinde yaşadığı Anadolu toprağı ile birleştirmiş Anadolu Türkü, sade bir Arap ya da Orta Asya Türkünden ruhi ve ahlâkî olarak son derece daha üstün bir meziyete sahiptir. Anadolu insanı göçebe değil, yerleşik hayata geçmiştir. Yerleşik hayata geçen insanlar gerçekliğin sorumluluğunu kendinde barındırmaktadır (Şehsuvaroğlu, 2011:74).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NURETİN TOPÇU’NUN DÜŞÜNCESİNDE YENİ BİR TOPLUM VE DEVLET MODELİ

3.1. Toplum

3.1.1. Toplum Nedir?

Toplum, herhangi bir coğrafyada sosyal bir varlık olan, ihtiyaçlarından ve varlığındaki özelliklerinden dolayı hemcinslerine ihtiyacı bulunan insanların kendilerini güvende hissetmek için bir araya gelerek oluşturdukları büyük topluluklara denir.

İbni Haldun, toplum ve devlet kavramlarını iç içe kullanarak insanların yaşamlarını sürdürmek, varlığını devam ettirmek, yeme içme ve diğer zorunlu ihtiyaçlarını gidermek için bir arada yaşamak zorunda olduklarını belirterek onların iş birliği ve dayanışma içerisinde bulunmalarının zorunluluğu ile toplumun oluştuğunu öne sürmektedir. O, toplumsal yaşamı insan türü için bir zorunluluk olarak görmektedir (Haldun, 1982:492).

Thomas Hobbes, John Locke ve J.J. Rousseau gibi sözleşmeci düşünürler, Haldun’dan farklı olarak toplumun insan iradesi sonucu oluşmuş zorunlu bir örgütlenme biçimi olarak görmemektedir. Daha önce tabiatla tek tek bireyler halinde yaşayan insanlar bir arada yaşama kararı alarak bir sözleşme çerçevesinde toplu halde yaşamaya karar vermişlerdir. Rousseau’ya göre bu biraya geliş bir “toplumsal sözleşme” ’ye dayanmaktadır (Rousseau, 2010:7-8)

Friedrich Nietzsche ise, toplumun ya da devletin temelinde sözleşmeci bir yetkenin olmadığını ileri sürmektedir. Ona göre insanların bir araya gelerek toplumları oluşturması kendi iradeleri ile değil, köle efendi ilişkisi sonucu gerçekleşmiştir. İnsan önce ahlaklaştırılarak uysallaştırılmış ve diğer insanlara bağımlı hale getirilmiştir. Bu bağımlılık hali ile insanların diğer insanlarla beraber yaşamaları sağlanmıştır (Nietzsche, 2011:84).

Türk düşünürleri arasında toplum kavramının tanımlanmasında Ziya Gökalp’in Prens Sabahattin’in “bireyselci” anlayışından farklı olarak “kolektivist” bir anlayışa sahip olduğunu görmek mümkündür. Nitekim ‘onun düşüncesine göre toplum alelade çok sayıda insanın bir araya gelerek oluşturdukları bir karışım değildir. Karışımda “ben”

duygusu hâkim iken toplumsal bileşimde kolektif yani “biz” duygusu esas alınmaktadır. Toplumlarda kolektif ruh yerini bireyci anlayışa bıraktığında toplumsal çözülme başlayacaktır. Bu noktada toplumsal kişiliğin bireyci anlayışa evrilmesi, kategorik bir ahlâk anlayışı yerine sözleşmelere dayanan bir ahlâkın bireyci ahlâka dönüşmesiyle toplumsal yapı sürüye yani belirsiz karışımlara dönüşecektir (Gökalp, 2007:44). Yine toplumu yaşadığı dönemdeki konjonktüre göre milletleşmede gören Gökalp, Türk Milletini Türkleşme kavramıyla Ural-Altay ailesine, İslamlaşmayı İslam Ümmetine, muasırlaşmayı Avrupa medeniyetine ait bir sentez olarak kabul etmektedir (Gökalp, 2007b:49).

Hilmi Ziya Ülken’e göre ise toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak için, birbirleriyle iletişim ve etkileşim halinde olan, vatan olarak gördükleri belli bir toprak parçası üzerinde bir araya gelen ve ortak değerler etrafında birleşen, aynı kültürü paylaşan çok sayıdaki insanın veya insan gruplarının oluşturduğu birlikteliğe “toplum” denmektedir. Farklı kaynaklarda birtakım tanımlar verilse de temelde aynı ilkeler etrafında her yaştan insanların oluşturduğu ortak değer, inanç ve kurumsallaşmış topluluklar arası birliklerin tamamına verilen ad olarak kabul edilmektedir (Ülken,1969:292).

3.1.2. Nurettin Topçu Düşüncesinde Toplum

Nurettin Topçu’da cemaat, cemiyet ve toplum kavramları birbirinin ayırdı ya da birbirinin kapsama alanına girmemekte, iç içe geçmektedir. Bazı yazılarında cemaat, mikro düzlemi kastederken, bazı yazılarında makro düzlemi ifade etmektedir. Aynı şekilde cemiyeti de toplum manasında kullanmaktadır. Yine cemaatçılık dediği şey milliyetçilikle örtüşmez; millet, cemiyet ve toplum olarak lanse edilir (Sarıtaş, 2006:82).

Onun kabul ettiği ve savunduğu görüşler ışığında milliyetçiliğinin de temelini oluşturan altı ilke şöyle sıralanabilir:

- 1) Toplumun ruhu olan İslam dini,
- 2) Memleket ya da vatan mefkûresinin kaynağı olan Anadolu toprağı,
- 3) Orta Asya’dan Anadolu’ya gelip yerleşen ve aslı bozulmayan Oğuz soyu,
- 4) Oğuz soyunun konuştuğu öz Türkçe,
- 5) Otoriter ve sorumluluğu olan devlet
- 6) Toplumcu ekonomik yapıdır.

İnsan ile toplum arasındaki ilişki irdelendiğinde bireyin toplumla ilişkisinin mahiyeti ne olmalıdır? Toplumun ruhuna uygun bir hareket insanının Emile Durkheim'den mülhem Ziya Gökalp'in toplumu kutsallaştırıp bireyi adeta ona sorgusuz sualsiz mutlak bir itaatle boyun eğdiren bir araç olarak görülmesi eleştirilebilir. Böylelikle insanı insan yapan değerlerine sahip olma noktasında belirleyici olan hürriyeti yok edilmiştir. Topçu, vazifesi için her türlü değerden vaz geçen, bireyi değersizleştiren, toplumu yücelten bir toplumcu anlayıştan ziyade şahsiyetiyle, hür iradesiyle toplumun ruhuna değer katan bireylerin oluşturduğu toplumu yücelten bir anlayışa sahiptir (Topçu, 2017d:61).

J.J. Rousseau, bireyin toplum içinde benliğini ve şahsiyetini yitirerek sefaletle düştüğünü, kendisini kaybettiğini savunmaktadır. Toplum bireylerdeki ahlâkı ve değerleri köreltmıştır. Çünkü toplum insanın özünü bozarak çürümüştür. Bu sefil durumdan kurtulmak için bireyin toplumdan kendisini soyutlayarak doğaya dönmesi fikrinin mümkün olamayacağını savunmaktadır. Bireyin toplumu bırakarak doğaya mutlak dönüşün gerçekleşmeyeceğinin farkındadır. Ancak var olan eksiklik, aksaklık ve kötülüklerin kaynağını toplum görmekte, bunun medeniyeti bırakarak ilkel doğaya dönüşün sorunları çözmeyeceğini ileri sürmektedir. Burada onun ideal insan tasavvuru olan Emile, çölde tek başına hayatını idame eden bir vahşi insan değil, medeni şehrin adalet ve özgürlük temelli farklı olarak yetiştirilmiş bir şahsiyet olmaktadır (Rousseau, 2009:274).

F. Nietzsche, “üstün insan” metaforuyla toplum içinde yaşayan insanların sürü ahlâkına sahip olduğunu, onu yönlendiren üstün meziyetlere sahip bir insan türünü ahlâkı ve değerleri olduğunu, geriye kalanların ise mutlak itaatle emredilen her şeye koşulsuz boyun eğdiğini savunmaktadır. O, efendi ahlâkına sahip insanı yaratıcı ve etkin kabul ederken, köle ahlâkına sahip insanı faydacı ve boyun eğen bir karakter olarak kabul etmektedir (Nietzsche, 2013:166).

Bu iki görüşü de reddeden Topçu ne insanın toplumdan ne de toplumun insandan üstün ve ayrı olduğunu öne sürmektedir. Onun için şuurlu şahsiyet sahibi bireyler toplumun şuurlu bir vücut bulmasını sağlamaktadır (Battal, 2006:121-122). Kendi deyimiyle: “cemiyet ne şuurun ne vicdanın kaynağıdır ne de Allah'tır. Şuur da vicdan da cemiyet de Allah'a doğru ilerlemektir” (Topçu, 2017d:56).

İnsanın mutlaka bir topluma ihtiyacı vardır. Bu günkü toplumda var olan ortak idealin eğlenme ve iyi zaman geçirme üzerine kurulması gerçek doyumların gerçekleşmemesinden kaynaklanmaktadır. Bireylerin birbirlerine karşı kullandıkları zekâ herkesi zehirlemiştir. Siyasetin aileye, okula, işe, ticarete, devlete bulaştırılması toplumun ruhunu bozmuştur. Toplum bu siyasete kurban verilmiştir. Platon'daki ideal devlet düzeni ile Saint Augustinus'un yeni düzenini kurmak için ilâhî bir toplumsal ruh gereklidir (Topçu, 2017d:55).

Nurettin Topçu cemiyet ile fert arasındaki ilişkisel durumu betimlerken toplumun özünde olan birtakım özelliklerini sıralamaktadır (Topçu, 2017d:43).

Buna göre,

1. Toplum kendine ait bir benliğe ya da şahsiyete sahip değildir. Toplumun kendine ait ve değişmeyen bir benliği yoktur. Şahsiyet sahibi olan birey kendi iktidarını hareket haline getirirken toplum dıştan gelen etkilerin tesirinde kalarak farklı şekillere göre değişme göstermektedir.
2. Bireysel ruhun yaratıcı olmasına karşılık, toplum taklitçi bir yapıya sahiptir. Taklit evrensel tekrar prensibine dayanarak genele yayılmayı sağlamaktadır. Kendi içine düşen herhangi bir şeyi genelin bütününe yayılmasını ve erimesini istemektedir.
3. Ahlâk ideali ile eğilen birey isyan ederken, geçmiş ile bağını koparmayan, örf ve ananelerle yaşayan toplum uysallığı sevmektedir. Halk arasında herkesle iyi geçinmek elzemdir.
4. Toplum maddeci ve bencil bir yapıya sahiptir. Efsanelerden ve masallardan hoşlanmaktadır. Onun bu çelişkili yapısı, bireyin dıştan etkilendiği sefaletlerin de kaynağıdır. Savaşlar mitoloji esasında insanlık tarihini meydana getirmiştir.
5. Toplum güce, kuvvete hayran olup kibri yücelterek kahramanları alkışlamaktadır. Bununla birlikte korkuya düşkün olup korktuğu şeyi sevmektedir. Karizmatik liderlerin yüceltilerek kimi zaman toplumun başına zorba olması da bundan kaynaklanmaktadır.

Her toplumun en ilkel klanlardan en modern medeni toplumlara kadar hepsinin bir felsefi düşüncesi vardır. Bu düşünce ilkçağ kavimlerinde dinde içkin olarak varken, Eski Yunan ve Roma toplumlarında kendine özgü bir sistem oluşturmuştur. Orta çağda Hristiyan felsefesinin hâkim olduğu görülmüştür. Rönesans ve reform hareketlerinin ürettiği felsefe metotlu düşünme sistemini ortaya çıkarmıştır. Sonraki asırlarda her millet kendi felsefelerini kendi kültürel kodlarından ve ruh yapılarından çıkarmıştır.

Alman, İngiliz ve Fransız felsefeleri bu şekilde oluşmuştur. Bunların yanında küçük milletler bunlardan beslenerek felsefi düşünüş tarzlarını ırksal temellere indirgemişlerdir. İlkler felsefi düşünüş tarzlarıyla bilim ve teknolojiye zirvelere çıkarken ikinciler kendi kabuklarından çıkamamışlardır. Amerikan toplumunun son birkaç asırdaki pragmatist yaklaşımı her millettten içine alarak devşirdiği bir sistemi beraberinde getirmiştir.

Nurettin Topçu, güç ve kuvvetin hâkim olduğu Avrupa, Çin, İslam ve diğer bütün toplumlarda insanlığın iki zümreye ayrıldığını belirtmektedir. Bunlardan biri zorbalar diğeri esirlerdir. Her zaman ve yerde topluma bir sosyal sınıfın hâkimiyeti görülürken diğer sosyal sınıfların bu hâkim sınıfın etrafında onun yaşattığı değerleri artırmak için çalıştıkları görülmektedir. Esirliğin modern bir veçhesiyle karşı karşıya kalınmıştır. Sosyal hayattaki çatışmaların temel kaynağı da bu iki sınıf arasındaki hak mücadelesidir. Günümüzdeki amir memur ilişkisinde de bu durumu görmek mümkündür. Amir zorba, memurun esir olduğu gibi, kuvvetin zayıfı ezdiği bir düzenin varlığını göstermektedir. Ancak burada zorbanın da kendi içgüdülerinin esiri olduğunu unutmamak gerekir. Dolayısıyla insan zorba iken aynı anda esareti de yaşayabilmektedir. Toplumdaki dayanışma, iş bölümünün getirdiği bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Karşılıklı kefalet ve sorumluluk insanların birbirlerine yaklaşmasını sağlamıştır. Bu yaklaşma durumu ise girift bir bağlılığı beraberinde getirmiştir. Bu bağlılık amir memur ilişkisinin bağlarını sağlamlaştırmıştır (Topçu, 2017d:232).

Toplumun oluşumunda tarihsel dinamiklerin olumlu ya da olumsuz etkilerini görmek mümkündür. Tarihe bakıldığında Helen nesilleri toprağa bağlı insanların dingin ruh halini ve diğerlerini tüccar milletlerin karakteriyle bozmuştur. Helen ruhu, şarap ve sarhoşluğun, şüursuzluğuyla insan etlerini şehvet duygusuyla tarumar etmiştir. Sonrasında gelen Makedonyalı İskender ise barbarlığın ve zulmün tohumlarını ekmiştir. Yunan, Makedonya ve Roma barbarlığı insanlığın güç ve şehvet kuvvelerini tapınma boyutuna geçirerek bedene tapınma sanatını ortaya çıkarmıştır. Toprağa bağlı olan Anadolu insanın mabedine sanatla şehvetin ilahı olan Baküs'ü sokarak toplumun yapısını bozmuşlardır (Topçu, 2017d:151)

Türk toplumunun kendine has bir felsefi düşünce sistemi tam manasıyla ortaya çıktı mı? Sorusuna Topçu olumsuz yanıt vermiştir. Türk ırkının yetenekleriyle ortaya çıkardığı millî bir felsefesinin Batıcı taklitçilerce gereksiz görüldüğünü belirtmiştir. Batı medeniyetini yaratan bir felsefi düşünce sistemi varken millî bir felsefeye ihtiyaç yoktur

diyen bu zümre her dönem hâkim olan düşünce sistemlerinin müptelası olmuştur. Bu zihniyetin karşısında yer alan muhafazakârlar ise Kur'an'ın varlığı felsefeye ihtiyaç bırakmamaktadır anlayışı ile hareket etmektedir. Bunu ezbercilik oyunu ile kendini kandırmaya benzetmek mümkündür. Topçu'ya göre, Kur'an Allah'ın kitabı, felsefe ise onu anlayabilecek kişiliğin örgüsüdür, düşünüş tarzıdır. Felsefi görüş olmasa kitabı hakkında anlayabilmek mümkün olamayacaktır (Topçu, 2017:59).

Topçu modern toplum tasarımına en sert eleştirileri yönelten düşünürlerden biridir. Bu tasarımın en belirgin yanı olan sanayi ve teknik insanları sanayi canavarının pençesine atmakta, tekniğin kölesi haline getirmektedir. Yeni düzen sanayiden medet ummaktadır. Ancak makinadan Allah'a yol yoktur. Teknikten ilim ve aşk beklemek beyhudedir. Her alanda makineleşmek aşkı ve hikmeti bitirmektedir. Makine her girdiği yeri mahvetmektedir. İnsan ilâhî iradenin istediği şekilde hareket etmezse makinelerin esiri haline gelecektir (Yıldırım, 2006:142).

Topçu'ya göre, Anadolu'da İslam romantizminin gerçekleşmemesinin ve imkânsızlığının temelinde iki sebep görmek mümkündür. Birincisi Batı bilim ve teknolojisinin bütün zihinleri mutluluk evhamı ile doldurması, ikincisi de din adamlarının ürpertici realist davranışlarıdır. Din adamı ahiret dünyasını adeta yeryüzünde tapu dağıtıcılığı yapan menfaat tellallarına dönmüştür. İmam köydeki otoritesini kaybederek arabulucu hakem, kanaat önderi veya mürşit olma vasfını kaybetmiş; dini ritüelleri, bir takım bedensel hareketlerle icra eden otomatlar haline gelmiştir. Köylerde namaz kılmak, ezan okumak, vakit namazlarında veya sadece cuma ve bayram günlerinde cami kapısını açma dışında köylüleri aydınlatacak bir faaliyette bulunmamaktadır. Köyde ağadan sonra keyfi en yerinde olan imam memur maaşı olarak tarihteki en ruhsuz ve anlamsız devri dünyalıkla yaşatmaktadır. Ahiret istismarcılığı yapmakla itham ettiği bu otoritenin temelini çürüdüğünü ifade etmektedir (Topçu, 2017d:284-285).

Topçu, yazdığı hikâyelerine Anadolu insanının tasalarını, acılarını, ıstıraplarını; kısaca Anadolu motiflerini işlemiştir. Sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan yeni hayat şartları, aydın-köylü çatışması, şehirleşme, vatandaş ile bürokrasi arasındaki çelişkiler, insanların fakirliği, çaresizliği, sağlık problemleri, aile ilişkileri, evlilikler, çatışmalar, sevgiler, köyden kente göçle oluşan değişimler gibi toplumsal alana ait birçok konu içselleştirilerek işlenmiştir. Taşralı adlı hikâyede Emine'nin çaresizliği ve yanında çalıştığı patronlarının "alçak taşralı" tabiri günümüzde bile sık kullanılan "pis köylü"

hakaretini çağrıştırmaktadır. Aynı hikâyede Emine'nin kocasını jandarmalar elleri kelepçeli götürürken Çerkezoğlu'nun tüm yapılanları kendisinin planladığını, zamanında aynı köyde babasının kendi babasına yaptığı kötülüklerin intikamı olarak ima etmesi, taşrada insanlar arasındaki kin, nefret ve haset gibi toplumsal hastalıklara da temas etmektedir (Topçu, 2018a:27).

Topçu, toplumda iki sınıfın varlığından bahsetmektedir. Mahkûm sınıf, sermaye sahibi, patron, sanayici, toprak ağası gibi zulümle onları sömüren fakir ve çaresiz halkı temsil etmektedir. Zorba sınıf ise istismarcı kapitalist, kendini elit bir tabaka olarak gören yukarıdaki grubu temsil etmektedir. İki sınıf arasında sürekli bir çatışma görmek mümkündür. Ona göre bu iki sınıfın üzerinde ikisini de sömüren küresel başka bir sınıf vardır ki; o da Yahudi sermayedarların oluşturduğu sınıftır. Bu sınıf tüm dünyada haksızlıkların, eşitsizliklerin, adaletsizliğin ve savaşların ve çatışmaların fitilini ateşleyen sinsi bir zümredir (Şehsuvaroğlu, 2011:166).

Topçu, Batı kökenli bilim ve teknoloji ithalinin üretilen ülkelerin kültürlerinden çıktığını kabul ettiği için millî kültürümüze zararlı olabileceği düşüncesiyle bu konu üzerinde çalışmıştır. Burada bilim ve teknolojiyi hakkın yerine geçen kuvvetin egemenliğine dayalı, insan ile doğayı tahrip eden sanayileşmenin, sömürünün kaynağı olduğu varsayımıyla hareket eden bir anlayışı görmek mümkündür. Teknolojinin tamamen inkârı veya yok sayılması değil, bir değerler manzumesine bağlı kalmaksızın insan tarafından özgürce kullanılması ve transfer edilen kültüre vereceği zararlar eleştirilmektedir (Yerlikaya, 2016:77).

Batılılaşma eleştirisinde reform ve inkılaplar yapılırken alınan kararların yanlış olmasının veya kararsızlıktan dolayı harekete geçilememesinin beraberinde getirdiği sorunlar yumağı olarak görmektedir. Yapılan inkılap veya reform hareketlerinin yüzeysellikten öteye geçemediğinden ve Batı'dan alınan bilim ve teknolojinin mayasının tutmadığından yakınmaktadır (Kılıç, 2018:143)

“Avrupa'dan parça parça ilim, ahlâk, sanat almak istedik. Askerlik ve eğitim işlerimizi onlar gibi düzenledik. Avrupa'nın resim ve şeklini, kıyafet ve her zevkini memleketimize soktuk. Bütün bu gayretlere rağmen Avrupalı, yani Avrupalı gibi olmadık. Zira gelişigüzel neyimiz varsa yıktık. Maksatsız şekilde bütün enerjimizi harcadık. Avrupa'da ruh kuvvetiyle içten yapılanı bir göz, kulak ve el kuvvetiyle dışarıdan elde etmeye çalıştık. Bütün cansız uzuvları birleştirerek bir insan meydana

getirmeye çalıştık. Bize içimizden hayat veren kaynakları da kuruttuk. Şimdi hepimizin içi karanlıktır’’ (Topçu 2016b:60).

Topçu, sanayileşmenin toplumsal bunalıma sebebiyet vereceğini savunmaktadır. Bu, aynı zamanda insanların ruhsal düzenlerini bozarak kimlik bunalımına da sebep olacaktır. Sermaye ve işçi sınıfları ortaya çıkarak sanayici patronların işçilerin emeklerini sömürdüğü, çatışmaların ve eşitsizliklerin olduğu bir bunalımlı döneme girilecektir. İşçilerin hayatını cehenneme çevirirken, onların emekleriyle lüks içinde yaşayan sermaye sahiplerini duygusuz robotlara dönüştüreceklerdir.

Topçu, insanlığın topraktan uzaklaşarak insan ruhuna soğuk, yabancı ve tehlikeli olan demir gibi bir madene sarılmasını, makinanın esiri olmasını tehlikeli görmekte, kurtuluşu sanayileşmede arayan insanların bir dünya savaşının çıkmasına zemin hazırladığını iddia etmektedir. Kapitalist dönemin getirdiği sanayileşme, aşırı üretim ve tüketim, sermaye birikimi ve bunun dengesiz adaletsiz dağıtılması, aşırı bir mülkiyet artışı, toplumlardaki sınıf farklarının artması, toplumun her kesiminde eşitliğin ve adaletsizliğin olağan hale gelmesi, ahlâkî çöküntü gibi toplumsal sorunlar üçüncü dünya savaşının çıkmasına sebep olacaktır (Topçu, 2016b:206).

Topçu, makinanın esareti olarak kabul ettiği modern hayatın, sanayileşme ile birlikte kapitalist uygarlığın tekniği kullanarak sistematik sömürü ve yabancılaşmayı beraberinde getirdiğini savunmaktadır. Çalışan işçinin hayatını Cehenneme çeviren, buna mukabil sanayici patronu robotlaştıran, fakirin sefalet içinde sürünürken zenginin ışıklı ve lüks salonlarda mutluluk aradığını, dünya nimetleri ayakları altına serilen bu muhteşem imkânların sunulmasında yüzlerce masum işçinin çileli hayatının olduğunu belirtmektedir. Ona göre, içilen kadehlerdeki binlerce ezilmiş insanın gözyaşlarıdır. Bu tarz hayatı yaşayan insanların zalim olduklarını ve zulüm ettiklerinin farkında olmadıklarını öne sürmektedir (Topçu, 2016b:203).

Topçu, birey-toplum ilişkisinde bireyin toplumda aileden başlayarak sokakta, çarşıda, istasyonda, okulda, işportacılık yaptığı sokakta, iş aradığı yerlerde terslenen, iteklenen dövülen, kovulan, tekmelenen, hor görülen bir çocukluk hayatının sert ve acımasız taraflarını gören bireylerin millete ve topluma bir şey veremeyeceğini savunmaktadır. Bu acımasız hayatı iliklerine kadar yaşayan neslin kendi şahsi menfaat gayesinin dışında başka düşüncesinin olmasını mümkün görmemektedir. Ne ekildiyse

onun biçildiğini, toplumdaki çarpıklıkların, sorunların temelinde bu muamelenin yattığını ifade etmektedir (Topçu, 2018b:27-28).

Toplumda bireylerin diğer insanlara saygı göstermemelerini; komşu, arkadaş tanıdık insanların davetsiz misafirlğe giderek başkalarının zamanlarını, bazen birinin ayağını kaydırarak onun görevini, öğrencinin öğretmenden kopya çekerek emek vermeden notunu, satıcının malın iyisini üste fenasını alta koyarak haksız olarak fazladan müşterilerinin parasını çaldığını örnekler vererek eleştirmektedir. O, “meyhanede meze, camide ayakkabı, evinizde para, sokakta izzetinefis çalıyorlar” diyerek serzenişte bulunmaktadır (Topçu, 2018b:31).

Var olan düzene yaptığı tenkitlerden sonra nasıl bir toplum tasavvuru öne sürdüğüne de bakmak gerekmektedir. Hak, adalet, eşitlik, mesuliyet ve ahlâk üzerine inşa edilen insanların veya zümrelerin birbirlerine tasallutta bulunmadığı, pragmatist bir yaklaşımla başkasını sömürmediği bir toplum düzeni kurmak esastır. “Bizim işimiz, kurtarışımız, kurtarıcı inkılap, memleketin üretici zümresini, Anadolu köylüsünü bir sınıf yapmak, onu ahlâkî bir hayat içinde canlandırmak, onu cemiyetin başına geçirmektir. Bu sınıf, aile örneği verir, çocuğunu okutur, sermaye sahibi ve memur hazırlar, hâkim yetiştirir. Bu inkılap emir ve kumanda ile değil, telkin ve tedris ile fertlerin ve müesseselerin fedakârlığı ile yapılır” (Topçu, 2017d:248), derken toplumdaki ezilmiş, geri bırakılmış, zamanında (1940’lı yıllar) toplumun büyük bir kesimini oluşturan köylülerin toplumun gelişmesine katkılarını vurgulamak istemektedir.

3.1.3. Cemaatçi Toplum

Topçu’nun cemaatçi toplum görüşünde iman, töre, din, ahlâk, güçlü şahsiyetler ve otoriter devlet vurgusu vardır. Onun yeni toplum modelinde bu etmenleri güçlü bir şekilde görmek mümkündür. O dönemde hâkim iki dünya görüşü olan ve devletleri etkisi altına alan kapitalizm ve komünizm karşısında otoriter devlet anlayışı savunusu görmek mümkündür. Otoriter, adaletli, güçlünün karşısında zayıfların hakkını savunan, sermaye sahiplerine işçileri ezdirmeyen bir devlet tasavvuru öne çıkmaktadır. Bu doğu İslam geleneğindeki güçlü ve adil devlet modelidir. Bu model, İlk İslam halifelerinden Ömer bin Hattab’ın adaletini çağrıştıran bir model olarak görülmektedir.

Topçu, toplumu oluşturan kurumların, grupların, toplulukların ve bunları teşekkül eden insanların yalnızca kendi menfaatine ve gelecek kaygılarına göre hareket ettiklerini, bunun da iktidarsızlığa ve nizamın bozulmasına sebep olduğunu savunmaktadır. Ona göre okulda iktidarsızlık, mabette gösteriş, devlette sorumsuzluk ve ailede güvensizlik felaketleri birleşerek hayatı çekilmez hale getirecektir. Bunun temelinde ise insanların kalplerindeki imansızlık bulunmaktadır (Topçu, 2016d:39-40).

3.1.4 Toplum ve Kooperatifçilik

Nurettin Topçu, sermaye sahiplerinin tekelleşme ile serbest piyasada haksız bir rekabet ortamında üretici olan halkı hem üretim hem de tüketim sürecinde sömürerek emeklerine sahip olduğunu savunmaktadır. Bu haksızlığı ortadan kaldırmak için üreticilerin bir araya gelerek kendi ürettikleri ürünleri devletin yardımıyla pazarlaması ve hep birlikte kazanması prensibine dayalı kooperatifler kurmaları gerektiğini belirtmektedir.

Kooperatiflerde bir araya gelen üreticiler, emekleriyle hem toprağın daha verimli işlenmesini sağlayacaklar, hem de sermayenin belirli kişi veya gruplarda tekelleşmesini engellemiş olacaklardır. Fabrikalarda çalışan işçilerin fabrikaya belli oranda hisse sahibi olması gibi, köylülere ve çiftçilere de belli oranda toprağın verilmesi ve bu toprağın işlenmesi ile elde edilen ürünlerin kooperatif denilen üretici birliklerinde piyasaya sunulması, Anadolu halkını ağaya, fabrikatöre ve tüccara esir olmaktan kurtaracaktır (Kıvanç, 1976:31).

Topçu'daki esas mesele mazlum ve sefalet içerisinde emeğinin karşılığını almayan işçi, çiftçi, köylü gibi halkın çoğunluğunu oluşturan insanların zilletinin son bulması, bunun yanında hırslarına yenik düşerek halk sömüren sermaye sahiplerinin de bundan kurtularak ruhunun ahlâkla selamete ulaşmasını sağlamaktır. Önemli olan toplumun tüm bireylerinin ilkeli ve mutlu bir yaşam sürmeleri için gerekli olan toplum düzenini ihdas edilmesidir.

3.1.5. Din ve Toplum

Topçu dini, iman ve aşkın bir terkibi olarak görmektedir. Burada aşk ve iman ile bir teslim oluşu görmek mümkündür. Maddi varlık olan bedenin, manevi varlık olan ruha teslim oluşu söz konusudur. Ruhun maddenin esareti ile ıstırap yaşamasına engel

olmak, bedeni istek, arzu ve ihtiraslarına gem vurarak onu ehline dönüştürmesi hakikati vardır (Sekman, 2018:159).

Din hakkındaki görüşlerine bakıldığında dinin insan, millet ve toplum hayatında önemli bir yere sahip olduğu rahatlıkla görülebilir. Din dediğimiz İslam dinidir ve bu din milletin ruhunu, toplumun hafızasını oluşturmaktadır. Şekilcilikten uzak, özü itibariyle millî olan ile İslami olanı birbiriyle eşdeğer görmektedir. Ancak bazen sembolik ince nüanslara da temas ettiği görülmektedir. Muzaffer Civelek'in aktardığına göre kendisi şöyle demiştir: “Camide mihrabın üstünde ‘‘Allah’’ ve ‘‘Muhammed’’ isimleri yan yana olacağına, ‘‘Muhammed’’ yazısı caminin giriş kapısında, ‘‘mihrabın üstünde Allah lafzı yazılsa daha uygun olmaz mı?’’ (Civelek, 2017:20). Sembolik bazı ince detaylar, farklı bakış açılarının oluşmasını sağlayacaktır. Monoton ve tekdüze geleneksel olanın yıkılacağı korkusuyla reformist düşünce ve hareketlere kapalı olmak, toplumun her alanda geri kalmasına neden olacağı muhakkaktır.

Topçu'nun din anlayışının özünü İslam, yöntemini tasavvufi inanç sistemi oluşturmaktadır. Tasavvufu felsefi bir söylemle ele alırken İslam'ın geleneksel, şekilci ve resmi versiyonlarıyla mücadele etmiştir. Tasavvuf ile çoğunluğun benimsediği dini yaşayış arasında sürekli bir karşıtlık görmektedir. Onun bu görüşü Bergson'un ‘‘statik din-dinamik din’’ ayrımından ilham aldığı söylenebilir. Statik din anlayışında ahlâkî ve felsefi özelliklerini kaybetmiş, bir takım hareket ve dini ritüellerle sınırlı kalırken, dinamik dinde ahlâkî ve evrensel bir anlayış barındırmaktadır. Dinamik din olarak da kabul edilen, hareket, yaratıcılık ve aşka dayanan tasavvufi anlayış, insanın iradesinin ilâhî bir aşkla Allah'a bağlanması ve onunla birleşmesi fikrine dayanmaktadır (Mollaer, 2016:69)

Topçu'ya göre Allah'tan gelen dinlerin insanlara verdiği ilhamla daha önce insanın sefih bir hayvandan bir farkı olmazken, sonrasında o, gerçek insanlığına kavuşarak selamete erecektir. Zalim bir hayvan derekesinde olan insan, zalimliği ve sefil hazları içinde mutsuz iken, dini ilhama kavuşan insan hapisanede de olsa ölüm döşeginde de olsa mutludur. İnsanların ihtirasları ve iştihaları insanlığın temelini yıktığı halde içten yapılan dini yaşayışlar insanlığın kurtuluşunu sağlamıştır (Topçu, 2018c:20).

Topçu, dinin özünün önemli olduğunu, şekilcilikten ziyade pratik hayatta ilâhî emrin uygulanmasının gerekliliğini belirtmektedir. Bu açıdan tasavvuf ile şeriatin mücadelesinde şeriatin galip gelmesinin toplumun tekâmülünü engellediğini kabul

etmektedir. Şeriatı şekilcilik olarak görerek şeriatçıları din istismarcıları ve sihirbazlar olarak eleştirmiştir. Ona göre dinin kabuğu olan şeriat, dinin yerini alarak ibadetler ve dini değerleri birer alışverişe dönüştürmüştür; İslam’da riyakârlık söz sahibi olmuştur.

Topçu’ya göre, dinci zümreler dinin gücüne inanmadıkları gibi, aynı zamanda bunu bilmemektedir. Devlet uhdesinde verilen din eğitimi (özellikle imam hatip okullarındaki eğitimi beğenemeyenler) dışında birtakım cemaatleri isim vererek eleştirmektedir. Bunların liderlerinin dinen yasak olan hâl ve hareketlerle cemaatleri felakete sürüklediklerini savunmaktadır.

“Bugün İmam Hatip Okullarındaki gençliğe verilen kültürü çok gören boy boy Süleymancı vesaireci sözde İslam alemdarları karış karış vatana yayılmış bulunuyorlar. Kimi tagannici, kimi propagandacı, kimisi büyücü ve üfürükçü, ancak hepsi geniş anlamda politikacı, hepsi sömürücü, hepsi samimiyetsiz ve hepsinin koltuklarında birer balta saklanan önderler, cemaati bir bataktan öbürüne saplamak ve her biri onu daha mükemmel surette soymak için birbiriyle yarışıyorlar” (Topçu, 2108c:25-26).

Dinde kurtuluşun, selametın, huzurun ve İslam’ın asıl manasını sonsuz gücün iradesinde gören Topçu’ya göre Allah en büyük iradedir. Dini özünden ayırarak yalnızca bir takım kesin emirlerden ibaret saymak onu anlamamaktır. Şekilcilik olarak da kendini gösterecek olan bu bedeni hareketlerden çok daha önemli olan onun ruhunu kavramaktır. Hiçbir önem atfetmediği hırka ve sakal öptürme ritüeli gerçekleştiren, Müslümanlara bunu telkin eden nakilci ve kuralcı hocalar ile dini anlamayan pozitivistleri aynı kefeye koyarak bunların sapıklıkta ve gaflette birleştiklerini iddia etmektedir. Bu minvalde insanlığın kurtuluşunun ne değişme ve inkâr yoluyla ne de din adına birtakım törenler, kurallarla bunaltılmış bağnazlıkla gerçekleştirebileceğini ifade etmektedir. Ona göre insanlığın kurtuluşu ancak ilâhî iradeyle birleştirmeye götüren yoldaki ilerleyişte gerçekleşebilir (Topçu, 2016d:16-17).

Ona göre, dinin özünde olan aşk ve imanın, Allah’a ulaştırıcı olan ahlâkın bırakılarak yerine bir takım el, ayak, baş, beden hareketleriyle otomat varlıklar gibi hareket edilmesi uygun değildir. Namaz, vecd ile huşu içinde kendinden geçercesine kılınmadıktan, ruh huzuru sağlanmadıktan sonra bir robotun boş hareketlerinden başka bir şeye yaramayacaktır. Sadece namazı kılmakla Allah’a borcunu ödediğini söylemek gösterişçinin ilişkisini, sahtekârın dalaveresini kabul etmektir (Topçu, 2018c:68-69)

Hac farizasını yerine getiren Müslümanları da eleştirerek çevresindeki aç ve sahipsiz insanlar varken bunları çiğneyerek bir beldeye gider gibi ibadet etmelerini doğru bulmamıştır. Bir tarafta yakınlarındaki ihtiyaç sahibi insanları görmeyenler, diğer taraftan Müslüman kardeşlerini soyan bir devletin politikasını tenkit etmektedir. Diğer yandan “imam nikâhı”nın gereksizliğini, bir şekilcilikten ibaret olduğunu savunmuştur (Dural, 2010:348-349).

Topçu’nun şekilcilik olarak tenkit ettiği ve açık bir şekilde sihirbazlık olarak ileri sürdüğü şeriat, gerçekte Kur’an’daki hükümlerin toplamıdır. İslam’ın ana kaynağı olan Kur’an hem insanın görev ve sorumluluklarını hem de toplumsal hayatta insan ilişkilerini düzenleyen kuralları ihtiva etmektedir. Dolayısıyla Kuran’a göre yaşamın şekilcilik olarak kabul edilmesi doğru değildir. Müslümanların kutsal kitaplarına göre hayatlarını ikame etmelerindeki aksaklıklar eleştirilebilir, ancak bunun tamamını yobazlık ve sihirbazlık olarak kabul etmek doğru değildir. Yine dini nikâhın gereksiz olduğunu vurgulaması Kur’an’daki “mehir” kavramının da anlamını idrak edememiş olmak olarak görülebilir. Çünkü bu ilâhî bir emirdir. İlahi emir Müslümana farzdır. Müslüman olan bir kimsenin feraizi yerine getirmek mesuliyeti vardır.

Topçu, din adamlarının mesuliyetine de büyük önem vermiştir. Ona göre din adamının görevi sadece mihrapla minber arasında sıkışmış değildir. Toplumun her alanına nüfuz ederek eğitici vasfını gösterecektir. “Dilencilik, “büyücülük” ve “particilik” gibi rezillikleri ortadan kaldıracaklardır. İslam nurunun özü olan hürmeti topluma din adamları aşılayacaktır. Din adamları dernekler gibi sivil toplum kuruluşlarına önderlik yapacak; şehirde, köyde, hapiste, hastanede insanlara yardımlarda bulunacaktır. Üniversite profesöründen akıl hastasına, şaşkın tüccardan sahipsiz gençliğe kadar her kesime sahip çıkacaktır. Her sosyal ve insanî araçlara bakacak; kitap, gazete, şiir, tiyatroya, sinemaya, sanata aşına olacaklardır. Her varlığın şahsına saygı gösterecekler, her varlığa kendi seviyesine inerek onun diliyle hemhal olacaklardır. Kötü olana, eşkıyaya, komüniste bile hakaret etmeyecekler, rahmet ve merhametle kalpler kazanacaktır. Ne olursa olsun kutsal davalarına para ve menfaati karıştırmayacaklardır (Şehsuvaroğlu, 2011:137).

3.1.6. Toplum ve Eğitim

Nurettin Topçu'nun “Yarınki Türkiye” olarak hayal ettiği toplum düzeninde eğitimin yeniden yapılandırılmasında ve işlevsel hale getirilmesinde üzerinde durduğu iki önemli konu vardır:

- 1) Bilim Eğitimi
- 2) Kişilik Eğitimi

Bilim Eğitimi; bilimsel bilgilerin ortaya çıktıkları dönemden bugüne değişmez kabul edilen kalıpların anılar şeklinde nakille sunulmasından ve bilimsellik özelliklerinin de zamanla değişebileceklerine inanmak, eleştirilebilir olduklarını kabul ederek yetkeci sultasından kurtarmak ilkesine bağlanmalıdır. Aynı şekilde kişilik eğitimi anlayışı, mesuliyet sahibi hareket insanı olan insanın ilkeli eylemlerle kendi olabilen şahsiyetli bireyler yetiştirmek anlayışı üzerine inşa edilmiştir (Sarıtaş, 2006:83).

Topçu, bir toplumun ıslahını eğitim kuruluşlarının ve eğitim sistemindeki gelişme ve ilerlemede görmüştür. Son üç asırlık süreci analiz ederek eğitim konusunun analizini yapmış, gerek farklı zamanlarda yazdığı yazılarında gerekse de Türkiye'nin Maarif Davası adlı eserinde sistemdeki eksiklik, aksaklık ve sorunları ele almış, bunları gidermeye yönelik çözüm önerileri sunmuştur. 17. Yüzyılın savaşlar ve mücadelelerle, 18. Yüzyılın devletteki bazı kurumlarda ıslahat çalışmalarıyla, 19. Yüzyılın ıslahat çalışmalarının yüzeysel olarak halka inilerek gerçekleştiğini, 20. yüzyılda ise bu yapılanların bir taklidinin tekrarlandığını savunmuştur (Topçu, 2017a:13).

Yapılan geliştirme ve iyileştirme çalışmalarının şekilcilikten ve taklitten öte geçmediği, yeni eğitim sistemlerinin uygulanmasında yeni pozitif bilimlere yer verilerek, bilim sevgisi ve öğretmenlere hürmeti içermediği, bilime araçsal bir yönelişle menfaat çerçevesinde bir anlayışla yaklaşıldığı görülmektedir. Pragmatist bir yaklaşımla kurgulanan eğitim sisteminde bilim ve tekniğin kutsallaştırılması, millî eğitim formatlı çalışmalar bile taklitçilikten öteye geçememektedir (Topçu, 2017a:14).

Topçu, milletin ruhunu eğitimin oluşturduğunu, millî bir kimliğinin olması gerektiğini; ancak Fransız, Alman ve İngiliz kültür ve eğitim sistemlerini taklit ettikten sonra Amerikan eğitim sistemine teslim edildiğini savunmaktadır. Bilim, teknik ve pragmatik ticari unsurlara dayalı Amerikan kültür, medeniyet ve eğitim anlayışının Türk milletinin anlayışıyla uyuşmadığını, manevi değerlerin bu şekilde yitirildiğini

belirtmektedir. Bu anlayıştan kurtulmak için yepyeni millî eğitim sistemi kurulması gerekmektedir. İlkokuldan üniversiteye kadar her basamağında bin yıllık millet iradesi ve bin dört yüz yıllık millet karakteri ile oluşmuş bir sistem kurmak gerekmektedir (Güneş, 2016:99).

Topçu'nun bin yıllık millet iradesi ve bin dört yüz yıllık millet karakteri ile oluşmuş bir sistem kurma idealinin bir takım parametrelerini belirtmekte fayda vardır. Bu parametreler:

1. Orta Asya'dan gelen asil Oğuz Soyu ile Anadolu'da yerleşik durumda bulunan milletlerin kaynaşması
2. Bin dört yüz yıldır Anadolu Milletine ruh veren İslam itikadı, iman ve inancı
3. Anadolu'nun milli coğrafya olarak vatan kabul edilmesi
4. Milli tarih şuuruyla aynı idealin, aynı ülkünün kabul edilmesi
5. Yarınki Türkiye ideali olan bu mefkûrenin toplumsal, politik, eğitim gibi bütün alanlarda bir düzen şeklinde tesis edilmesidir.

Yukarıda belirtilen parametreler “Yeni Türkiye” tasavvuru bağlamında değerlendirilmelidir. Orta Asya'dan gelen Türk soyunun Anadolu'da yerleşik halde bulunan Hititler gibi farklı soy, etnik kökenden gelen topluluklarla kaynaşarak yeni bir milleti inşa etmiştir. Baskın Türk dili ve kültürü ile yoğrulan bu topluluklar, İslam itikadı ile ruh bulmuş, ortak vatan ve milli tarih bilinci ile geleceğe dair bir ideal etrafında toplanmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte kurumlarda, devlet aygıtının yapılanmasında, sosyal hayatta topyekûn inkılaplar yapılmaya başlanmıştır. Bu sistemsel değişimde inkılâpların okullarda, eğitim sisteminde içselleştirilerek tam manasıyla verildiği savunulamaz. Millet bünyesinde inkılaplar ailede ve okullarda başlamaktadır. Okulların, milletin maddi ve manevi değerlerini yansıtarak kendine özgü millî okul kimliği kazanması gerekmektedir. (Topçu, 2017a:14).

Eğitim anlayışının pozitif bilimlerle tekdüze ve monoton olarak oluşturulmaması, metafizik ve ahlâkî prensiplerle yoğrulması gerekmektedir. Osmanlı döneminde medreselerinin diğer milletlerin gelişmelerine kapalı olması, batıdaki insan sevgisini kendi bünyesine aşılayamamış olması beraberinde milletin ruhunu bozulmasına neden olmuştur.

Eğitim sisteminde metotlu düşünmenin esas alınması önemlidir. Düşünüş tarzı olarak da kabul edilen metot, her alanda uygulanması gereken yöntem demektir. Eğitim, gençliğin eğitiminde, dini hayatta, dünya ve memleket konularında metotlu düşünmeyi gerektirmektedir. Okullardaki her bir derin müfredatı metotlara göre geliştirilmektedir. Eğitimci metotlu yaşamayı öğretmek her gün yeni gerçeklikleri göz önüne çıkarmakla mükelleftir. Düşüncenin hürriyeti, dıştan gelen hükmedici etkenlerden ve içten gelen ihtiraslardan korunma sayesinde sağlanabilecektir. Bütün otoritelerden ve içten gelen duygu ve menfaatlerden sıyrılma, gerçekliğe ulaşmayı sağlayacaktır. Bu, bir nevi ‘‘Rönesans’’tır. Bu, okulun yapabileceği bir iştir (Topçu, 2017a:88-89).

Topçu’nun eğitim sisteminde metotlu düşünmek esas alınmalıdır, şeklindeki söyleminden nitel bir yöntemden bahsedildiği anlaşılmaktadır. Onun eğitim sisteminde gördüğü problemlere çare arayışı noktasında bakıldığında problem çözme metodu üzerinde durduğu kabul edilebilir. Eğitim sisteminde gördüğü eksiklik ve aksaklıklara çare üretmeye çalıştığı görülmektedir. Bu çarelerden bahsedilecek olursa okul iki ana kaynaktan beslenmelidir. Bunlardan biri manevi olarak aşk ve inanç, diğeri ise dünyayı ölçüp gözlemleyebilen akıl yöntemlerinden yararlanmak durumundadır.

Okulda öğrenilen bilgiler bu iki kaynaktan beslenmeli ki öğrenme eksik kalmamış olsun. Bu şekilde bilgi bir tarafta kendi inanç ve kültürüyle diğeri taraftan akla dayalı sağlam bir temele sahip olacaktır. Böylelikle her alanda uygulanması gereken metotlu düşünme bağlamında eğitim sadece okul ile sınırlı kalmamalı; ailede, gençliğin eğitiminde, din eğitiminde, dünya ve memleketi ilgilendiren tüm alanlarda tatbiki şeklinde sistematize edilmelidir.

Topçu’nun düşüncesinde iki temel üzerine inşa edilecek bir eğitim sistemi görmek mümkündür. İlki ahlaki bireyler yetiştirmek için karakter eğitimi diğeri ise pozitif bilimler açısından fen ve teknik alanında uzmanlaşmayı gerektiren ve hayata hazırlayan tatbiki bilimlerin eğitimidir. Bu minvalde Topçu’ya göre okul bir usta çırak ilişkisiyle mürekkep bir mekândır, tezgâhtır. Usta vermekle, çırak almakla vazifelidir. Bu noktadan hareketle bu sistemin tesisi için geliş güzel tasarrufta bulunmak veya durumuna göre tavır almak yerine metotlu düşünmenin bir gerekliliği düşüncesi çıkarılabilir.

Topçu’da mektep, iki ana kaynaktan hem manevi olarak aşk ve inançtan hem de gözlemlenebilen dünyayı ölçüp biçen, aklın yöntemlerinden yararlanır. Mektepte

öğrenilenler bu iki ana damarla beslenmelidir ki öğrenme eksik kalmasin. Bunu yapmakla bilginin, hem kendi inanç ve kültürüyle tanımlanmış sağlam bir temele hem de aklın temel düşünme kurallarına dayanması sağlanacaktır.

Topçu, ‘‘Beklenen Gençlik’’ adlı yazısında genç nesillerin geleceğin tohumları olduğunu belirtmektedir. Tarihi süreçte dünyanın en müstesna ve en heybetli gençliğinin Türk gençliği olduğunu, bunun zamanla kaybolduğunu savunmaktadır. Bunun, ahlâkın yerine siyasetin tercih edilmesi, yeni fikirler yerine taklitçiliğin alması, gençliğin aşağılık duygusuna kapılması, herhangi bir çaba sarf eden bir kurtarıcı bekleyişinde olmaları, saf kadercilik ve sınırı olmayan bir özgürlük arayışından kaynaklandığını ileri sürmektedir (Güneş, 2016:98).

Topçu, gençliğin batı hayranlığı ve taklitçiliğiyle kendine olan öz saygısı ve özgüvenini yitirmiş olduğu savını öne sürmektedir. Batının bilim ve tekniğini alıp medeniyetini dışlamak mümkün olmayınca kabul edilen toplumsal kural ve kaideleri söküp atma hevesine kapılma, başarısızlığı beraberinde getirmiştir. Bu başarısızlıkta gençliğin siyasete meyletmesi, üretkenlik yerine taklitçiliğe özenmesi, iman ve inancından yoksun kendi eksikliklerini görmeyip vazife bilincini bir kenara bırakarak hürriyetlerini ön plana çıkarmaları, mesuliyetlerinden kaçmaları, düşmanlarıyla düşmanlarının silahıyla savaşıma çalışmaları gibi çok çeşitli etmenler etkili olmuştur (Topçu, 2017a:23-24).

Topçu, millî bir ruhu eğitimin yaptığını, eğitimin yozlaşmasıyla millî ruhun da çökeceğini, yükselmesiyle millî ruhun inkişaf edeceğini savunmaktadır. Bir milletin eğitimi hangi istikamete yönelirse millî ruhu da peşinden sürüklenmektedir. Son yıllarda millî ruhtaki bozulma ve yozlaşmanın sebepleri, eğitim sisteminin ruhsuz ve sosyal hayatla ilgisinin kesilmesi, eğitimin, bilim, fen ve teknolojiye endekslenmesi, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin eğitim siteminden çıkarılması, dildeki yozlaşma ve hikmet aşkının bitirilmiş olması şeklinde sıralanabilmektedir (Topçu, 2017a:32).

Topçu, okulu ruh hayatının bütün geçmişinin meyvelerini veren bir alete benzeterek, geçmişi olmadan bir okulun olmayacağını, geçmişi ve geleneği olmayan bir yerin okuldan ziyade bir konferans, bir okuma yeri veya bir oyun alanı olabileceğini belirtmektedir. Son dönemlerde yapılan denemelerin eğitimde bir uçuruma doğru sürüklendiğini göstermektedir. Aynı zamanda millî bir okul olan devlet okulunu mana âlemine yükselme, birliğe bir yönelme, kural ve disiplin olarak görmektedir. Bütün bu

unsurların bir araya gelişiyle ilâhî ve ruhanî bir mananın ruhlara sirayet ettiğini belirtmektedir. Ona göre okulu aşk beslemekte, düşünce yaşatmaktadır. Bunun yanında yabancı okulları ve özel okulları millî eğitimin bünyesinde birer zehirli mantar gibi görmekte, özel okulların ticaret yeri olduğunu, kazanma hırsıyla bu kurumların millî eğitimi katlettiğini savunmaktadır (Topçu, 2017a:63).

Topçu'nun özellikle vurguladığı okulu aşk beslemekte, düşünme yaşatmaktadır söylemi ile insandan başlayarak ilahi aşka meyleden bir zihniyetin mekânı kutsal bir mabet olarak görmesiyle açıklanabilir. Onun iki duvar arasındaki belirlenmiş mekânsal bir okul dışında, aynı amaçla bir araya gelen bir grup gencin kendi aralarındaki samimi istişareleri, insan ilişkilerindeki bakışı, ailedeki samimiyeti, dindeki manayı, İslam inancı ve millete aktardığı ruhu da bir okul olarak kabul ettiği görülmektedir. Okulun temelinde sevgi ve aşk bulunmakta, okul metotlu düşünme (problem çözme metodu) ile de yaşatılacaktır. Buradaki aşk insani veya vazife aşkından ilahi aşka meyleden bir özellik taşımaktadır. Bu, sadece bir tür alanla münhasır kalan bir aşk değil; sevgili, aile, mesleki, vatan, millet ve ilahi aşka da uzanan bir durum arz etmektedir. Spiritüalist bir bakış açısıyla ilintili olarak ferdi, gündelik, milli, toplumsal alandan da beslenen bu anlayışın temelinde ilahi aşk vardır.

Buradan hareketle Topçu'nun topluma insan yetiştirme düzeninde yeni nesillerin öncelikle sosyal yönden, akabinde bilim ve fen alanlarında yetiştiren mesleki bir eğitim öğretim sistemini esas aldığını görmek mümkündür. Bu sistemde özellikle belirttiği gibi bir eğitim felsefesinin temellendirilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Türk Milli Eğitim Sistemine bakıldığında bir asırlık zaman diliminde sistematik bir eğitim felsefesine 2023 Eğitim Vizyonunda ve son olarak Yeni Maarif Modelinde kısmen de olsa görmek mümkündür.

Topçu, bir ülkedeki yabancı okulların o ülkenin millî eğitimine ve millî kültürüne zarar verdiğini savunarak bunlara karşı çıkmaktadır. Ona göre bu yabancı okullar milletin millî mektebini yıkıcıdır; milletin kültürüne saplanmış bir hançer görevi görmektedir. Yabancı kültür dilenciliği yaparak Batılılaşmak mümkün değildir. Yabancı kültür, millî kültürün yalnızca kökünü kurutarak onu soysuzlaştıracaktır. Bu durumu, “deve hamuru yemekle deve olunmaz, deve olarak doğmak lazımdır” deyişiyle örneklendirmektedir. Yine çocuklarını yabancı dil öğrenmeleri için bu okullara gönderen insanları da pire uğruna yorganı yakanlara, bir avuç su için suda boğulanlara benzetmektedir. Onun için en esaslı okul millî okuldur (Topçu, 2017a:63).

Topçu'nun eğitim anlayışında muallim olarak tabir ettiği öğretmenin yeri de çok müstesnadır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinden dönerken yanındaki hocası Kemalpaşazade'nin atının ayağından sıçrayan çamurun kaftanını kirletmesinden sonra “bir âlimin atının ayağından sıçrayan çamur bizim için bir şereftir. Vasiyetimdir, öldüğümde bu çamurlu kaftanımı tabutuma seriniz” demesi öğretmene verilen değeri göstermektedir, anekdotunu temel alarak geçmişteki ataların nazarında öğretmenin yeri yüksektir, demektedir. Aynı şekilde öğretmen bir nakilci olarak hareket etmeyecek, edebiyat, felsefe, tarih gibi derslere vakıf, kendi ayakları üzerinde durabilen, kendi hayat kurallarını koyabilen bireyler olarak millî ve manevi bir ruh aşılayacaktır. Öğretmen beşikten mezara kadar süren eğitim sürecindeki bireylerin sorumluluğunu da omuzunda hissedecektir. Bireyler, nesiller, milletler, medeniyetler öğretmenlerin eseridir. Öğretmenlik aşk, sevgi, fedakârlık ve sabır işidir, bir sanatkârlıktır (Topçu, 2017a:67).

Öğretmenliği aşk, sevgi, fedakârlık ve sabır işi, bir sanatkârlık olarak gören Topçu, kırk yıl boyunca bu mesleği icra ederken her sınıfa girerken bir mabede girer gibi girdiğini belirtmektedir. Onun yaş haddinden emekli olduğu güne kadar sınıftan, okuldan ve öğrencilerinden kopamaması da bunun bir göstergesidir. Sanatkârlık olarak gördüğü öğretmenliği nesilleri yetiştirirken bir sanatçı hüneri, titizliği ve sabırla eserler vermeye çalışması anlamı çıkarılabilir.

Okulu bir çırak yetiştirme tezgâhına benzeten Topçu, öğrenciyi çırağa, öğretmeni ustaya benzetmektedir. Böylelikle öğrenci öğretmenden bir çırağın ustasından aldığı iş ahlâkını, disiplini, bilgi ve becerileri yaparak yaşayarak almış olacaktır. Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi eğitimi sanatkârlık gören bu anlayış, usta çırak ilişkisi bağlamında değerlendirmektedir. Bu minvalde öğretmen bir usta marifetiyle yeni nesilleri yetiştirmiş olacaktır. Bu nesiller milli tarihinin, manevi değerlerinin ve gelecek kurgusu, ideali olan bir şuurla bilim ve teknikte alanında da kendini yetiştirmiş bir karakterli şahsiyet kimliği kazanacaktır. Buradan hareketle sosyal bilimci olan Topçu'nun eğitim sistemin teori ile pratiğin birlikte uygulanması gerektiğini savunmaktadır.

“...sapkın bir neslin kurtarılması için ona iman ve ilham teklif etmeden çok evvel ilim ve hakikat sevgisi aşılamalı. Tecrübenin, içsel olsun dışsal olsun, akla nasıl dayandığını göstermeli, aşkımızın kaynağına doğru yürürken aklın rehberliğini asla ihmal etmemelidir. Hepimizi ikaz için bir Sokrat bize yeterdi. Ama vücuda bağlı

isteklerimizin hücumundan korunmamız için çok peygamberler gelmiş, binlerce ruh sahibi kahraman bu aşkın şehidi olmuştur. Gitgide duyularıyla vücudunun esiri ve gölgesi olmaya namzet yapılan gençliğimizi bu korkunç eğitim denemesinden kurtaracak ruh dünyasının istiklal savaşı, şu iki beldenin fethini istiyor: Akla kavuşmak, ilhama kavuşmak. Aklımız tehlikededir, ilhamımıza suikast yapılmıştır. Hareketle duayı birleştirelim, cihat ile secdeyi birleştirelim. Böyle bir seferberliğe hazırlayalım. Dinci de aklı inkâr ediyor, inkılapçı da akla hakaret ediyor. Tedris tarzını değiştirelim, hayat tarzını değiştirelim, hareket tarzını değiştirelim. Bizden bin çeşit kıtal ile çalınıp imha edilmek istenen aklımızı kurtarmaya çalışalım; zira yeryüzünde ebedi saltanatın sahibi gerçek sultan odur” (Topçu, 2016c:91-92).

Yukarıda görüldüğü gibi Topçu’nun eğitim anlayışında sadece aklın önemsendiği, ilk ve tek kaynak olarak aklın kabul edilmesi tasvip edilmez. Zekânın duyguyla birlikte eğitimde kullanılması ve eğitilmesi, ruhun da bütünsel olarak eğitimini sağlayacaktır. Bunun da günümüzdeki modern eğitim anlayışındaki kapsayıcı ve bütünsel eğitim anlayışıyla örtüştüğü kabul edilebilir.

Topçu, kadınların eğitimine de büyük önem vermektedir. Yarının insanlarını yetiştirecek kadınların, donanımlı, bilinçli ve eğitilmiş olmaları şarttır. Çünkü eğitimin ilk başladığı yer ailedir. Bir erkek evlat yetiştirmenin bir insan yetiştirmek; bir kız evlat yetiştirmenin bir aile hatta bir millet yetiştirmek anlamına geldiği düşünüldüğünde kadının eğitiminin toplumda ne denli önemli olduğu anlaşılacaktır (Topçu, 2017a,100).

Topçu, çocukların eğitiminde ekonomik hayatı ön plana çıkarmanın yanlış olduğunu ifade etmektedir. Ona göre okulda öğrencilerin idare ve öğretmenlerle birlikte iş bölümü yapılarak çalışmalarını öğrencilerin idare ve öğretmenlere saygısını azaltmıştır. Teorik olarak idealin genç dimağlara aşılması yeri olan okullarda pratik sporlar, izcilik uygulamasının jimnastik adı altında okula sokulması fikir adamı yetiştirme idealini okulda çürütmüştür. Okullardaki sosyal etkinlik ve eğitici kolların öğrencilerin derslerinin aksamasına neden olduğunu iddia etmektedir (Topçu, 2017a:105).

Topçu’ya göre öğretmenlik, mesleğine imanı, felsefesi ve davası açısından bakmaktadır. Ona göre öğretmen medeniyet kurucudur. Nesillerin ruhlarını yoğurarak yetiştiren, “Yarının Türkiye’si”ni inşa sürecinde en kutsal ve muteber vazifeye kalbini ve ruhunu vermiş mesuliyet sahibi sanatkârdır. Öğretmen öğrencilerine bilmediklerini aktaran bir aracı değil, onların zihinlerini, kalplerini aşılayarak düşüncelerini,

hissetmelerini öğretmekle mükelleftir. Maaşının azlığı veya çokluğuna takılmadan fedakârlık ve sabırla nakış işleyen bir sanatkârdır. Toplumda her görülen yanlışlıklardan aksaklıklardan, eksikliklerden kendini mesul hisseden gönül insanıdır (Birgül, 2017:275-276).

Topçu'nun ideal toplum düzeni, “Yarınki Türkiye” tasavvurunda ana hatlarıyla belirlediği, Anadolu'nun toprağında yoğrulan bir kan birliği, toplumun refahı için harcanan emek ve alın teri, bin yıllık bir millî tarih şuuru, ebedi bir ruh, hâkimiyeti olan bir devlet mefkûresi, sosyal adaleti temel alan bir ekonomik sistemi mündemiç bir tasarımıdır. Bu düşüncesi ömrünün sonlarında oluşmuş değil, yazdığı bütün yazılarında var olan bir yeni toplum düzeni idealidir (Konukman, 1976:69).

Sonuç olarak, Topçu'nun topluma insan yetiştirme düzeninde milli bir ruhla, şuurlu bireylerin eğitime önem verilmesi gerektiği çıkarılabilir. Geçmişini unutmayan anı en iyi şekilde idrak edebilen ve geleceği tasarlayabilen ideal ve ülkü sahibi bireylerin yetiştirilmesi önem arz etmektedir. Batılılaşma ile öz benliğini kaybetmeyi bilim ve teknikten de vaz geçmeyen bir zihniyet oluşmalıdır. Onun eğitim öğretim sisteminde önemseydiği ilk düstur budur. Bundan sonra sosyal, mesleki, fen ve teknik alanlarında yapılacak programlar bu ilke üzerine inşa edilmelidir. Liselerde teknik, spor, kulüp çalışmaları ile öğrencilerin çok fazla uğraştırılmaması gerektiği savıyla hareketle milli bir mefkûre aşılınmış bir neslin yetiştirilmesini önemsemektedir. Sonraki eğitim öğretim süreçlerinde ise diğer alanlarda uzmanlaşmanın önemi üzerinde durmaktadır.

3.2. Nurettin Topçu'nun Devlet Anlayışı

3.2.1. Devlet Nedir?

Devlet, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan bir toplumun istikrar ve düzeni sağlamak için insanlar arası ilişkileri yazılı olarak belirleyen, yaptırım gücü olan, bireylerin hak, görev ve sorumlulukları güvence altına alan otoriter, kurumsal ve sistemli güç olarak tanımlanabilmektedir. Bu kurumsal yapı, belli bir zaman ve mekânda hüküm süren, normlar belirleyerek uygulanmasını denetleyen, uyulmadığında yaptırım uygulayan belli bir topluluğu başka topluluklara karşı koruyan egemen güçtür.

Tarihi süreçte farklı düşünürlerin devlet konusunda farklı ve özgün görüşleri olmuştur. İlkçağ filozoflarından Platon, “Devlet” adlı eserinde ideal devletin nasıl olması gerektiğini belirtmiştir. O devlette sosyal sınıfların gerekliliğini savunmuş, bunu

da toplumdaki iş bölümü ihtiyacından kaynaklandığını ifade etmiştir. Devlet ile toplum arasındaki benzerlikten hareketle devletin insandan büyük olduğunu belirterek “biyolojik devlet” teorisinden bahsetmiştir (Platon, 2004:369).

İbni Haldun ise devleti tanımlarken, insanların tek başlarına yaşayamamaları ve birlikte yaşamın bir ihtiyaçtan doğduğunu varsayımından hareket etmiştir. Şehir yaşamını süren insanların birbirlerine yapacakları zararları devletin ve güçlü hâkimlerin önleyebileceğini belirterek devletin gerekliliğini vurgulamıştır. Bununla birlikte “her devletin ülkelerden ve illerden alabileceği bir hisse vardır, bundan fazlasını alamaz” diyerek her devletin doğal bir sınırının olduğunu ifade etmektedir (Haldun, 1982:492).

Farabi’nin devlet konusundaki görüşlerine bakıldığında Platon ve Aristoteles’in etkilerini görmek mümkündür. Bu filozofların görüşleri ile İslam düşüncesini bağdaştırmaya çalışmıştır. Ütopik eseri olan “Medinet’ül Fazıla”da ifade ettiği gibi en uygun devlet şekli olarak “şehir devleti”ni kabul etmektedir. Ona göre devletin temelinde insan ve insanın mutluluğu esas alınmalıdır. Devletin amacı toplumda insanların birlikte saadet içinde yaşayabileceği bir düzeni kurmaktır. Toplumdaki bu işbirlikçi yaklaşımla saadete ulaşmaya çalışan insanlar erdemli milleti, erdemli milletler de erdemli dünyayı oluşturacaktır (Farabi: 2001:79).

Toplumsal sözleşmecî teorisyenler olarak kabul edilen ve bilim dünyasına önemli katkılar sunan Thomas Hobbes, John Locke ve Jean Jacques Rousseau, devletin nasıl ortaya çıktığı ile ilgili değil, devletin temelinde ne olması gerektiği üzerinde fikirler beyan etmişlerdir.

Hobbes’a göre devlet insanları baskı ve zorbalıktan kurtulmak için insanlar devleti ihtiyaç gördükleri için kurmuşlardır. “İnsan, insanın kurdudur” diyerek doğal hayatta insanların hayatları güvence altında değildir. Ona göre güçlü zayıfı ezmekte, herkes herkesle bir savaş halinde bulunmakta ve bundan da bir kargaşa çıkmaktadır. Bu kargaşadan kurtulmak için insanlar bazı yetkilerini “Leviathan”’a devretmişlerdir. Bu minvalde devlet barış ve güvenliği sağlamak için kurulmuştur (Hobbes, 1993:94).

Bir diğer sözleşmecî düşünür olan John Locke’a göre özgür olarak doğan insan Hobbes’un aksine kargaşa halinde olan bir doğa yerine barış ve düzenin var olduğunu savunmaktadır. Ona göre devlet yalnızca kendi sivil çıkarlarını korumak ve geliştirmek için oluşturulmuş bir insan toplumdur. Aynı zamanda liberal bir düşünceye sahip olan

Locke’a göre devlet, insanın doğuştan gelen bazı temel haklarını (yaşam, özgürlük ve mülkiyet) güvence altına alan bir otoritedir (Locke, 2009:32).

Hegel devleti temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan bir otorite değil, olması ve korunması gerekli olan bir üst yapısal değer olarak ifade etmektedir. Bireyin özgürlüğü ancak devletin varlığıyla sağlanabilir. Başka bir deyişle devlet birey için değil, birey devlet için vardır. İnsanın ve toplumun temel gayesi devletin varlığını korumak ve devamlılığı sağlamak olmalıdır (Coşkun, 2009:144).

Max Weber, devleti erki kullanma tekeline sahip bir örgütlenme olarak kabul etmektedir. Ona göre devletin yegâne görevi, toplumda birlik ve düzeni sağlayacak olan meşru otoriteyi kurmaktır. Devletin sahip olduğu erk, egemenlik, halk ve yönetim gibi değerler zamanla değişime uğrayabilmektedir. Modern devlet ise meşru güç tekeline sahip bu örgütün belirli sınırlar dâhilinde kullanımında mümkün olmaktadır (Belli, 2016:71).

Marksist düşünce sistemine göre ise toplumda bulunan sınıfsal yapı devleti ortaya çıkarmıştır. Ekonomik çıkarlar için sınıflar arasında çıkarılan çatışmaları sonucunda üretim araçlarına sahip güçlü sınıflar zayıf sınıfları sömürmektedir. Bu anlayış Komünist Manifesto ’da “Günümüze kadar ki bütün toplumların tarihi, sınıf savaşlarının tarihidir” şeklinde yer almaktadır (Marx-Engels, 2011:116).

Ziya Gökalp’in devlet görüşü toplumcu bir temellendirme üzerine inşa edilerek milliyetçilik ile bütünleştirilmiş bir ulus devlet yapısının inşası şeklinde kabul edilebilir. Toplumsal düzen ile ilgili çıkarımlardan yola çıkarak toplumdaki bireylerin ortak olarak kullandıkları dil, inanç, ülkü, folklor gibi kültürel öğeleri birleştirici unsurları milliyetçilik ve Türkçülük ile bağdaştırarak devlet ile ilgili görüşlerini oluşturmuştur. Devletin mutlaka ulusal ülkülere dayanması ve her devletin yaşayabilmesi için kendine ait bir vatanı olması gerektiğini ifade etmektedir (Gökalp, 2007:75). Devleti ulus devlet şeklinde tasavvur eden bir görüşle hareket eden Gökalp, devleti yöneten erk olan hükümetin görevinin yalnızca hukuki yetki ve sorumlulukları yerine getirmek olduğunu, bunun dışındaki bilim, sanat, din ve fen konularında teşvik edici olmakla sınırlı kalması gerektiğini savunmaktadır (Duru, 1949:91).

Topçu ise devleti belirli sınırları olan topraklarda egemen insanların oluşturduğu birlik olarak tanımlamaktadır. Millet iradesinin yansıdığı yerdir. Millet varlığının ruhu

olup tek başına vatan cansız bir ceset, millet onun hayatı, devlet ise onun ruhudur. Devlet, milletin şuurudur (Ünal, 2010:471).

Devleti, millet bedeninin ruh kazanması ve ilâhî bir ruhun millete beden giydirmesi olarak kabul eden Topçu, bu ruhun kaynağının millet olduğunu ifade etmektedir. Milletten ortaya çıkan bu mistik ruh, devlet olarak cisimleştikten sonra onu yetiştirici görevi üstlenecektir. Onu yetiştirmek, yaşatmak ve onu yüceltmek devletin asli görevi haline gelecektir. Nerede bir devlet varsa orada hayat ve ruh sahibi devleti görmek mümkündür. Milletten doğan devlet sonrasında milleti yetiştiren okul haline gelmektedir. Böylelikle yeni nesillerin ve topyekûn milletin terbiyesi, eğitimi ve yetiştirilmesi devlet tarafından icra edilmektedir (Topçu, 2016c:52).

Topçu, Devletin tanımında üç temel ilkeden bahsetmektedir: Belirlenmiş toprak tanımıyla vatan, o topraklarda yaşayan insanlardan millet, insanların hâkimiyeti ile de millî egemenlik devletin var olmasının asli ilkeleridir. Devletin temelinde ve varlığının hikmetinde tam hâkimiyet ve otorite esaslarını kabul etmektedir.

3.2.2. Yeni Bir Devlet Modeli

Nurettin Topçu'nun düşünceleri deruni bir bakış açısıyla irdelendiğinde Türkiye (Anadolu) toprak-memleket-vatan; cemiyet-cemaat-toplum olarak Türk Milleti, insan-şahsiyet olarak kendisini görmektedir. Bunların ruh kaynağı ise “İslam”dır. Ona göre Türkiye’de İslam olmadan vatan, millet ve insan varlık olarak bugünkü manasıyla ortaya çıkamaz (Kara, 2006:246).

Topçu'nun devlet düşüncesinde yaratılanların en şerefli olan insanın fert ve şahsiyet olma arayışında devletin konumu nedir? Sorusuna verilen yanıt ile İslam-Selçuklu-Osmanlı tarihinden mülhem bir şahsiyet kazanmış olan hâkimiyet sahibi, idare edici iktidarın cisimleşmiş hali öne çıkmaktadır

Topçu devleti iradenin Allah’a ulaşmak için yaptığı harekette son durak olarak görmektedir. Ona göre devlet Allah’a doğru olan bir yoldur. Din Allah’ın emrettiği, devlet ise onun o yoldaki hareketidir (Kara, 2006:246).

Topçu bireycilikten Allah’a doğru iradenin hareketinde birtakım duraklar olduğunu ifade etmektedir. Bunlar:

- 1.Fert veya şahsiyet olan insan,

- 2.Aile,
- 3.Cemaat- cemiyet veya millet,
- 4.İnsanlık
5. Devlet
6. Allah ve Sonsuzluk

Görüldüğü gibi insanın Allah’a ait olan iradesindeki hürriyetin neticesinde ilâhî mertebeye ulaşmak için insanın yaptığı hareketin ilki insanla başlar, Allah’a ulaşmadan önceki son durak devletten geçmektedir (Kara, 2006: 247).

Topçu, Hegel’i referans alarak “devlet ilâhî iradenin yeryüzündeki yansımasıdır” anlayışını benimsemekte, devleti millî şuur ve millî iradenin görüldüğü yer olarak kabul etmektedir (İşler, 2021: 156).

Buna göre devletin inşasında birtakım dinamikler vardır.

Bunlar:

1.Devlet varlığının esas unsuru olan “otorite”dir. Otorite insanın hâkimiyet ve irade kavramlarıyla ilişkilendirilebilir.

2. Merkeziyetçilik adalet ve sorumluluk prensipleriyle bir ahlâk nizamı olarak sistemleştirilmiştir.

3.Halkın tüm ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan sorumluluk bilinciyle kul hakkına büyük önem veren totalitarizmdir.

3.2.3. Devletin İlkeleri

Devletin tanımı yapılırken bir devlette olması gereken en önemli vasıflar da belirtilmektedir. Nurettin Topçu düşüncesinde ideal devlette bulunması elzem olan bazı vasıflar vardır. Devletin üzerinde hüküm sürdüğü topraklarda ve bu topraklarda yaşayan insanlar üzerinde tam hâkimiyet sağlayabilmesi demek olan otoriterlik, hükmettiği toplumda vatandaşlara karşı sorumluluklarını içeren mesuliyet ruhu ve temelinde olması gerekli olan, onu temsil eden görevlilerde de bulunması gereken “devlet terbiyesi” de denilen ahlâk şeklinde sıralanabilmektedir.

Topçu, devletin vatan, millet ve milleti idare eden iktidar yani hâkimiyetle kendini gösterdiğini ifade etmektedir.

3.2.3.1. Hâkimiyet

Topçu, devletin bekası ve varlık sebebi olarak gördüğü hâkimiyetin olmadığı yerde devletin de olamayacağını, hâkimiyetin zayıf olduğu yerde devletin ve onu idare eden kuvvetin de zayıf olacağını savunmaktadır. Vatan, millet ve otorite üçlüsünde en önemlisi olarak manevi kuvvet olarak otoriteyi kabul etmektedir. Devletin yüceliğini görmek için onun toprak parçası alanının büyüklüğü ya da yaptığı icraatlardan ziyade kanunları tatbik ederken kırsalda şehirde kolluk kuvvetlerinin güç ve adaletini görmek yeterlidir. Polis ve jandarma gibi devletin gücünü kullanan kolluk kuvvetlerin kanun kabul edildiği yerler ideal devletin vatanıdır. Bu kuvvetler kanunların uygulayıcı konumundan çıkarak zulümle iş yaparsa ya da halk bunlara itaat etmezse devlet içten yıkılacaktır (Ünal, 2010:471-472).

3.2.3.2. Mesuliyet

Devlet'in zulüm eden bir güç olmasını engelleyecek olan ilke mesuliyettir. Sorumlu olduğunu hisseden bir anlayış görev ve sorumluluk bilinciyle adaleti tesis etmekle mükellef olduğunu idrak edecektir. Mesul olduğunun bilincinde olmayanlar zulüm yapma yanlışına düştükleri halde, gelecekte hesap vereceğini bilen mesul insanlar ise adalet ölçüsünden şaşmayacaktır.

Topçu'ya göre devlet gemisinin dümenini bir gün bile çeviren bir kimse, o günün akşamında onun hesabını verebileceği bir mekanizma inşa edilmelidir. Her yetkili kullandığı yetkilerinin hesabını da verebilmelidir. Yoksa devlet bir ziyafet sofrası değildir ki herkes onda oturup yesin, içsin; sonra kalsın gitsin. Devleti han-i iştiha olarak gören, “devletin malı deniz yemeyen domuz” şuarsuzluğuyla hareket eden haris insanların devleti ele geçirebileceği, öğrenim çağındaki gençlerin ilim öğrenme ideallerini bırakarak istek ve arzularının peşine düşebilecekleri uyarısında bulunmaktadır (Topçu, 1978:118).

Devlet fikrini mesuliyet fikrinden ayırmak mümkün değildir. Devletin mesuliyet sahibi olması, hâkimiyeti elinde bulunduranların hükmettikleri zümreye söz vermesidir. Verilen sözün yerine getirilebilmesi için devlette bir iktidar hiyerarşisinin teşekkülü

ortaya çıkmaktadır. Bu yönetimdeki hiyerarşi hükümettir. Hükümet bir yönetim düzeni olup devletin aklı demektir. Devlet bir irade, hükümet ise onu düzenleyen, harekete geçiren aklı gibidir. Devletin mesuliyeti onu idare eden iktidarın yani hükümetin görevi haline gelmektedir. Devleti idare edenlere “devleti adam” demenin doğru olmadığını belirten Topçu, bunun yerine “mesul insan” demek gerektiğini ifade etmektedir. Böylelikle devletin mesuliyet iradesini kullanan devlet adamları, mağrur değil, fedakâr bir şekilde hizmet etmeye çalışmalı, kendi menfaatleri yerine toplumun selameti için yaşamalıdır. Milletin iradesini temsil eden milletvekilleri ve bakanlara az maaşlı, mütevazı ve mesuliyeti çok olan insanlar olmalıdır. Hatta mümkünse milletvekilliği gibi en yüksek makamların maaşsız, çıkarsız, şöhretsiz olması sağlanmalıdır. Onun ancak ahlâkî ve toplumsal itibarı olan bir şöhreti olmalıdır. Çünkü o makam şöhret makamı değil mesuliyet makamı olup sınırsız bir korunma zırhından uzak olması gerekmektedir. Milletvekilleri kendilerine iradelerini teslim eden milletin gücünden ve iradesinden korkmalıdır (Topçu, 2016c:59-60).

3.2.3.3. Ahlâk

Nurettin Topçu’nun devlet anlayışının temelinde ana ilkelerin en önemlilerinden biri ahlâktır. O ahlâkî İslam’ın özü, ruhu ve bizzat kendisi şeklinde ifade etmektedir. İslam ruhu ile yoğrulmuş bir ideal toplum düzenini kurmak onun esas davasıdır. Ahlâkî dinden, dini ahlâktan ayırmayı insanın iç dünyasını kendinden ayırmaya benzeterek, bunun mümkün olamayacağını savunmaktadır. Bununla birlikte onun bütün davasının İslam ahlâkına dayanan bir toplum düzeni kurmak olarak kabul etmek mümkündür (Ünal, 2010:474).

Ahlâk bireyden millete, devletten topluma, ekonomiden tarihe, sanata, dine kadar her alanda bunların baş tacıdır. Her alanda bunlardan daha güzel ve gerçek bir haslet yoktur. Ahlâk bir değerler sisteminin metafiziğidir. İster kaynağı dinden ister başka bir yerden olsun her ahlâk bir değerler sisteminden karakterini almaktadır.

Topçu’ya göre insanlığın ahlâkî İslam ile Kur’an ile birlikte en yüksek olgunluğa ve mükemmel olana ulaşmıştır. Müslüman olmak aynı zamanda ahlâklı olmayı, ahlâkî hem düşüncelerinin hem de davranışlarının temeli yaparak ona göre yaşamayı gerektirir. Peygamber’in “huy güzelliği” vurgusu da ahlâkî yaşam biçiminin tatbik edilmesinde ahlâkın önemine yapılan bir atıftır (Yetim, 2017:16).

Topçu iktidarın kaynağı olarak yönetilenlerin mutlak itaatini görmektedir. İtaat ise irade ile alakalıdır. Devlete esas özelliği veren ve bir süreklilik arz eden unsur millî irade meselesidir. Ona göre önemli olan devletin şekli değil onun idare edenlerin iradeleriyle değer kazanmasıdır. Devletin şekli değişebilir ancak devletteki iradesi iktidar ve otoritedir. Yaptığı her işte sorumluluk bilinciyle otoriteyi içselleştiren, yaptıklarından bir gün sorgulanacağını idrakinde olan, yıkıcı kuvvetleri önleyebilen büyük insanlar devletin yönetiminde/başında olursa en iyi devlet idaresi gerçekleştirilmiş olacaktır.

3.2.4. Milli Devlet

Nurettin Topçu'ya göre ideal devlet, millî devlettir. Millî devlet milletin asırlardır iradesini dış etkilerden koruyan ve bunu yaşatan devlettir. Gücünü bin yıllık alın terinden ve hak için kılıçla akıtılan kandan almaktadır. Millî devlet iradesini temsil eden Osman Gazi, Yıldırım Bayezid, Yavuz Sultan Selim gibi kahramanların iradesinden Hüseyin Avni'nin Erzurum Kongresindeki azmi ve aşkından, Mehmet Akif Ersoy'un imanından çıkaracak olan insanlar kuracaklardır (Topçu, 1978:108).

Ona göre millî devlet milletin menfaatlerini ön planda tutan, yabancı devletlere boyun eğmeyen, onlarla yarışmaya girmeyen, halkını en iyi şekilde yaşatmayı önceleyen, iradesi mesuliyetle yoğrulmuş, en üstten en alt tabakalara kadar ulaşmak için çalışan, zorbalıkla değil hukukun üstünlüğüyle hareket eden, basın ve yayını millî terbiye ile okul gibi toplumu aydınlatan, gençliği ilim ve irfanla yoğuran, özel okullarla paralı eğitimi kabul etmeyen, iş ve beyin göçüne müsaade etmeyen toplumcu bir mekanizmayı andırmaktadır (Topçu, 1978:106).

Topçu'ya göre millî devlet kendi öz diline gereken önemi veren, okullarında ve kültürel hayatta yabancı dillere öncelik vermeyen devlettir. Sosyal hayatta yabancı kültürlerin esaretine izin vermemelidir. Kültürü teknikten üstün tutmalı, bilimsel gücü hâkim kılmaya çalışmalıdır. Toplumdaki sınıf farklılıklarına bakmaksızın kanunlar karşısında herkesin eşit kabul edildiği bir sistemi tesis etmelidir. Millî devlet paranın, sermayenin, kalabalığın, ya da çoğunluğun değil, hak ve hakikatin devletidir. Millî devlette bilim ve teknikten önce insan ve ahlâk gelir (Topçu, 1978:110).

3.2.5. Batıcılık

Batıcılık veya Batılılaşma bir akım olarak toplumsal hayatta akıl, bilim ve tekniğe dayalı bir sistem kurma, insan hakları odaklı özgürlük ve eşitlik ilkeleri baz alınarak bireysel veya toplumsal alanda bilime uygun bir arayışı ifade etmektedir. Türkiye’de batılılaşma sorunsalı yaklaşık olarak iki asırdan fazla süregelen bir süreçte irdelenmektedir. Bu bağlamda batılılaşma bireysel ve toplumsal alanlarda demokratik siyasi değişimler, iktisadi alanda sanayi ve teknoloji alanında ilerleme, düşünsel alanda bilimin rehberliğinde hayatın yeniden tesis edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Ergün, 19990:435)

Osmanlı devletinin duraklama döneminden itibaren düşünürler, siyasiler ve bilim insanları geri kalmışlığın sebeplerini batı medeniyetinde bulmaya çalışmış bu alanda çok fazla araştırma, inceleme ve uygulamalar yapmışlardır. Özellikle askeri alandan bilim ve teknolojiye kadar çok farklı arenada batı medeniyeti seviyesine çıkmak için neler yapılmalıdır, sorunu üzerine odaklanmıştır. Batılılaşma tekniksel bir uyum sağlama mıdır? Yoksa bir medeniyetten diğerine geçiş midir? Batı medeniyeti seviyesine çıkmak için Doğu medeniyetini terk edip tamamen Batı medeniyetini kabul etmek mi gerekir? Bu sorulara cevap vermek kolay olmamıştır (Tunaya, 1960, s.19).

Batıcılık düşüncesi üzerine çalışmalarıyla ön plana çıkan ve Batılılaşmanın gerçekleşmesi için fikir beyan eden ilk dönem düşünürleri arasında Dr. Abdullah Cevdet’i, Celal Nuri, Kılıçzade Hakkı ve Tevfik Fikret’i görmek mümkündür. Bu düşünürler batıcılık fikrinin hararetli düşünürleri iken bunlara karşıt fikirler beyan eden Namık Kemal, Ziya Paşa ve Ahmet Mithat Efendi gibi düşünürleri de görmek mümkündür.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte batılılaşma siyasi, hukuki, sosyal ve kültürel hemen hemen bütün alanlarda tesis edilmeye çalışılmıştır. Din kaynaklı referanslar yerine bilim esas kabul edilmiş, sekülerleşmenin hızlı bir şekilde topluma tatbiki gerçekleştirmeye çalışılmıştır. Bu noktada direnç noktaları ortaya çıkmış olsa da bu yeni düzen tasarısının önünde hiçbir güç duramamıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün liderliğinde “muasır medeniyetler seviyesine çıkmak” ulaşılması istenilen nihai hedef olarak belirlenmiştir.

Yeni düzenin kurulmasında batı medeniyetinin her alanda örnek alınmasını uygun görmeyen düşünürler de fikirlerini beyan etmişlerdir. Özellikle, Mehmet Akif

Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek ve Nurettin Topçu bu konuda oldukça sert eleştirilerde bulunmuşlardır.

Bu düşünörlere göre batı medeniyeti son üç asırdır, bilimsel ve teknolojik gücü eline alarak dünyanın öteki tarafını hegemonyası altında baskılamış, kimi zaman zoraki kaynaklarına el koymuş, kimi zaman açık pazar olarak gördüğü her ülkeyi bir şekilde istila etmiştir. Bu gücünü oluşturduğu medeniyeti, bilime, düşünceye ve nihayetinde akla dayandırması ile gerçekleştirmiştir. Batı akıli hegemonik bir güç haline getirirken neden doğu medeniyetleri geri kalmıştır? Diğer yandan akıli, bilimi ve teknolojiyi kullanan batı bunu kendi sınırları dışında ezme, dışlama, baskılama, emperyal faaliyetlerle belirli, sınırlı bir niceliğin kalanların dörtte birine galebe çalması sorgulanmalıdır. Doğü romantik ve duygusallığından uyuşukluğuna devam ederken batı maddeyi ön plana çıkararak bilimsel bilgiyi inanç haline getirmiştir (Tozlu, 2006:54).

19.yy. ve sonrasında batıya, batının bilim ve teknolojisini öğrenip kendi ölkelerine geri dönerek öncü olacak bir atılım gerçekleştirecek insanlar, batının özgürlük ve maceraperest tarafına meftun olmuş, melankolik, umutsuz bir şekilde ya kendini avutmuş ya da kendi kültürünü ve yaşayış biçimini aşağılık derecesinde görmüştür. Daha sonraları aydın kesim olarak belli bir zümreyi oluşturacak ve kendini elit kabul eden zümre kurtuluşu batının taklitçiliğinde görmüş, kendine ait olanı hor görüp tamamıyla kurtulması gereken hastalıklı organlar olarak görmüştür. Batının medeniyetini, bilim ve teknolojisini alırken topyekûn kültürünü ve folklorik değerlerinin de alınması gerektiğini savunmuşlardır. Bu taklitçilik ve/veya nakilcilik bünyeye uyma noktasında arızalar meydana getirmiş, doğu asla ne kendi olabilmiş ne de kendi olarak kalabilmiştir.

“Bizim felsefemiz yok, imanı kaybettik, vaziyetimiz daha müşküldür. Her anda tatminsiz taklitçilikteyiz, taklit etmiyoruz dediğimiz zaman yine taklit ediyoruz. Taklit ediyoruz da bunun farkında değiliz. Asıl hasta, hastalığını bilmeyendir. Mektebimiz, derneğimiz, siyasetimiz ve bütün kafamız taklit makinasından çıkmıştır” (Topçu,2017c:85)

Topçu, Batıcılık hareketinin sebep olduğu yıkımın üç aşamadan geçtiğini savunmaktadır. Ona göre ilk yıkım “cılız, cesaretsiz, imansız ve bitik” gençliğin ortaya çıkmasına sebep olan kendi öz kaynaklarından uzaklaşarak Batıya yönelmiş pozitivist ve materyalist bataklığa saplanmış olan Servet-i Fünun akımının temsilcileri tarafından

gerçekleştirilmiştir. Tevfik Fikret, Baha Tevfik, Ahmet Nebil, Beşir Fuat gibi düşünür ve yazarların, Halit Ziya Uşaklıgil'in Mai ve Siyah adlı romanındaki Ahmet Cemil karakterinin temsil ettiği zihniyet, bir buhran devrinin eserlerini vererek kurtuluşu yanlış yerde aramışlardır. Batıdan gelen ikinci yıkım, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan cesur ve hareketli gençlik büyük umutlarla beklenirken, onların ortaya çıkışı imana değil, kaba kuvvete dayanmıştır. Bu gençlikten umut edilen ruh hamlesi taklitçilikten dolayı gerçekleşmemiştir. Üçüncü yıkım ise ilk ikisinin sonucu olarak ortaya çıkan, Batıdan alınan bedensel hazları doyurucu bir tür hayat gerçekliğinin yaşanmasıdır (Topçu, 2017a:22).

Topçu, Türkiye'deki aydınların farklı, bölük pörçük, çatışma halinde birbirini yıkmaya çalışan paradigmalara sahip insanların savunduğu, Osmanlıcı, İslamcı veya Milliyetçi/ırkçı ideolojilerin hiçbirine sırtını dayamamış, farklı bir kurtuluş reçetesi sunmuştur. Onun kurtuluş için savunduğu görüş, bin yıllık Anadolu coğrafyasında asil Oğuz Türklerinin daha önce buralarda yaşayan insanlarla kaynaşarak ve öz benliğini koruyarak oluşturduğu, öz değerlerine meftun millî, vatan ve millî tarih şuuruyla ve İslâm'ın özünü içselleştirmiş bir arada yaşama ülküsüne sahip “Anadolu Milleti”nin oluşturulmasıyla mümkün olacağı beklentisine dayanmaktadır.

Batılılaş(tır)ma programına karşı olan Topçu, ahlâkî temel üzerine görüşlerini oluşturmuştur. Batılılaşmayı bilincimizdeki kapitülasyonlar olarak kabul etmekte, bunun etkisini de bozulan gençliğin ahlâkında görmenin mümkün olacağını savunmaktadır. Ahlâkî bozulmuşluğa karşı körü körüne bir radikal İslam anlayışına ve bağnaz bir milliyetçiliğe de kayma görülmemektedir. Onun istediği sistem Blondel'in hareket felsefesinden ilham alan, “isyan ahlâkı” çerçevesinde kendi deyimiyle dokuz yüz yıldır Anadolu toprağında İslam ruhuyla yoğrulmuş, ruhçu-sosyalist bir ekonomik modelin gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilecektir (Turgut, 2016:62).

Nurettin Topçu'ya göre siyasal İslamcılar, binlerce yıldır Anadolu topraklarında din ve millet mevhumlarını ayırtırdıklarından, Turancılar Anadolu'da yeni bir Türk-İslam milleti hayali bir “Turan” ütopyasına feda ettikleri için, komünistler ve anarşistler sosyal ve tarihsel olanı maddeye indirgedikleri için geneli değil kaosu yeğlemişlerdir. İnsanı Allah'a ulaştıracak hareket maddede değil, ruhçu- mistik bir sosyalist sistemde gerçekleşebilir (Turgut,2016:64).

Topçu, kültür ve medeniyetin birbirinden ayrı ve farklı olduğu tezini kabul etmemektedir. Bir milletin oluşturduğu medeniyet, kültürel öğeleriyle yoğrulmuştur. Dolayısıyla Batı medeniyetinin bilim ve teknolojisini alıp kültürünü yok saymak, sonuçtan sebebe gitmekle eşdeğerdir. Yapılması gereken Batının evrensel metotlarını kullanarak kendi bilim zihniyetini oluşturmak, kendi geçmişi ve kaynaklarının ürünü olan kültürü bu evrensel metotlarla biçimlendirmektir (Gündoğan, 2108:18). Görüldüğü gibi onun Batıcılık karşısındaki duruşu salt bir inkâr değil, bilimsel metotlarını kullanarak evrensel değerlere uygun hareket etmektir.

3.2.6. Milliyetçi Sosyalizm

Nurettin Topçu, sosyalizmin İslâmî ve millî bir kimliğinin olduğunu, bir kul hakkı davası, bir toplum düzeni meselesi olduğunu kabul ederek İslâmî ekonomi ilkelerinin toplum hayatına uygulanması gerektiğini savunmaktadır (Erverdi, 1976:5). Toplumda sürekli eşitsizliklerin, adaletsiz uygulamaların sıradan insanları ezdiğine dikkat çeken Topçu, şehirlerde sanayici-fabrikatörlerin işçilerin, köylerde ise toprak ağalarının köylülerin emeğini sömürerek keyif içinde yaşadıklarını, bunun da hak ve hukuka aykırı olduğunu savunmaktadır. Kul hakkının başkaları tarafından gasp edilmesini, işçinin-köylünün-çiftçinin alın terinin sermaye sahibi olan ağa-patron-sanayici tarafından sömürülmesini İslam inancına uymadığı gerekçesiyle eleştirmektedir. Kendini Müslüman kabul eden bu tür insanların böyle haksızlıklar yapmasını da inancıyla uyuşmadığını ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak Müslüman olmanın gerekleri olan iman ve itikat hakikatlerinin tamamı sosyalizm mefkûresinde de bulunduğunu, bu durumun sosyalizm ile aşılabileceğini savunmaktadır.

Geleceğin kurtuluş çaresinin üç safhalı bir planın gerçekleşmesi ile mümkün olacağını savunan Topçu, bunun ilkin sosyalist bir düzenin kurulması ile ikinci olarak sistemli ve inanılmış bir medeni terbiye ile ve son olarak İslam kültür ve ahlakının kaynaklarına inilerek gerçek bir din anlayışı getirilerek mümkün olacağını savunmaktadır. Buradan hareketle ruhçu bir sosyalist düzene neden ihtiyaç duyulduğu ile ilgili olarak toplumda var olan sefalet, haksızlık, işsizlik, kudretsizlik ve otorite yokluğu olarak belirtmektedir (Topçu, 2018e:181).

Topçu'nun Milliyetçi Sosyalizm olarak adlandırdığı anlayışının ruhunu İslam inancının oluşturduğu söylemi hâkimdir. Otuza yakın madde sıralayarak bu yeni sistemin gerekliliğini savunmuştur. Onun verdiği örnekler üzerinden bakılacak olursa bütün milletin emeğinin bir azınlık grubu tarafından sömürülmesine engel olmak, bin yıllık Müslüman Türk kültürünü Batı medeniyetinin esaretinden kurtarmak, yabancı ideolojilerin etkisinde kalan fikri ve davası olmayan üniversiteleri kendi kültürü ile yoğrulmuş millet üniversiteleri haline getirmek, menfaatleri için din sömürüsü yapan din adamlarından milleti kurtarmak, toplumu bozan kumar gibi zararlı faaliyetlere son vermek, milleti komünizm ve masonluk ideolojilerinden kurtarmak, topluma musallat olmuş, insanları sömüren resmi makam, komisyoncu, özel hizmet gibi gereksiz faaliyetlere son vermek için bir İslam Sosyalizm düzeni tesis edilmelidir (Topçu, 2018e:188-192)

Topçu'nun komünizmi ağır bir dille eleştirerek kurtuluşu Sosyalizm ideolojisinde bulması, bunu milliyetçi, muhafazakâr, mukaddesatçı Anadolu İslam Sosyalizmi şeklinde tanımlaması dönemin şartları içinde değerlendirmek gerekmektedir. Özellikle Rusya'nın yayılmacı politikaları ve Avrupa içlerine kadar birçok devleti etkilediği 1950'li yıllarda sağ cenahın büyük tehlike gördüğü komünizmden kurtulmak için sosyalizm az hasarlı bir kurtuluş reçetesi olarak görmesi unutulmamalıdır.

Sosyalizm, temelde “eşitlik” kavramı üzerinde kapitalist modelin insanın emeğini sömürmesine ve kendisine yabancılaştırmasına tepki olarak üretim araçlarının kamulaştırılması ve toplumsal sınıf ayrımlarının ortadan kaldırılması üzerine bina edilmiştir. Platon'dan Saint Simon'a, ondan Karl Marx'a birçok düşünür ve filozof tarafından farklı varyasyonlar şeklinde tasavvur edilmiştir. Bu mefkûre, dünyada Ütopyacı Sosyalizm, bilimsel sosyalizm, (Marxizm), devrimci sosyalizm, Fabian sosyalizmi, Batı Avrupa sosyalizmi, üçüncü dünya sosyalizmi, Arap Baas sosyalizmi, Troçkizm, Sovyet komünizmi, Çin sosyalizmi gibi farklı toplumlarda farklı şekillerde görülmüştür. Dayandığı temel argümanlar aynı olmakla birlikte zamansal ve mekânsal farklılıklar, sistemin değişmesini ve evrimleşmesini beraberinde getirmiştir.

Topçu çoğunlukla milliyetçi, İslamcı ve muhafazakâr (Mollaer, 2006:24) bir düşünür olarak kabul edilmesine rağmen onun sosyalist olmasına pek ehemmiyet verilmemiştir. 1965'li yıllardan itibaren yazdığı yazılarında kuvvetli bir şekilde sosyalizmden ve Türkiye'ye en çok uyan sistemin sosyalizm olacağından

bahsetmektedir. Gerek batıda gördüğü tahsil gerekse de yurda döndüğünde toplumsal ve dini hayattaki çarpıklıklardan, bir ihtimalle komünizmin hâkim olma endişesinden ehven-i şer kaidesince kötünün iyisine razı olma görüntüsü vermektedir.

Toplumda “düşmanımın düşmanı dostumdur” kuralına uygun bir şekilde Amerika’nın komünizme düşman olması, komünizmin de Müslümanlara düşmanca davranmasından dolayı Amerika’nın desteklenmesi vacip gibi algılaması handikabında düşünüldüğünü savunmaktadır. Yine komünist düşmanı olması halinde milliyetçi olarak etiket vurulduğunu, Amerikan menfaatlerine karşı olmanın “solcu” olmakla eşdeğer tutulduğunu ve bunun tröstü Yahudilere yaradığını belirtmektedir. Bunun da Doğu toplumlarındaki Yahudi bezirgânlığı anlamına geldiğini savunmaktadır (Topçu, 2018e:173).

Türk toplum yapısındaki bozulma, zengin patronun işçiyi, ağanın köylüyü ezerek emeğini sömürmesi, İslam inancındaki adil ve eşitlikçi inanç sistemiyle de bağdaşmamaktadır. Buna mukabil “Anadolu’da gözler kan ve felaketten başka bir şey görmezken, İstanbul tantanalı düğünler yapıyormuş” (Topçu; 2018d:14) söylemini yazdığı Reha adlı romanında toplumsal zihniyet farklılaşmasının eleştirisi şeklinde göstermektedir. Hadisenin ekonomik açısından bakıldığında insanlığın adaletsizlikten mustarip olduğunu, insanın insanı istismar ettiğini, mülkiyetin gittikçe bireyselleştiğini, insanlar arasında servet uçurumlarının olduğunu; bu yüzden kapitalist esaretten kurtulmak gerektiğini, sosyal kurumların tamamının ıslah edilmesi gerektiğini, bunun için de köklü bir devrimin gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Reformdan korkanların dertsizler ve gayretsizler, vatanın ıstırabını paylaşmaktan hoşlanmayanlar, insanlık yolunda sonsuzluğa yürümekten korkanlar, ilkel insan ruh haline sahip kendini olmuş bitmiş sanan zavallı veya leş gibi sürünmekten hoşlanan insafsız istismarcılar olduğunu; her sahada bu zihniyeti doğuran şeyin taassup ve dar kafalılık olduğunu, tahakkümün artık asalet ve ahlâka ait olmadığını yalnızca servet sahiplerine ait olduğunu iddia etmektedir (Topçu, 2016c:196).

İslamcı kimliği ile Türk düşünce sisteminde yer aldığı varsayımından hareketle Topçu, içinde zımnî de olsa yer aldığı bir cenahı en sert şekilde eleştirenlerden biridir. İslam’ı isagoçya mantığı ile orta çağ karanlığında boğanların, sosyalizmden korkmalarının sebebi olarak İslâm’ı sınırsız servet ve sermaye tahakkümüne bağlı oluşlarında görmek mümkündür (Topçu, 2018c:59).

Kapitalist kalkınmayı bir ideal olarak kabul görmenin yanlış olduğunu, gerçek anlamda ilerlemenin yalnızca maddi olarak değil ruhsal olarak da gerçekleştirilmesi gereklidir. Gelir dağılımının getirdiği adaletsizliği ahlâkî düzen tasarımının düşmanı olarak görmektedir. Büyük servetlerin yeni dünya düzenini yeni hükümdarlarla doldurduğunu, insanlığı bundan böyle bela, kıtlık, açlık değil; fazla üretimle birlikte ortaya çıkan işsizlik sefaletleri, büyük sermaye sahiplerinin çalışanlara yönelik tehditleri ve büyük sanayinin yeni bir dünya savaşıyla dünyayı savaş ve devrimler cehennemine çevirebilecek afetleri olduğunu, demirin tekniğin hükümdarı olduğunu, tehlikeli bir cevher olduğunu, ona fazla yüklenmemek gerektiğini belirtmektedir. Sanayileşme dediği kapitalizmin çalışmadan kazananların hayat şartlarını mükemmel hale getirirken, çalışanların aynı şekilde pay alamadıklarını ve korkunç hale soktuğunu savunmaktadır (Topçu, 2016b:197).

Bütün bu çarpık durumlardan dolayı sosyalizmin gerekli olduğunu ileri süren Topçu'nun sosyalizme bakışı materyalist bir özellik değil; ruhçu-milliyetçi-nasyonal ve ütöpik bir özellik taşımaktadır. Kendi menfaatleri için çalışmadan başkalarının sırtından geçinen istismarcı sınıfların, parazitlerin ki ona göre bunlar gözü doymaz patron, ağa gibi haris insanların tasallutundan halkı kurtarıp kendi ihtiyaçlarına hizmet edecek bir sisteme geçmek gerektiğini savunmaktadır (Topçu, 2018e:195).

Emeğin sömürülmesi onu da rahatsız ettiğinden çalışanların emeğinin karşılığı olarak üretim araçlarının mülkiyetine ortak yapılmasının, kazancında pay sahibi olmasının gerekliliğini savunmaktadır. Ona göre emek mülkiyetin temeli olduğundan emek verilerek kazanılan her şeyde oranına göre emek verenlere de mülkiyet hakkı verilmelidir. Emeğin toplum yararına kullanılmasını da önemli olarak görmektedir. Her ne kadar çalışanın emeğiyle üretim gerçekleştiyse de toplumun genelinin de bu üretimde hakkı olmalıdır. Burada üretim araçlarının kamulaştırılması, emeğin sömürülmesinin engellenmesi amacı bulunmaktadır (Kıvanç, 1976:31).

Mülk sahibi olmayanın şahsiyet sahibi olamayacağını, bunların zamanla iradesinin körelerek yaptığı işinin esiri olacağını ve kendisine yabancılaşacağını savunmaktadır. Ona göre mülkiyet hakkının tüm vatandaşlara verilmesi ve bunun devletin eliyle gerçekleştirilmesi gerekir. Mülkiyet hakkı ile beraber refah payının adil bir şekilde dağıtılması gerektiğini ifade etmektedir (Dural, 2010:381).

Miras konusunda da mülkiyet konusuna benzer bir anlayış benimsemektedir. Ona göre büyük sermaye hak etmeden yüz binlerce insanın emeğini kendinde toplamış ya da emek sarf etmeden miras yoluyla ele geçirmiştir. Dolayısıyla sermaye sahibi zenginlerin cemiyetin tamamının hakkından çalarak elde ettiğini belirtmektedir (Topçu, 2018e:113). Bu düşüncede Proudhon'daki “mülkiyet hırsızlıktır” anlayışına başat bir çizgide ve İslami inanışa göre “zenginin malında fakirin hakkı da vardır” düsturuna uygun bir ince nüans bulmak mümkündür.

Topçu'nun toprak reformu konusunda görüşleri tarım alanında paylaşımcı bir sistemi içerdiği görülmektedir. Toprak çalışan insanlar arasında eşitlik ilkesine uygun paylaşılmalı, hayatta önemli bir yere sahip olan çiftçiye ihtiyacı kadar toprak mülkiyeti verilmelidir. Köylerde alınının teriyle, emeğiyle üreten köylünün emeği sömüren ağaya karşı korumacı bir yaklaşım sergilenmektedir. Toprağı işleyen köylü bir köle veya ırgat değil, adil bir şekilde mal sahibi konumuna getirilerek adaletin sağlanabileceğini savunmaktadır. Bu sistemin de bölüşmecî sosyalizm sistemi tarafından insan hürriyetini koruyarak Anadolu'da uygulanmasıyla gerçekleştirilebileceğini kabul etmektedir.

Eşitsizliği toplumsal bir yara olarak kabul eden düşünür, eşitliği etik bir ideal olarak kabul ederek eşitlik davasının üç dayanağından bahsetmektedir. Devlet eliyle organize edilen eşit parasız eğitim, sosyal devlet anlayışının gereği olarak parasız sağlık güvencesi ve toprak reformudur. İnsanların kiminin esir kiminin zalim olduğu bir sitem ruhsal hürriyeti de ortadan kaldıracaktır. Eşitliği bozanlara karşı mücadele zaruri olduğunda bunun sorumluluğu tüm insanlığın üzerindedir. Bir toplumda zenginin ihtiyacının dışında kalan kısımdan vergiler alınırken; fakirlerin ve üreticilerin en zaruri ihtiyaçlarından alınması istendiği kadar demokrasi olsun, bu durum zulüm ve işkence olarak telakki edilmektedir. Kuvvet, servet ve bilgi açısından eşitliğin olmadığı yerlerde demokrasi ancak şekilcilik olarak kalacaktır (Topçu, 2018e:36-37).

Kapitalist piyasa toplumunun eleştirisini yaparken bir toplumsal sözleşmeden bahsetmektedir. Bu mukavele bir tarafın zorlaması ya da üstün gücüyle uygulamaya konulmuştur. Karşılıklılık esasına göre bu sözleşmenin taraflarının hepsinin eşit olması gerekirken bu sağlanmamaktadır. Bu da insan hürriyetini baskılayan bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Böyle bir sistem beraberinde kapitalizmin sözleşme zulmünü getirmektedir.

Serbest ticaret sistemi modern dünyada yeniden insanı insanın kurdu haline getirmiştir. Güçlünün daha güçlü, zayıfın daha fazla ezildiği, sömürüldüğü bir durumu beraberinde getirmiştir. İhtiyaç sahiplerine dağıtılan sosyal yardımları iyilik ve sadaka şeklinde görmek o insanlara yapılan en büyük haksızlıktır. Hakkı olana hakkının verilmesi bir haktır. Hakkı olmayana verilenin yanında hakkı olanı sadaka olarak vermenin hesabını Allah soracaktır (Topçu, 2018e:29).

Adil ve eşitlikçi bir toplumsal düzenin kurulması için genelin pratik faydasına işaret edilmektedir. Sermayenin belli ellerde toplanmasını engellemek, tüm üreticilerin ürettiklerinden hakkı olan faydayı alabilmek için kooperatifçilik 'in rasyonel bir pratik olarak kurulması gerekmektedir. Böylelikle hak edene hakkının verilmesi kooperatifçiliğe dayanan bir devlet sosyalizmiyle mümkün olabilecektir (Topçu, 2018e:120).

Topçu, özellikle 1965'li yıllardan ölümüne kadar yazdığı yazılarında ruhçu, milliyetçi bir sosyalizmin Türkiye ve İslam'ın ruhuna en uygun yönetim biçimi olarak görürken hem o tarihlerde hem de sonraki dönemde amansız bir komünizm düşmanı tavrı sergilemektedir. Ona göre komünizm ezilen proletaryanın iktidara gelişiyle kin ve intikam silahıyla hareket edecek, hayatı yaşanmaz hale getirecektir. Bunun yanında insan doğasına aykırı olması, ruhu öldürmesi ve materyalizmi esas alması neticesinde batıl bir sistemdir. Bugün ezilen insanlar yarının zulmedenleri haline geleceklerdir. Ancak insanlığın emek, adalet eşitlik davası olarak ortaya çıkması onu hak dava yapmaktadır. Oysa kapitalizmin materyalist ve adaletsizliği getirmesi onu batıl bir sisteme dönüştürmüştür (Topçu, 2018e:266).

Topçu'ya göre, makine, sömürge, eskiyi yıkarak oluşan modern bir zihniyet, vicdanı ve aklı tanımayan bir pozitivist anlayış, bilinçsiz bir batılılaşma iradesi, imanı hurafe olarak gören bağnazlık, koca bir milletin tarihini kabul etmeyen, inkâr eden birçok kuvvet bir araya gelerek komünizmi meydana getirmiştir. Bizdeki ruh kuvvetini yok etmeye çalışan bir zihniyetin ürünüdür. Dolayısıyla bütün gücümüzle bu saldırıyı bertaraf etmeye çalışmak herkesin boynunun borcudur, demektedir (Topçu, 2018e:258).

Görüldüğü üzere Topçu'nun sosyalizme dair görüşleri, batıdaki fraksiyonlarından farklı ve spesifik temeller üzerine inşa edilmiştir. Onun Anadolu İslam Sosyalizmi düşüncesi devletçilik, tam hâkimiyet ve merkezîyetçi bir iş birliğine dayanmaktadır (Duran-Aydın, 2016:322). Maddeye dayalı bir çerçeveden ziyade ruh

hürriyetini esas alan, metafiziği dışlamayan Anadolu'ya, millî kültüre uygun bir özellik taşımaktadır. Anadolu insanının ki bu kimi zaman ağa tarafından, kimi zaman servet sahibi patronu tarafından emeği, idealleri, hayalleri sömürülen saf, dalavere bilmeyen, belki de en büyük silahı ve günahı dedikodu ve haset olan, hak ettiğini alamayan topyekûn insanları formülize etmektedir. Bu kurgulanan, adil ve eşitlikçi, hak edene hak ettiğinin verildiği bir ütöpik düzen tasarımıdır. Kurgusal olanın pratiğe geçmesi, idealin amele dönüşmesi ahlâkî hareket ve irade sahibi, mesuliyet sahibi şahsiyetin çoğaldığı bir düzen kurtuluş reçetesi olarak sunulmaktadır. Bu konuda şöyle yazmaktadır:

“Yarınki Türkiye'nin kurucuları, yaşama zevkini bırakıp yaşatma aşkına gönül verecek, sabırlı ve azimli, lakin gösterişsiz ve nümayişsiz çalışan, ruh cephesinin maden işçileri olacaklardır. Bu ruh amelesinin ilk ve esaslı işi, insan yetiştirmektir. Hünelerleri hep fedakârlık olan bu hizmet ehli gençler, hizmetlerinin mükâfatını da hizmet ettikleri insanlardan beklemeyecekler, sonsuzluğa sundukları eserin sesinin akislerini yine sonsuzluktan dinleyeceklerdir. Yarınki Türkiye'nin kurucuları, millet ve cemaat uğrunda fedakârlıklar kabullenenlerin artık bulunmadığı cemiyetimizde, muhtelif simada insanları şahıslarında birleştireceklerdir. Onlarda Yunus Yavuz'la birleşecek; Mehmet Akif'e uzanacak, Ebu Hanife Hüseyin Avni'yi tebrik edecektir. Ve onların eseri olan Yarınki Türkiye, şu temellerin üstünde kurulacak: Anadolu'nun toprağından kaynayan bir kan, cemaat için harcanan emek, bin yıllık bir tarih, otoriteli bir devlet ve ebedi olduğuna inanmış bir ruh...” (Topçu,2017d:17).

Topçu, Sosyalizm ve komünizme farklı anlamlar yüklemiştir. Sosyalizmi çağın ve ülkenin koşullarına göre “ruhçu”, “mukaddesatçı”, “İslamcı” gibi farklı yorumlarla açıklamaya çalışırken yazdığı tüm eserlerinde komünizm ile ilgili sert bir karşı çıkış portresi sunmaktadır. Özellikle 27 Mayıs 1960 İhtilali'nden sonra “komünizm tehlikesi”nden sıkça bahsetmektedir (Erverdi, 2018:163). Antikapitalist, anti Siyonist ve pragmatist Amerikan kültür emperyalizmine karşı olmasıyla birlikte “Komünizme Karşı Hristiyan Âlemiyle El Ele Vermeliyiz.”gibi yazılarında şiddetli bir Komünizm reddiyesi yazmıştır. Onun Komünizmi reddetmesindeki esas nedenler, komünizmin materyalist düşünce sistemini savunması, metafizik söylemleri kabul etmemesi, manevi değerlerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışması, maddi ve ekonomik ihtiyaçların bütün toplumsal olayların kaynağı ve insan hayatının düzen kurucu unsuru olarak görmesidir. Birkaç nesil geçtikten sonra insanın tamamen

bedensel ihtiyaçların tatmininden ibaret görüleceğini, ruhsal düşüncelerden ayrılacağını savunmaktadır.

Neslimizin atisi ile ilgili görüşlerine bakıldığında Topçu'nun, gençliğin serencamına yakınmalarını görmek mümkündür. Neslin ikiye ayrılarak birbirine düşman olmasını, kin ve nefretle yaklaşmasını Roma dönemindeki Patrisyen-Pleb ilişkisine benzetmektedir. Geçmişine, imanına, sevgisine, hak ve hayâsına yapılan saldırıyı yabancı ellerin vatan çocuklarına ulaşan saldırıları şeklinde görmektedir. Bu bağlamda komünizmi dış mihraklardan sayarak neslimize pusu kurmuş ruh yapısını çürütmeye çalışan, ruh sahibi insanlığa karşı kin ve kan kokan bir tehlike olarak görmektedir. Bu tehlikeyi de insanlığın ilerleyişine engel olan gericilik, ahlâk dünyasında yıkılış, hakikat havasında bir zehirlenme olarak kabul etmektedir. Onu artık ekonomik bir doktrin, üretim ve tüketimde eşitlik davası, ezilen, sömürülen işçilerin davası değil; kuralları ve mesuliyeti olmayan bir yaşama planı olarak görmektedir (Topçu, 2017d:270-271).

“Ruhumuza düşman, milletimize düşman, insanlığımıza düşman olan bir komünist davası, soyu belirsiz olarak içimize katılmış bulunanların davası oldu. Bu dava, maddenin, etin, derinin ve tırnakların ruha karşı saldırmasıdır. Bunlar, zihinlerimizde panik yaratarak içimize atılıyor ve talan havası içinde bizden kopardıklarını kar sayıyorlar” (Topçu, 2017d:314).

Komünizm davasının içindeki müntesiplerine yaptığı tenkitte bazı aydınların milletin ruh yapısında yarattığı zararlardan bahsetmektedir. Ona göre, bu aydınlar milletin felsefesini, ahlâkını, dinini, sanatını millettten aldığı ilhamla sistemleştireceklerine, milletin değerlerine ve kutsallarına saldırarak işe başladıkları ileri sürülmektedir. Sonrasında yabancı davaların millete sızmasına sessiz kalındığı, bu anlayıştaki komünist aydınların savaş meydanındaki dekoru bozduklarını belirtmektedir. Yine “milletin içinde kime minnet kime lanet edeceğimize şaşırdık” diyerek süfli emelleri istismar eden, yüzlerce yıllık tarihi bir avuç madde ve kemikten ibaret sayan komünist celladına lanet etmektedir (Topçu, 2017d:315).

Büyük sanayileşme hamlesi eseri olan kapitalizm, kendi içinden gerçek manada komünizmi doğurmuştur. Komünizm kapitalizmin esareti ile sefaletle sürüklediği işçilerin intikam hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin bizzat sebep olduğu,

kendi bünyesinden çıkardığı bu anlayış ezilmiş bir kütle hareketi olduğundan millete kin ve düşmanlık besleyecektir (Topçu, 2017d:139).

Topçu'nun milliyetçi sosyalizm mefkûresinden toplumsal eşitsizliklere, haksızlıklara ve insanların güç, mal ve iktidar sahipleri tarafından sömürülmesine karşı bir duruş görmek mümkündür. Müslümanca bir duruş dediği mümin kavramı ile özdeş kabul edilebilir. Onun sosyalizm düşüncesinde milliyetçi, mukaddesatçı maneviyatçı bir mefkûre öne çıkmaktadır. Bu minvalde gerçek müminlerin sosyalist olduğu iddiasını öne sürmektedir. Burada sosyalist müminlerin belirtildiği görülmektedir. Dolayısıyla onun bu düşüncesinden yola çıkarak İslam dini ile sosyalizmi ilişkisel bir çerçevede bir araya getirerek bağdaştırmaya çalıştığını görmek mümkündür.

Topçu'nun toplumdaki eksiklik, aksaklık ve adaletsizlik olarak gördüğü ve eşitsizlik olarak kabul ettiği zararlı davranışlar ve eylemlerin, itikat ile amelin bağdaşmaması, onu farklı bir ideolojiye götürmüştür. O, materyalist bir sosyalizm yerine kendi dinine, kültürüne, mukaddesatına, değerlerine saygılı bir nasyonel sosyalizm düşüncesini savunduğunu görmek mümkündür. O, dini menfaatleri için kullanan müslümanları din bezirgânları olarak ifade ederek bu durumun sahtekârlık olduğunu ifade etmektedir. Müslüman-mümin karşılaştırmasına bakıldığında ilmiyle amel eden mümin insanların gerekliliği üzerinde durduğu görülecektir. Bununla birlikte muhafazakâr sosyalistlerin mümince bir tavır alabileceğini, gerçek müminlerin bu anlayışta olduğunu öne sürmüştür. Günümüze bakıldığında sosyal demokrat, sosyalist, marksist olarak kabul edilen farklı sol fraksiyonların yanında az da olsa milliyetçi sosyalizmi savunan insanlara rastlamak mümkündür. Ancak Topçu'nun yazılarında hararetle savunduğu bu mefkûre toplumun önemli bir kesimi tarafından rağbet görmemiştir denilebilir.

3.2.7. Demokrasi Eleştirisi

Nurettin Topçu, demokrasiyi, hâkimiyetin bütün millete geçmesi, devlet iradesinin milleti oluşturan bütün bireyler tarafından kullanılması olarak tarif etmektedir. Ona göre demokraside bütün bireyler mesuliyet sahibi olmuştur. Bu idare tarzında hükümet otoritesiyle milletin gücü birleşmiştir. Bu birleşmede iki taraftan birinin birlikteliği bozması her ikisi için de tehlike oluşturacaktır. Hükümetin millete verdiği sözü yerine getirmeyerek mesuliyetini kabul etmemesi halinde millet için bir

bela olması kaçınılmaz olacaktır. Milletin gücünün hükümeti kontrol edemeyecek hale gelmesi durumunda istibdat ve halka esaret devri başlayacaktır. Bunun yanında hükümetin milleti idare etmekten aciz olması durumunda ise halk içindeki bir grubun menfaatine karşı gelerek halkı koruması mümkün olmayacaktır (Topçu, 2016c:60).

Bir milletin rejiminin özellikleri o milletin felsefi düşünme tarzını belirler. Demokrasi son asırların hâkim yönetim şekli olmakla birlikte her millet kendine özgü, kendi bünyesine uygun şekilde almıştır. Alman, Fransız, İngiliz ve Amerikan demokrasilerinin kendine has uygulama tarzları vardır. Her rejimin belirlediği ve kabul ettiği otoriterliğin sınırları ve benimsemiş oldukları sosyalist, liberal ya da karma ilkeler de milletin kabiliyetini veren felsefi sistemleriyle şekillenmiştir (Topçu, 2017d:63).

Topçu, Türkiye'nin kurtuluşunun köklü tarihini ve beş bin yıllık geleneksel devlet anlayışını silen demokrasi idare sistemi ile değil; otoriter ve mesuliyet duygusunu aşılacak bir sistemle gerçekleştirilebileceğini savunmaktadır. Demokrasi anlayışına alternatif birçok çözüm önerileri sunmuştur.

Devletin kurtuluşu millî devlet davası ile mümkün olacaktır. Toplumun tabanından değil beyninden kuvvet alacak olan bir idare sistemi devleti ayakta tutacaktır. Ona göre bugünkü demokrasi eşi benzeri görülmemiş bir esaret rejimidir. Demokrasi rejimini “piyangodan devlet çıkarır gibi bir nevi kumarlı kura sistemi”ne benzetererek eleştirmiştir. İnsanlığı mağaza, füze ve direksiyon üçlemesinin yönettiğini ileri sürerek teknolojiye esir olan insanların kendi kendilerini yönettiklerini iddia etseler de aslında etkilendikleri dış güçler veya devletler tarafından iradeleri ellerinden alınmıştır, şeklinde bir sav öne sürmektedir (Topçu, 2016c:124).

Topçu, hâkimiyetin bütün millete eşit olarak dağıtılmasını demokrasinin en büyük eksikliği olarak görmektedir. Eşit oy hakkının cahille âlimin filozofla işçinin, ahlâksız ile bilgenin, hâkim ile katilin arasındaki farkı kaldırdığını bunu da tüm bireylerin ehliyet noktasında eşit olmaması nedeniyle kusurlu olarak görmektedir. Bu rejimde “bilenle bilmeyen bir olur mu” hükmüne uymadığını savunmaktadır (Dabbağoglu, 2006:23-24).

Topçu demokrasinin zorba yönetim biçimlerinin baskıları sonucu ortaya çıktığını ileri sürmektedir (Topçu, 2016c:121). Ancak hiçbir dönemde bu yönetim biçiminin zulümleri ortadan kaldırdığı görülmemiştir. İnsanlara şirin gözükersen

yönetimi ele almak isteyen fırsatçı ve istismarcıların çoğunluğu yetkilerini kendilerinde toplayarak hayatı katlanılmaz hale getirebileceklerdir (Dural, 2010:290).

Topçu, devlet yönetiminde başların ayakları yönetmesi gerekirken, demokrasilerde ayakların başı idare ettiğini savunmaktadır. Bu noktada demokrasi yönetiminde nitelik yerine nicelik söz sahibidir. Seçmenlerin tamamının bilinçli ve nitelik olarak eşit ve yeterli olmaması, özgürlüğün sorumsuz bir şekilde kullanılarak anarşizmi doğurması, basın-siyaset ve sermaye ilişkisiyle kamuoyunun yanlış yönlendirilmesi, ahlâkî çöküşün gerçekleşmesi, bütün insanların eşit kabul edilerek hürmet duygusunun sarsılması, ferdi irade ve ideallerin yok sayılması gibi nedenlerden dolayı ideal bir yönetim şeklinin olamayacağını savunmaktadır. Demokrasi milliyetçiliğin yönetim şekli değildir. Milliyetçilik her ferdin istediklerini gerçekleştirdiği bir idare tarzı değil, ancak halka hizmet etmeyi gerektiren bir yönetim biçimidir (Topçu, 2016c:140).

Topçu'ya göre demokrasi rejiminde halk kanunları ben yaptım anlayışıyla hareket ederek itaat duygusunu zayıflattığını düşünmektedir. Özellikle toplumun aşağı tabakasında itaatin zayıflamasıyla ahlâkın emeli olan hürmet duygusunu da zayıflatmaktadır. Bunun yanında rekabet ve yarışma ortamına sebep olmasından dolayı önceleri komşu köyler arasındaki kin ve düşmanlığın sebebi ahlâk düşüklüğü iken, demokraside aynı evde kardeşi kardeşe düşman yapmaktadır. Particilik ve siyasetin menfaat ayrılıklarını körüklemesi ve ihtiraslar, toplumda fertler arasında fitne tohumları ekmektedir (Topçu, 2016c:145).

Topçu, demokrasiyi iki açıdan tehdit altında görmektedir. Birincisi yöneticiler fırsatçı ve istismarcı kadrolar oluşturarak “demokrasi oyunu” oynayarak ve kolluk kuvvetleri ile iş birliği yaparak halka zulüm edebilirler. İkincisi, halk çoğunluğun hâkimiyeti olan demokrasi de ipleri eline alabilir. Her zümre kendi partisini kurarak parlamentoyu bölüşebilir. Bu şekilde çıkarılacak kanunlarla devletin çeşitli zümrelerce sömürülmesine neden olabilir. Demokrasi her iki güçle de baş edebilecek güce sahip değildir (Topçu, 2018e:24).

Topçu, “Yarınki büyük ve mutlak demokrasiyi, bugün mesuliyet idealcisi olan ve böyle bir ahlâka dayanan en haşin ve pazarlıksız bir hâkimiyet yaratacaktır” (Topçu, 2016d:63), söylemiyle sorumluluk bilincini ideal haline getirmiş ve bunu ahlâkî ile birleştirmiş en sert ve kesin kararları verebilen, otoriterliğinden ödün vermeyen bir

demokrasi anlayışının gelecekteki özlemini duyduğu “Yarınki Türkiye”yi inşa edeceğini öne sürmektedir.

Topçu’nun “Yarınki Türkiye” idealinin gerçekleşmesi için öne sürdüğü düşünceler yukarıda defaten yazılmıştır. Onun bu mefkûresini bir ütopya olarak da kabul etmek mümkündür. Bu ütopyanın gerçekleşmesinin bağlı olduğu dinamikler tek tek açıklanmıştır. Ölümünden yarım asır geçmesine rağmen bu ülküsünün gerçekleşmediğini söylemek mümkündür. Muasır medeniyetler seviyesine çıkmış, eşitsizliklerin ve haksızlıkların ortadan kaldırıldığı, güç sahipleri tarafından insanların, onun tabiriyle köylerde ağaların, şehirlerde sanayici ve patronların, din istismarcısı bezirgânların köylüyü, işçiyi, sıradan insanları sömürdüğü, onların emekleriyle keyif içinde yaşadıkları bir dönemin son bulduğu bir zamanın gerçekleşmediğini söylemek olasıdır. Bu durumda günümüzdeki durumu görmesi halinde müteessir olacağını söylemek mümkün olabilmektedir.

3.2.8. Meritokrasi

Meritokrasi, Antik Yunan düşünce sisteminden (özellikle Platon’un ideal devlet anlayışında) Çin’deki Konfüçyüs ve Han Feizi’ye kadar ve günümüzde bazı düşünürlerce savunulan, çoğu zaman “aristokrasi” ile özdeşleştirilen bir kavramdır. Aristokraside elit bir zümrenin devlet yönetiminde söz sahibi olmasını, devleti yönetmesi gerektiğin düşüncesi hâkimdir. En iyi ve açık söylemini Platon’un “filozof kral” idealinde görmek mümkündür (Platon, 2008). Aristokraside soy, asalet ve belli bir zümrenin tasallutu varken, meritokraside liyakate önem verilmekte bu unsurlar belirleyici olarak kabul edilmemektedir. Meritokrasi, devletin erdemli ve yetenekli bireyler tarafından yönetilmesini, liyakate, başarı ve yeteneğe göre görevlerin dağıtıldığı bir yönetim şeklidir. Din, dil, ırk, cinsiyet gibi faktörlerin belirleyici olmadığı, ehliyeteye göre hareket edildiği bir sistemdir.

Topçu, demokrasiyi geniş bir şekilde tenkit ederek, asırlardır Türk tarihinde merkeziyetçi, otoriter bir devlet anlayışının hâkim olduğunu savunmaktadır. Demokrasiyi bir ara dönem rejimi olarak görmüştür. En iyi yönetim biçiminin, işi ehline vermek olan meritokrasi olduğunu savunmaktadır. Ehliyet ve liyakate göre iyi yetiştirilmiş, bilgili, feraset sahibi insanların yönetimde söz sahibi olmasıyla devletin güçlü olacağını savunmuştur (Topçu, 2016c:61-62).

Demokrasi rejiminde toplumu oluşturan bireylerin ve devletin iktidar gücünü elinde bulunduran hükümet üyeleri kendi mesuliyetlerini unutup hareket ederse insanların birbirlerine tahakkümü ve devletin otoritesinde zayıflama görülecektir. Bireyler kendi başlarına buyruk hareket etmeye başlayacak, böylelikle milletin içinde düşmanlıklar ve millî birlik bozulacaktır. Anarşinin baş göstermesiyle devletin gücünü elinde bulunduran gruplar istibdat yönetimini inşa edeceklerdir. Köylerde ağalar, şehirlerde büyük sermaye sahipleri insanların başına bela olacak, onları hayvan sürüleri gibi idare etme yoluna gideceklerdir. Herkes kendi menfaati için istediği şekilde davranmaya başlayacak böylelikle toplumda huzur ve sükûn ortamı bozulacak ve anarşi ortamı zemin bulacaktır. Böyle bir durumun karşısında demokrasinin çaresiz kalması üzerine halk mesuliyet duygusunu kaybetmemiş, kendi menfaatlerini bırakarak milletin selameti için kendini feda edecek vicdan sahibi bir gençlik bu siteme bir son vererek, liyakatli insanlardan oluşan bir zümrenin iktidar olmasını sağlayacaktır (Topçu, 2016c:61-62).

Topçu, ne geçmişe aşırı bir değer vererek mazi tapıcılığı, ne de geçmişi toptan silerek mazi sövücülüğüne itibar etmemiş, mazi, hal ve istikbal üçlüsünü yeni bir düzen tasavvurunun anahtar prensipleri olarak kabul etmiştir. Onun ideal toplum düzeni ister afaki olarak görülsün, isterse de ütöpik bir hayal olarak gösterilsin; Anadolu insanının ıstıraplarına, sefaletlerine, dertlerine derman olmak için hayatı boyunca uğraşmış ve yeterince anlaşılamamış bir şahsiyet olarak tarihe geçmiştir.

SONUÇ

Nurettin Topçu, 20. asırda yaşamış, farklı dönemlerin, rejimlerin hüküm sürdüğü dönemleri, kırılgan bir geçiş döneminin sancılarını yüreğinde hissetmiş bir mistik filozof, aykırı ve özgün bir aydın, toplumun temel dinamiklerini iyi analiz etmiş bir sosyal bilimci ve kendine özgü bir metodolojisi olan bir sosyologdur.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküş dönemindeki durumu yaşayarak görmüş, Doğu kültürünü özümsemiş, Batı kültür ve medeniyetini akademik eğitiminin bir bölümünü Fransa’da tamamlayarak görmüş, bunu iyi bir şekilde tahlil ederek iki farklı dünyanın karşılaştırmasını yapmıştır.

İnsanın ne olduğunu, görev ve sorumluluklarını, var olma sebeplerini, mücadelesini, iradesiyle bütünleşen isyanını, isyanı ile ahlâkını birleştirerek hareketini, mistik düşünce ile fikirden kuvveye geçişini orijinal bir anlayışla açıklamaya çalışmıştır.

Yaşadığı dönemin seküler anlayışları olan materyalist, pozitivist, mekanist görüşlerin etkisinde kalan bilim ve düşünce dünyasının zihniyetlerini kabul etmeyerek insanın sadece et ve kemikten ibaret, uzvi temayüllerinin esiri olan, içgüdüleriyle hareket eden bir varlık olarak değil; ruhi derinlikleriyle, mistik taraflıyla belli bir gayeye doğru hareketi olan diğer canlılardan bu yönüyle üstün olduğunu savunmuştur.

Nurettin Topçu’nun davası, insanın sonsuzluğa varışında mutluluğunu sağlayacak olan anahtarı bulma arayışdır. İnsan mutluluğu sonsuzlukta, sonsuz olan varlık ile birleşerek bulabilecektir. Bunu gerçekleştirebilmek için hem kendisiyle hem de kendisini çevreleyen muhitte sürekli bir mücadele halinde olacaktır.

İnsan sonsuz istek, arzu, ihtiras ve temayülleri olan bir varlıktır. Bu hisler benliğini baştan çıkarıcı hamleler yaptığında hür iradesiyle çatışmaya girecektir. Ona göre irade Sünni İslam inancındaki ikilik değil teklik arz etmektedir. Külli ve cüzi şeklinde insana ve Allah’a atfedilen bir iradeler anlayışını yersiz bularak, tek bir iradenin bulunduğunu, bunun da Allah’a ait olduğunu savunur. İnsanın hür iradesi Allah’a adanmış bir iradedir. Bu irade düşüncede olan cevherin soyuttan somut olana dönüşmesini sağlar. Belli uğraklardan geçerek belirlenmiş bir rotada hareket eden insan aile, millet ve devlet duraklarından geçerek Allah’la birleşecektir.

Şahsiyeti söz konusu olduğunda “homo economicus,” veya “homo sapiens” olarak adlandırılan insanın ruhsal yanının ne kadar/ne ölçüde dikkate alındığı kuşkusuz ortaya çıkmaktadır. İnsanın varoluşsal gerçekliğine bakıldığında sadece ekonomik kodlarla donatılmış, madde dünyasındaki istek ve ihtiyaçlarını karşılamak, hayatta kalabilmek ve neslin devamı için fizyolojik yapısının dışavurumu olarak düşünen insan olma vasfı dışında kendisini aşan bir kuvvetin veya hakikatin varlığı ve bu varlığın hal ve hareketinde, duruşunda, tepkisinde, davranışlarında hiç mi etkisi yoktur? Bu sorunsal Nurettin Topçu’nun bütün düşünce dünyasını kaplamış ve onu hayatı boyunca düşündürmüştür.

Avrupa’da gördüğü pozitif bilimlerin etkisi dışında kendisini hep düşündüren Blondel, Massignon ve Bergson’un pozitivist bilim anlayışlarına gösterdiği reaksiyon da onun düşünce sistemini derin bir şekilde etkilemiştir. Materyalist ve seküler dünya görüşlerine mistik bir anlayışla eleştiriler getirmiştir. Onun için insan yalnızca fizyolojik yapıdan ibaret değildir. Bilişsel yapısı ise fizyolojisinin ürünü değildir. İnsan bir yandan madde olan bedenden, öte yandan ruhsal yapıdan teşekkül etmektedir. Bedenin istek ve ihtiyaçları ruhsal yapısını derinden etkilediği gibi ruh dünyası da bedeni üzerinde etkilidir. İnsan denen karmaşık ve kompleks yapı bu iki unsurdan ibarettir.

İnsanın şahsiyeti istek, arzu ve ihtiraslarına karşı ruhsal yapının “hürmet,” “merhamet” ve “mesuliyet” unsurları üzerine inşa edilmiştir. İçten gelen nefsanî istekler, arzular, ihtiraslar gibi dıştan gelen cezbedici iştihalar onun hür iradesini engelleyerek sonsuzluğa ulaşmasına ket vurmaktadır. İnsan, bir taraftan kendi içindeki kötü temayüllerin etkisinden kurtulmak, diğer taraftan onu sürü psikolojisine sokarak şahsiyetini ortadan kaldıracak toplumsal uysallığa başkaldırmak için hareket etmektedir. Onun bu hareketi, kendi özünden başlayıp aileye, oradan millete ve devlete uğradıktan sonra ilâhî âleme geçişinde Allah ile birleşmesinden ibarettir. Dolayısıyla onun isyanı Allah’a giden yolda önüne çıkan tüm engelleri kaldırmaya yönelik bir isyandır. Onun isyanı Allah’ın insandaki isyanıdır.

İnsanın kendinden başlayarak sonsuzluğa doğru hareketinde hem kendinden gelen hem de dışından onu sarmalayan olumsuz etmenlerin kendisini pasif hale getirmesi, insanı hayvan derecesine düşürmeye sebep olacaktır. İsyanının ahlâkî boyutu insanı en üstün mevki olan insan derecesine çıkmasını sağlamaktadır. İnsanı insan yapan, onun akıl melekesini kullanarak maziden gelerek halden geçen ve istikbale ulaşacak olan hareketinde kendi olabilmeyi başarabilmesidir.

Nurettin Topçu düşüncesinde kendine, kendisine musallat olan toplumcu uysallığa isyanla başlayıp kendinden geçerek aile, millet ve devlet duraklarını geçtikten sonra Allah'a ulaşmak için yaptığı hareketini ahlâkla birleştigini belirtmek gerekir. Onun için ahlâk hürmet, hizmet ve merhamet ilkelerini kendinde birleştiren bir aşk ahlâkıdır. İçgüdülerine esir olan gençlere aşkın sevdendirilmesi; ilim, sanat ahlâk ve bunların tümünde esas gaye aşkın âşıkları olan yeni bir nesil yetiştirilmesi düşüncesi hâkim olmalıdır.

Ahlâk, insanın insanileştirilmesine ölçü getiren bir özelliğe sahiptir. Her ahlâk anlayışının kendine özgü bir düşünce sistemi vardır. Bu insanileştirme sürecinde düşünceyi kurallara bağlayarak somutlaştırmak amacı hâkimdir. İnsanı insan yapan sahip olduğu değerler manzumesidir. Toplum ise bu değerler manzumesinin tatbik edildiği alandır. Ahlâk kurallarına göre bir ölçü getiren düzen, belli prensiplerin üzerine inşa edilmiştir. Bunlardan en önemlileri olarak hak ve adalet mefhumlarını göstermek mümkündür. Hakkın ve adaletin sağlanması için toplumun in formel, devletin ise formel olarak müdahalede bulunduğu bir gerçektir.

Millet aynı duygudaşlık, dilek, dil ve kültür, aynı tarih ve vatan birliği gibi birçok unsurun şuurlu birlikteliğinden meydana gelmiştir. Topçu için, kökleri geçmişte gövdesi anda, dalları ve yaprakları geleceğe uzanan bir ağaç gibidir. Geçmişte, gelecekte ve içinde bulunulan zamanda anıları, eğilimleri ve düşünceleri ile birleşmiş bir varlık kimliği kazanmıştır. Ona göre milleti yaşatan yaşamsal kuvvetler onun geçmişinde saklıdır.

Nurettin Topçu milliyeti duyuş ve inanış tarzını zorunlu kılan maddi ve manevi özelliklerin yoğurduğu bir vatan üzerindeki insanların oluşturduğu toplumsal şahsiyeti ifade etmektedir. Ferdi ruhların samimi duygularına ve hareketlerine bağlanması, bu bağlanışta ferdi ruhların bir inanca dayanması gerekmektedir. Aksi takdirde milliyetin öncüsü olan şahsiyetler siyasetin maskaralıklarının bekçileri durumuna düşeceklerdir.

Nurettin Topçu'nun düşüncesinde millet, vatan toprağı olan Anadolu coğrafyasında dokuz yüz yıldır birlikte yaşam mücadelesi veren farklı dil, din ve kültürlerin kaynaşarak oluşturdukları bir birlikteliktir. Bu birlikteliğin kaynağı Orta Asya'dan gelerek Anadolu'daki Etiler gibi yerleşik halklarla kaynaşan ve özünü kaybetmeyen asil Oğuz Türklerinin soyu, özü ise İslam inancının yoğurduğu yüce bir ruha dayanmaktadır. Onun millet mefkûresi 1071 Malazgirt Zaferiyle başlamaktadır. Dolayısıyla Türklüğü İslam'dan ayırmanın mümkün olmayacağını ifade etmektedir.

Nurettin Topçu'nun milliyetçilik anlayışı yalnızca ırka dayanan kaba, ruhsuz bir şoven anlayışa değil, ahlâk, iman ve İslami kaynaklardan beslenen mistik ruhçu bir anlayıştır. Sadece milleti bir unsurdan ibaret saymak boş bir hayalden ibarettir. Anadolu milliyetçiliğinin esasları, milletin ahlâkını, yaşamını yoğurmuş olan İslam dini, üzerinde yaşanılan bereketli topraklar olan Anadolu vatanı, asırlardır aslını kaybetmeyen arı ve duru olan Türk dili, toplumun iradesini yaşatan otoriter, merkeziyetçi ve mesuliyet sahibi olan devletten müteşekkildir. Dolayısıyla sadece bu mefkûreyi soya bağlamak hülyasına düşen Turancıları sert bir şekilde eleştirmektedir.

Nurettin Topçu'nun milliyetçilik anlayışında milliyetçilik, medeniyet ve İslam dini bir potada yoğrulmuştur. Millî tarih bilinci ile millî coğrafya hüviyeti kazanmış yeni vatan olan Anadolu'da yeni bir millet ortaya çıkmıştır. Bu milletin mayası İslam dini, soyu asil Oğuz Türkünün soyu olup, yeni vatanın hayat şartlarına uyum sağlamış olan Eti tarım kültürünün dinamikleri üzerine inşa olmuştur. Burada yeni vatan Anadolu'nun milletin ruhuna sindiği görülmektedir.

Toplum, belli bir toprak parçası üzerinde aynı amaçla biraya gelen, aynı kaderi yaşayan insan topluluklarıdır. Fertlerin biyolojik, psikolojik ve hayatta kalma, neslini devam ettirme ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya gelerek oluşturdukları şuurlu bir birlikteliktir. Geçmişten günümüze oldukça değişime uğrayan toplumlar, geçmişteki kapalı toplum modelinden açık toplum modeline evrilmiştir. Özellikle 18. Yüzyıldan sonra gerçekleşen sanayi devrimiyle birlikte tarıma dayalı yapılar çözülmüş, kırsal kesimden şehirlere doğru olağandışı bir göç furyası başlamıştır. Topraktan fabrikaya, makinaya doğru bir temayül gerçekleşmiştir. Bu eğilim toplumda farklı sınıfların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Burjuvazi denilen bir zümrenin emrinde sahibi olduğu fabrika ve işletmelerde binlerle ifade edilen çalışanları toplayarak üretimi eline geçirmesi, emeğiyle kıt kanaat hayatını sürdürmeye çalışan bir proletarya sınıfının da ortaya çıkmasını sağlamıştır. Burada üretici, mal ve mülk sahibi fabrikatör veya iş adamının işçilerin emeklerini sömürerek lüks hayatlar kurmaları hakikati ortaya çıkmıştır. Köyde ağa- maraba ilişkisi, şehirde bey hizmetli, fabrikatör işçi ilişkisi, sahip köle ilişkisinin modern versiyonuna dönüşmüştür.

Nurettin Topçu, toplumdaki eşitsizliklere, adaletsizliklere isyan etmiş, 'Yarınki Türkiye'' tasavvuruyla yeni bir toplum modeli oluşturmanın gerekliliğini tartışmıştır. Onun bu fikri mücadelesi ömrünün son yıllarında değil hemen hemen her safhasında yazdığı eserlerinde görülmektedir.

Nurettin Topçu, batılılaşma cereyanlarına karşı çıkararak, Batı medeniyetinde istifade etmenin yalnızca bilim ve teknik yönüyle sınırlı kalmayacağını, çünkü bilim ve teknolojinin ortaya çıktığı kültürle yoğrulmuş olduğunu kabul etmektedir. Bilim ve teknolojisi alınan bir medeniyetin değerlerinin de ister istemez alınacağını; bunun da millî kültürü yozlaştırabileceğini savunur. Materyalist bilim anlayışından hareketle hakkın yerine kuvvetin geçmesiyle insan ve doğayı tahrip eden sanayileşmenin sömürü aracı olması hakikatini tenkit etmiştir. Burada bilim ve teknolojinin tamamen inkârı veya kabul edilmemesi değil, transfer edilirken değerlere bağlı kalmaksızın, insanın istediği şekilde kullanmasının millî kültüre vereceği tahrip değerlendirilmiştir.

İslamcılar arasında gösterilmesine karşın, Topçu hiçbir zaman kendini bir İslamcı olarak görmemiştir. Onun dini kuralcılıkla eşdeğer kabul edilen sathî din anlayışı değil, aşk ile imanın terkiibinden ibarettir. Dinde maddenin ruhu kafeslemesi değil, ruhun maddeyi zarafetiyle aydınlatması esastır. Dini şekilcilikten, belli kurallara ve ritüellere indirgeyen hal ve hareketlere, davranış kalıplarına karşı çıkmıştır. Onun din anlayışının özünü İslam, yöntemini tasavvufî düşünce sistemi oluşturmaktadır. Bu açıdan sert bir şekilde eleştirdiği şeriatî şekilcilik olarak, şeriatçıları da din istismarcıları ve sihirbazlar olarak görmüştür.

Özü iman ve aşk olan dinin, ibadetlerin bir takım el ayak, baş ve beden hareketleriyle sınırlı kalmasını kabul etmemektedir. Ancak burada üzerinde durulması gereken şey, şeriatın farklı bir yorumunun dinin özü olan Kur'an'daki hükümlerin toplamı olan şeriat ile bir tutmasını doğru kabul etmemek gerekir. Yine verdiği dini nikâh örneğinde gereksiz gördüğü şey, İslam'ın kutsal kitabının birçok ayetinde zorunlu uyulması gereken ve farz olarak kabul edilen ritüeller olmasını es geçmiştir. Dinde samimiyet esastır; ancak samimiyet ve fikirde iyiyi kabul edip pratikte bunu göstermemek kendisinin de tasvip etmediği bir harekettir.

Nurettin Topçu'nun "Yarınki Türkiye" tasavvurunda kurguladığı toplum düzeninde eğitimin yeniden yapılandırılması ve işlevsel hale getirilmesi için gerekli gördüğü iki husus bulunmaktadır. Bunlardan biri bilimsel eğitim, diğere karakter eğitimidir. Bilimsel eğitimde bilim tarihinin başlangıcından bu yana değişmez ve birer tabu olarak kabul edilen yasaların değişebileceğine, eleştirilebileceğine inanarak bunları nakilcilik ile aktarılan statik bir durumdan kurtarmak gerekir. Bu eğitimin daha çok öğretimle ilgili olan yönüdür. Bunun yanında karakter eğitimi dediği, şahsiyet sahibi olan

bireylerin mesul olduğu idrakiyle hareket insanı olarak yetiştirilmesidir. Bu bir nevi kişilik eğitimidir.

Okul ve öğretmenlik mesleğini kutsal görerek eğitimin temelinde sevgi ve hürmet olduğunu savunmuştur. Yavuz Sultan Selim'in kaftanındaki çamur lekesini hocasının atının ayağından sıçramasını kendine şeref kabul etmesi ve ölünce tabutuna serilmesini vasiyet etmesini örnek vererek öğretmenin ne kadar değerli olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Öğretmen bir nakilci olarak hareket etmeyecek, her alanda kendini en iyi şekilde yetiştirmelidir. Öğretmenin vazifesi yalnızca okulla sınırlı değil, beşikten mezara kadar süren bireylerin eğitimindeki mesuliyeti omuzlarında hissetmektir. Öğretmenlik aşk, sevgi, fedakârlık ve sabır işidir, ruhları yoğuran bir sanatkârlıktır. Fertler, nesiller, milletler ve medeniyetler öğretmenlerin eseridir.

Nurettin Topçu'nun devlet anlayışının temelini millî devlet mefkûresi oluşturmaktadır. İnsanın kendinden başlayarak Allah'a ulaşma hareketinde son durak olarak kabul ettiği devlette bulunması gereken üç unsuru zikretmiştir. Bunlar, hâkimiyet, mesuliyet ve ahlâktır.

Millî devlet kendi öz kültürünü önceleyen, toplumsal hayatta yabancı kültürlerin yozlaştırma faaliyetlerine izin vermeyen, bilim ve teknolojiyi kendi içinde üretebilen, fakat bunu insan ve ahlâktan üstün tutmayan; sermayenin, çoğunluğun değil hak ve hakikatin sözünü üstün tutan bir yapıda olmalıdır.

Nurettin Topçu'nun özellikle 1960'lı yıllardan itibaren daha sık dillendirmeye başladığı sosyalizm anlayışı dünyadaki diğer sosyalist düşünce sistemlerinden farklıdır. Neden sosyalizm olmalıdır? Nasıl bir sosyalist sistem kurulmalıdır? Şeklindeki sorulara anlaşılır ve net cevaplar vermiştir. Bu uğurda yıllarca birçok faaliyetine katıldığı, emek verdiği Türkiye Milliyetçiler Cemiyeti'nden dışlanmış, yine de fikirlerinden geri adım atmamıştır. Onun sosyalizm düşüncesi seküler, materyalist bir anlayışa değil, özü İslam olan, ruhçu, mukaddesatçı, milliyetçi bir nitelik taşımaktadır. Bu anlayış nasyonal sosyalizmin farklı bir versiyonu olarak kabul edilebilir.

Nurettin Topçu, demokrasiyi çoğunluğu oluşturan kalabalık insanların tahakkümü olarak kabul etmektedir. Piyangodan devlet çıkarır gibi bir nevi kumarlı kura sistemine benzettiği demokrasilerde oy verme hakkına sahip olan bütün yurttaşların eşit şekilde devlet yönetimine etkide bulunmasını doğru bulmamaktadır. Âlim ile cahilin, filozof ile işçinin, ahlâksız ile bilgenin, hâkim ile katilin aynı ehliyeteye sahip olmadığını, oy

haklarının eşit olmasının liyakat noktasında haksızlık oluşturacağını savunmaktadır. Yine demokrasilerde başların ayakları yönetmesi gerekirken ayakların başı yönetmesi, işi ehline vermemek anlamını taşıdığını belirtmektedir. Seçmenlerin aynı bilinçte olmaması, aynı niteliklere sahip olmamaları, özgürlüğün sorumsuz bir şekilde kullanılması, basın, siyaset ve sermaye ilişkisinin kamuoyunun yanlış yönlendirmesi, bütün insanların eşit kabul edilerek hürmet duygusunun yok edilmesi gibi sebeplerle demokrasinin millî devlet anlayışına uygun olmadığını ifade etmektedir.

Demokrasi, milliyetçi devlet anlayışına uygun görülmemektedir. Milliyetçilikte her bireyin istediği her şeyin yerine getirilmesi değil, halka hizmet etmek esastır. Bundan dolayı en ideal yönetim biçimini liyakat sahibi insanların seçilerek devlet yönetiminde söz sahibi olmaları gerekmektedir. Bu düşünce Platon'daki “filozof-kral” ideali olan aristokrasiyi çağrıştırmaktadır. Ancak aristokrasiden farklı olarak Topçu'nun düşüncesi meritokrasiye daha uygun görülmektedir. Meritokraside işin ehline verilmesi, liyakatli insanların devletin farklı kademelerinde yeteneklerine göre yetkilendirilmesi esastır.

Nurettin Topçu'nun “Yarınki Türkiye” ideali, insanın varoluş sebeplerinden başlayarak, hür iradesi ile hareketi, isyanı, sonsuzluğa meyledişindeki serencamı, millet, toplum ve devlet realiteleri gözünde bulundurularak oluşturulmuştur. Onun düşünce sistemi millî kültür, İslam dini, mistik yaşayışı, bilim ve teknoloji ve Batı medeniyetinin analizleriyle mündemiçtir.

KAYNAKLAR

- Alver, K. (2006), “Anadoluculuk ve Nurettin Topçu”, Hece Dergisi, Sayı:109,
- Ayık, H. (2011) “Necip Fazıl’dan Nurettin Topçu’ya Hareket Felsefesi Üzerine Bir Deneme”, Eskiyei Sosyal Bilimler Dergisi, Ankara,
- Aktan, C. C. (2009), “Ahlâk ve Ahlâk Felsefesine Giriş”, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, İzmir.
- Aktürk, E. (2022). Özneyi Anlamak ve Karakteri Eğitmek: Kant Düşüncesinde Özgür Ve Ahlâkî Bir Varlık Olarak İnsan, Artuklu Akademi, 9 (2),
- Ayni, M. A. (2011). Milliyetçilik, Kurtuba Kitap, İstanbul.
- Balım, A. İ. (1976), “Kaybettiğimiz İdealist Topçu,” Hareket Dergisi, Sayı:112.
- Baltacı, A.(2018). “Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, Sayı:1.
- Battal, E. (2006), ‘ ‘Bir Ütopya ve Tasarım Olarak Yarınki Türkiye’’, Hece Dergisi, Sayı.109, Ankara.
- Belli, A. (2016). Devlet. Kamu Politikaları Ansiklopedisi içinde, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Bilge, M. (2011), “Nurettin topçu ve Medeniyete Millî Bir Alan Açma Çabası Olarak Anadolucu Medeniyet Perspektifi”, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi13/2 Ankara.
- Birgül, M. (2011), “Nurettin Topçu’da Felsefe-Din İlişkisi Problemi”, Beytulhikme An International Journal of Philosophy, Cilt 1, Sayı 1.
- Birgül, M. F. (2013), İrade Hareket İsyan: Nurettin Topçu’nun Entelektüel Biyografisi, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Birinci, A. (2006) “Sevdiğim ve Tanıdığım Hocam” Hareket Dergisi, Sayı:112.
- Civelek, M. (1976), “Ahlâk Dersi”, Hareket Dergisi, Sayı:112.
- Civelek, M. (2017), Kırk Yıl Sonra Dün Gibi Nurettin Topçu, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Coşkun, V. (2009). Ulus Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu, Liberte Yayınları, Ankara.
- Çalen, M. K. (2017), “Anadolucu Tarih Tasavvuru: Yeni Vatan, Yeni Tarih, Yeni Millet”, Turkish History Edication Journal.
- Çelebi, N. (2004). Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları, Anı Yayınları, Ankara.

- Çetin, A. (2016) Tarihten Tefekküre: Nurettin Topçu, Erol Güngör, Nevzat Köseoğlu'nda Tarih, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Çetin, E. (2017), “Nurettin Topçu’nun Ahlâkî Sorunlarımıza İlişkin Görüşlerinin Günümüze Yansımaları”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:30.
- Dabbağoglu, A. (1976) “Nurettin Topçu’nun Devlet Görüşü”, Hareket Dergisi.
- Doğan, M. (1976), “Türk Düşüncesinde Nurettin Topçu’nun Yeri”, Hareket Dergisi, Cilt:10, Sayı:112.
- Dural, A. B. (2010), Türk Muhafazakârlığı ve Nurettin Topçu: Başkaldırı ve Uyum, Kriter Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Duran, B. (2016), Cemil Aydın, “Modern İslamcılık Düşüncesinin Rakip Oksidentalizmleri: Necip Fazıl Kısakürek ve Nurettin Topçu’da Hıristiyanlık, Batı ve Çağdaşlık Anlayışı”, FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi.
- Durkheim, E. (2004). Ahlâk Eğitimi, (Çeviren: Oğuz Adanır), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- Duru, K. N. (1949). Ziya Gökalp, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Eker, E. (2017) “Mustafa Kök ile Nurettin Topçu Üzerine Söyleşi”, İslami ilimler Dergisi, Cilt:12, Sayı 12.
- Elibol, S. (2006) “Muhalif Bir Düşünür Olarak Nurettin Topçu’nun Duruşu”, Hece Dergisi.
- Ergün, M. (1990).” Türk Eğitiminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler”, Atatürk Araştırma Merkezi, Dergisi.
- Erivendi, E. (1976), “Hocasız Hareket”, Hareket Dergisi, Cilt:10, Sayı:112.
- Erverdi, E. (2018), Nurettin Topçu: Dünden Kalanlar ve Geleceğe Umutlar, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Farabi. (2001). El Medinet’ül Fazıla (Çev. Nafiz Danışman), Millî Eğitim Basımevi, Ankara.
- Gökalp, Z. (2014). Türkçülüğün Esasları (Haz.). S. Çonoğlu, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Gökalp, Z. (2007). “Yeni Mecmua”, içinde H. Z. Ülken Eserleri, Türkiye İş Bankası Yayınları. İstanbul.
- Gökalp, Z. (2007). “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak”, Ziya Gökalp, Kitaplar, Bütün Eserleri-Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Gökberk, N. (1967). Felsefe Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara.

- Gökberk, M. (1979). Felsefenin Evrimi, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Gündoğan, A. O. (2006) “Topçu ve Hareket Felsefesi”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Sayı:109.
- Gündoğan, A. O. (2018) Arafta Bir Düşünür Olarak Nurettin Topçu, Altınordu Yayınları, Ankara.
- Güneş, G. (2016), “Türkiye’nin Maarif Davası Üzerine”, Türkiye Eğitim Dergisi, Sayı:1.
- Haldun, İ. (1998). Mukaddime, Haz. S. Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Işık, E. (1976), “Nurettin Topçu ve Din Adamları”, Hareket Dergisi, Sayı:112.
- Işık, E. (2019), Nurettin Topçu: Çağdaş Bir Dervişin Dünyası, Dergâh Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.
- İrğat, M. (2017), “Nurettin Topçu ve İrade Davası”, Çıra Yayınları, İstanbul.
- İşler, A. (2021). “Nurettin Topçu’nun Devlet Anlayışı: Millî Devlet”, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 29.
- Kant, İ (1995). Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi, (Çeviren: İonna Kuçuradi), Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.
- Kaplan, M. (2006), “Çağdaş Bir Mistik: Nurettin Topçu”, Hareket Dergisi, Sayı:109.
- Kaplan, Y. (2006), “İnsana Ne Olduğunu Hatırlatan Bir Düşünür Olarak Nurettin Topçu: İrade Metafiziği”, Hece Dergisi.
- Kara, İ. (2006), “Bir Siyasi İhya Hareketi: Topçu’da Siyaset ve Devlet Telakkisi”, Hece Dergisi, Sayı:109.
- Kara, İ. (2016). “Ahlâk Davasına ve Muallimliğe Adanmış Bir Ömür. Nurettin Topçu,” Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi.
- Karaman, H. (2009), “Nurettin Topçu’nun Düşünce Dünyasında Mevlâna”, Hitit Üniversitesi, İlahiyat Dergisi, Cilt:8, Sayı:16.
- Ketenci, T., Topuz, M. (2013). Aristoteles ve Augustinus’ un insan anlayışları üzerine. Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, Sayı:20.
- Kılıç, M. (2018), “Nurettin Topçu’da Osmanlı-Türk Modernleşmesi: Marazlar Tedaviler”, Mavi Atlas, Cilt:6, Sayı:2.
- Kıvanç, C. (1976), “Nurettin Topçu’nun Devlet Anlayışında Ekonomik Görüşler”, Hareket Dergisi Sayı:112.

- Konukman, E. (1976), “Nurettin Topçu Hocamızın Ardından”, Hareket Dergisi, Sayı:112.
- Kök, M. (2006), “Nurettin Topçu’nun Felsefesi Bağlamında İsyân Ahlâkı”, Hece Dergisi.
- Kösedağ, S. (2017), “Nurettin Topçu’da İnsan ve Şahsiyet”, Mavi Atlas Dergisi, Sayı:5.
- Kurşunluoğlu, M. S. (2017), “Nurettin Topçu’nun İsyân Ahlâkı Perspektifinden Vahdet-i Vücutçu bir isyân Örneği: Şeyh Bedrettin ve Varidat Örneği”, Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, sayı:7.
- Kutlu, M. (1976) “Nurettin Topçu İçin Bir Biyografi Denemesi”, Hareket Dergisi, Sayı:112.
- Locke, J. (2009). Hoşgörü Üzerine Bir Mektup, Çev. Melih Yürüşen, Liberte Yayıncılık, İstanbul.
- Marx, K- Engels, F. (2011). Komünist Manifesto ve Komünizmin ilkeleri. Çev. M. Erdost, Sol Yayıncılık, İstanbul.
- Meriç, C. (2009). Bu Ülke, İletişim Yayınları, 31. Baskı, İstanbul.
- Mollaer, F. (2016), Anadolu Sosyalizmine Bir Katkı: Nurettin Topçu Üzerine Yazılar, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Mollaer, F. (2016), Liberal Muhafazakârlık Karşısında Nurettin Topçu, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Mollaer, Fırat, (2006), “Türk Sosyalizmine Bir Katkı: Türk Düşünce Dünyasında Anadolu Sosyalizmi”, Hece Dergisi, Sayı:109.
- Nietzsche, F. (2013). İyinin ve Kötünün Ötesinde, Çev.: Emine Yıldırım, Oda Yayınları, İstanbul.
- Nietzsche, F. (2011). Ahlâkın Soy Kütüğü Üzerine, Bir Polemik, (Çev. Zeynep Alangoya), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Mutal, V. (1976), “Nurettin Topçu’ya Dair”, Hareket Dergisi, Sayı:112.
- Okay, M. O. (2016), Anadolu’dan Hatıralarla Nurettin Topçu’nun Mektupları, Cümle Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- Öner, E. (2016), “Nurettin Topçu ve Albert Camus ’de Ahlâk: İsyân/Başkaldırı Ahlâkı”, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:2, sayı: 3.
- Platon, (2008). Devlet, (Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu- M. Ali Cimcoz), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- Poyraz, H. (2006), “Ahlâkın İsyanı, İsyanın Ahlâkı”, Hece Dergisi, 109. Sayı
- Renan, E (2016). Ulus Nedir? (Çev.: G. Yavaş) Pinhan Yayınları, İstanbul.
- Weber, M. (2006). Sosyoloji Yazıları, (Çeviren: T. Parla), İletişim Yayınları İstanbul.
- Rousseau, J.J. (2009). Emile, (Çev. Y. Avunç), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Rousseau, J. J. (2011). “Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev, Çev. Sebahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Rousseau, J.J. (2010). Toplum Sözleşmesi. (Çev. V. Günyol). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Sarıtaş, M. (2006), “Nurettin Topçu’nun Düşünce Dizgesinin Bazı Temel Çizgileri”, Hece Dergisi, Sayı.109, Ankara.
- Sekman, A. (2018) “İbn Rüşd Perspektifinde Nurettin Topçu’nun Felsefe-Din Münasebeti,” Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt:19, Sayı:43.
- Schopenhauer, A, (2014), İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, Çev. Levent Özşar Biblos Yayınları, İstanbul.
- Smith, Antony. D. (2009). Millî Kimlik. Çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Strathern, P. (1998). Ç: Ukşul, M, 90 Dakikada Kant, Gendaş Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- Suveren, Y. (2014), “Cumhuriyetçi Radikal Modernizme Karşı Anti Modernist Bir Entelektüel Olarak Nurettin Topçu”, Akademik İncelmeler Dergisi, Cilt:9, Sayı:2.
- Şahin, M. (2006), “Evet İsyan Ahlâkı Ya da Merd-i Mümin”, Hece Dergisi. Sayı:109.
- Şehsuvaroğlu, L. (2011), Türk Sosyalizmi ve Nurettin Topçu, Elips Kitap, Ankara.
- Şen, H. (2016), “Türk İslamcılarının Milliyetçilik Algıları”, Muğla Üniversitesi Sosyal Dergisi, Sayı:26.
- Topçu, N. (1972), Milliyetçiliğimizin Esasları, Hareket Dergisi, Sayı:73, İstanbul
- Topçu, N. (2016a), Mehmet Akif, Dergâh Yayınları,10. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2016b), Kültür ve Medeniyet, Dergâh Yayınları, 11. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2016c), İradenin Davası Devlet ve Demokrasi Dergâh Yayınları,7. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2016d), İradenin Davası Devlet ve Demokrasi, Dergâh Yayınları, 7. Baskı, İstanbul.

- Topçu, N. (2017a), Türkiye'nin Maarif Davası, Dergâh Yayınları, 29. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2017b), Bergson, Dergâh Yayınları, 7. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2017c), İsyân Ahlâkı, Dergâh Yayınları, 22. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2017d) Yarınki Türkiye, 14. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Topçu, N. (2017e), Millet Mistikleri, Dergâh Yayınları, 5. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2018a) Taşralı, Dergâh Yayınları, 10. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2018b), Amerikan Mektupları Düşünen Adam Aramızda, Dergâh Yayınları, 5. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2018c), İslam ve İnsan: Mevlâna ve Tasavvuf, Dergâh Yayınları, 14.Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2018d), Reha, Dergâh Yayınları, 5. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2018e), Ahlâk Nizamı, Dergâh Yayınları, 11. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2018f), Ahlâk, Dergâh Yayınları, 13. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2018g) Büyük Fetih, Dergâh Yayınları, 17. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2018h), Sosyoloji, Dergâh Yayınları, 8. Baskı, İstanbul.
- Topçu, N. (2019a), Var Olmak, Dergâh Yayınları, 25. Baskı, İstanbul.
- Tozlu, N. (2006), “Nurettin Topçu’nun Fikir Dünyamızdaki Yeri”, Hece Dergisi, Ankara, Sayı:109.
- Tunaya, T. Z. (1960). Türkiye Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri, İstanbul.
- Turgut, H. (2016), “Batılılaşmak ‘Yerine Kendimiz Kalmalıyız, Tartışmasında İki İsim: Cemil Meriç ve Nurettin Topçu’”, Middle Black Sea Journal of Communication Studies, Cilt :1 Sayı:2.
- Türk Dil Kurumu (TDK). <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 05.03.2024
- Ülken, H. Z. (1969). Sosyoloji Sözlüğü, M.E.B. Yayınları, İstanbul.
- Ülken, H. Z. (1948). Millet ve Tarih Şuuru, Pulhan Matbaası, İstanbul.
- Ünal, V. (2010), “Nurettin Topçu’nun Düşüncesi Sisteminde Devlet ve Demokrasi’”, Celal Bayar Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:2.
- Weber, A. (1998), Felsefe Tarihi, (Çeviren: V. Eralp), Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1998.
- Yanar, I. (2006), “Batı Felsefesi ile Osmanlı Geleneği Arasında Bir Düşünür: Nurettin Topçu’”, Hece Dergisi, Sayı:109.

- Yerlikaya, T. (2016), “Teknolojik Modernlik Eleştirisi: Nurettin Topçu Örneği ve Mukayeseli Bir İnceleme”, Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, Sayı:4.
- Yetim, F. (2017), “Ahlakçılık Düşüncesi, Bağlamında Nurettin Topçu’nun İslamcılık Eleştirisi”, Tarih ve Gelecek Dergisi, Cilt:3, Sayı:1.
- Yıldırım, E. (2004), “Türkiye’de Sosyoloji Tasavvurunun Eleştirisi, Nurettin Topçu Örneği”, Dergipark, İstanbul Journal of Sociological Studies, Sayı: 29.
- Yıldırım, E. (2006), “Nurettin Topçu’da Sosyolojik Tahayyül: Yerli Eleştirel Sosyal Teori”, Hece Dergisi, Sayı:109.
- Yüksel, A. N. (1976) “Mektep İnsan Nurettin Topçu”, Hareket Dergisi, Sayı:112.

